

AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY

ROČENKA **2020**

Vydala: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Editoři: Pavel Pešout, Karolína Šůlová

Autoři textů: zaměstnanci AOPK ČR

Titulní fotografie: Na Martince, foto Jan Miklín

Tisk: UNIPRESS spol. s r.o.

Grafické zpracování: Jan Šmucar, Zita Nielsen

Počet stran: 103

Místo a rok vydání: Praha 2021

Vydání: 1. vydání

ISBN: 978-80-7620-081-4

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

[Ročenka (Agentura ochrany přírody a krajiny ČR)]

Ročenka 2020 / Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. – 1. vydání. –
Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2021. – 103 stran

ISBN 978-80-7620-081-4 (brožováno)

* 502.14:061 * 502.17 * 502.17:502.5 * (437.3) * (058)

– Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
– 2020

– ekologické instituce a organizace – Česko – 21. století
– ochrana přírody – Česko
– ochrana krajiny – Česko
– ročenky

502 – Životní prostředí a jeho ochrana [2]

Obsah

Seznam boxů	5
Slovo ředitele	7
1. O Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR	9
2. Ochrana přírody a krajiny	11
2.1 Územní ochrana přírody	12
2.2 Obecná ochrana druhů	19
2.3 Zvláště chráněné druhy	20
2.4 Ochrana krajiny	26
2.5 Památné stromy	30
2.6 Ochrana neživé přírody	30
3. Péče o přírodu a krajinu	39
3.1 Metodická podpora péče o přírodu a krajinu	39
3.2 Péče o chráněná území ve správě AOPK ČR	39
3.3 Administrace dotačních programů v oblasti péče o přírodu a krajinu	52
4. Monitoring biodiverzity	59
4.1 Sledování stavu biotopů	59
4.2 Sledování stavu druhů	61
4.3 Hodnocení péče o přírodu	68
4.4 Hodnocení ekosystémových služeb	68
5. Správa a poskytování dat	71
5.1 Ústřední seznam ochrany přírody	71
5.2 Informační systém ochrany přírody	72
5.3 Poskytování informací a dat	72
6. Práce s veřejností	77
6.1 Média	77
6.2 Publikační činnost	77
6.3 Akce pro veřejnost a osvětové materiály	82
6.4 Odborné konference a semináře	82
6.5 Knihovna AOPK ČR	82
6.6 Návštěvnická infrastruktura v chráněných územích	83
6.7 Stráž přírody	84
6.8 Monitoring návštěvnosti	84
6.9 Koncepce práce s návštěvnickou veřejností	85
6.10 Cena AOPK ČR	85
7. Mezinárodní spolupráce	89
7.1 Mezinárodní závazky	89
7.2 Vědecký orgán CITES	89
8. Hospodaření a provoz	93
8.1 Rozpočet AOPK ČR	93
8.2 Zadávání veřejných zakázek	93
8.3 Personální zajištění	93
8.4 Správa majetku a materiálně-technické zajištění	94
8.5 Správa a podpora ICT	95
Rada AOPK ČR	97
Organizační schéma AOPK ČR	98
Kontakty	100
Územní působnost regionálních pracovišť AOPK ČR	102
Seznam zkratk	103

Seznam boxů

Vybrané aktivity prezentované v ročence jsou také představeny na příkladech formou stránkových boxů

1. Zpracování plánu péče o CHKO Žďárské vrchy	14
2. Příprava vyhlášení NPP Soutok	15
3. Nová evropsky významná lokalita Louky u Přelouče	16
4. Doprava a ochrana fauny	17
5. Metodika hodnocení účinnosti rybích přechodů	22
6. Likvidace raků v Dolních Chabrech	23
7. Záchranný program pro sýčka obecného	28
8. Záchranný program pro koniklec otevřený	29
9. Záchranný program pro zvonovec liliovitý	32
10. Záchranný program pro hořeček nahořklý a hořeček drsný Sturmův	33
11. Ochrana hospodářských zvířat před útoky velkých šelem	34
12. Stavba roku – zvláštní cena AOPK ČR	35
13. Využití preventivního hodnocení krajinného rázu CHKO Slavkovský les v nástrojích územně plánovací dokumentace	36
14. Aktualizace registrovaných VKP v Kraji Vysočina	37
15. Studie vlivu ponechávání dočasně neposečených ploch na biodiverzitu	40
16. Jedna příroda – Integrovaný projekt LIFE	41
17. Záchrana a podpora biodiverzity na rybnících v přírodní rezervaci Bažantula	44
18. Revitalizace přírodní rezervace U sedmi rybníků	45
19. Podpora lesních stanovišť jako součást projektu LIFE České středohoří	46
20. V CHKO Beskydy testují inovativní způsob zadržování vody v krajině	47
21. „Boj s větrnými mlýny“ v národní přírodní památce Jestřebské slatiny	48
22. Tvorba a obnova vodních prvků u pramene řeky Sázavy	49
23. U svatého Františka vyrostel ovocný sad a stromořadí	50
24. Aktualizace mapování biotopů v Bílých Karpatech	62
25. Monitoring třtiny pobřežní v Moravskoslezských Beskydech a Podbeskydské pahorkatině	63
26. Smutná zpráva o tetřívkově	64
27. S námi do přírody bezpečně a ohleduplně	78
28. Naučná stezka Srdcem Českého krasu	79
29. Dům přírody Žďárských vrchů	80
30. Význam přeshraniční spolupráce pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu ve velkoplošných chráněných územích	81
31. Šetrné zemědělské hospodaření a ochrana lesů: Cena AOPK ČR podruhé	86
32. Bude mít Česká republika první přírodní lokalitu světového dědictví UNESCO?	91

Slovo ředitele

Vážené čtenářky a čtenáři, přátelé, kolegové,

dostáváte do rukou ročenku Agentury ochrany přírody a krajiny ČR za rok 2020. Je jako obvykle nabitá informacemi, které reprezentují široké spektrum našich činností. Naše organizace spravuje nejen přes 10 tis. km² chráněných krajinných oblastí, ale i více než 383 km² národních přírodních rezervací a národních přírodních památek, které zabírají větší plochu než Krkonošský národní park.

Pro zajištění kvalitní péče o přírodu a krajinu využíváme celý vějíř nástrojů – počínaje výkonem státní správy přes monitoring a výzkum přírodních a krajinných fenoménů po ekonomickou podporu praktických opatření v terénu a práci s veřejností. To vše je předpokladem udržitelné a účelné péče o nejcennější části našeho přírodního dědictví a také k obnově krajiny, která byla v minulosti poškozena. Využíváme nejen národní finanční zdroje, ale ve zvyšující se míře i zdroje z evropských programů. To je nezbytné, důsledkem jsou ale zároveň velké nároky na servisní zabezpečení projektů. Pro zajímavost – nyní realizujeme souhrnně 26 projektů v celkovém objemu 1,36 mld. Kč, vloni bylo čerpáno přes 224 mil. Kč. Projekty jsou kromě výzkumu zaměřeny hlavně na ochranu biodiverzity a obnovu ekologické stability krajiny včetně vodního režimu. AOPK ČR má ve vlastnictví přes 126 km² pozemků, z toho je 28 km² tvořeno vodními plochami, což z nás činí jednoho z největších vlastníků rybníčních ekosystémů v České republice. Patří mezi ně takové věhlasné lokality jako NPR Lednické rybníky, NPR Břehyně-Pecopala, NPR Novozámecký rybník, NPR Božidarské rašeliniště. Naší logickou snahou je omezit držbu ekologicky málo přínosných pozemků a věnovat se jen tomu pro ochranu přírody nejpotřebnějšímu.

Vloni se lesnictví i ochrana přírody potýkaly s kůrovcovou kalamitou v smrkových porostech. Ta potvrzuje, že lesní hospodaření zaměřené na pěstování stejnověkých a vesměs jednodruhových porostů je z více důvodů překonaným modelem. Náhrady újmy za omezené hospodářské využívání včetně ponechání části dřevní hmoty v porostech napadených kůrovcem na místě v roce 2020 narostly na 180 mil. Kč.

Do naší krajiny se vrací vlk, který byl a je součástí naší biodiverzity a přispívá k regulaci místy extrémně přemnožené spárkaté zvěře. V roce 2020 jsme připravili ve spolupráci s MŽP Program péče o vlka, zpřístupnili podporu preventivních opatření pro chovatele ovcí a dalších hospodářských

zvířat a podíleli se na zrealizování výplat posuzovaných škod. K zlepšení celého systému ochrany vlka i hospodářských zvířat je však stále velký prostor, kde bychom uvítali i vstřícnější přístup resortu zemědělství.

V ročence se dočtete i o přípravě vyhlášení národní přírodní památky Soutok na ploše 31 km². Pro ochranu tohoto jedinečného území je zásadní, že se podařilo mezi AOPK ČR a Lesy ČR s.p. po mnoha letech dohodnout principy obhospodařování celé evropsky významné lokality. Ty se nakonec promítly i do připravovaných lesních hospodářských plánů. Přestože vyjednávání opravdu nebyla jednoduchá, hodnotím to jako ukázkou korektního a racionálního přístupu všech zúčastněných partnerů včetně Krajského úřadu Jihomoravského kraje.

Rok 2020 byl klíčový pro závěrečný finiš v administraci prostředků OPŽP, které jsou určeny na zlepšení vodního režimu a ekologické stability naší krajiny a péči o biodiverzitu. Současně se rozběhly i práce na přípravě nového programového období 2021–2027. Chceme podmínky nastavit tak, aby prostředky z tohoto programu co nejefektivněji přispěly k ochraně a obnově přírodního prostředí.

Rok 2020 byl, bohužel, i rokem covidové pandemie, která mimo jiné omezila pohyb lidí. Zdá se, že zatímco během jara 2020 lidé zůstávali převážně v okolí bydliště, v létě namísto do ciziny vyrazili do tuzemské přírody a návštěvnost mnoha míst se zvýšila. Protože považujeme to, že lidé přírodu navštěvují, za důležité, připravili jsme iniciativu Pojdte s námi do přírody, vybudovali a obnovili jsme několik naučných stezek a otevřeli další Dům přírody, tentokrát v CHKO Žďárské vrchy.

Covidová epidemie je spojena s mnoha smutnými osudy. Během přípravy této ročenky nás kvůli tomuto onemocnění opustil grafik Jan Šmucar, který se zásadním způsobem spolupodílel na jejím celkovém vyznění. Zasíláme do nebe poděkování za dlouholetou kvalitní spolupráci na řadě grafických výstupů naší organizace.

Přeji zajímavé čtení. Myslím si, možná trochu neskromně, že se Vám ročenka bude líbit, považuji ji obsahově i graficky považuji za zdařilou.

František Pelc

ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR

1. O Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR

Pavel Pešout, Karolína Šulová

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR) je organizační složkou státu. Je zřízena s účinností od 1. 1. 2015 zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. Je správním úřadem ve smyslu čl. 79 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky. Její územní působnost se vztahuje na celou Českou republiku. Sídlem AOPK ČR je Praha a v jejím čele stojí ředitel. Základní rozsah činností zajišťovaných AOPK ČR vymezený zákonem je rozšířen pověřením MŽP ČR.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR je zapsána do II. oddílu seznamu znaleckých ústavů podle § 21 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb.

AOPK ČR se dělí na tyto organizační útvary:

- sekce, v jejichž čele stojí ředitelé sekcí;
- odbory, které vedou ředitelé odborů. Regionální pracoviště jsou na úrovni odborů, v jejichž čele stojí ředitelé regionálního pracoviště;
- oddělení, které vedou vedoucí oddělení.

Organizační struktura je přehledně zobrazena v příloze ročenky na straně 99.

VIZE AOPK ČR

Příroda a krajina dlouhodobě v příznivém stavu, přispívající ke kvalitnímu životu obyvatel České republiky.

POSLÁNÍ AOPK ČR

Posláním AOPK ČR je uchovat přírodu a krajinu České republiky – součást našeho společného dědictví. Tuto veřejnou službu naplňujeme pestrou škálou činností:

- Sledujeme stav biodiverzity a krajiny na území celé České republiky. Spolupracujeme s akademickými pracovišti na výzkumu. Výsledky sledování a výzkumu interpretujeme, využíváme v praktické ochraně přírody a krajiny a publikujeme. Vydáváme i vlastní odborná periodika a publikace.
- Spravujeme 24 chráněných krajinných oblastí a téměř 800 národních přírodních rezervací, národních přírodních památek a dalších zvláště chráněných území, o tato území také pečujeme s cílem zachovat a zlepšit stav zdejších předmětů ochrany. Péči plánujeme zpravidla na deset let.

- Chráníme ohrožené druhy. Vydáváme červené seznamy druhů. Pro nejohroženější rostliny a živočichy zpracováváme a realizujeme záchranné programy, programy péče a regionální akční plány na území celé České republiky.
- Provozujeme Ústřední seznam ochrany přírody a celostátní Informační systém ochrany přírody, data poskytujeme všem zájemcům zdarma.
- Vytváříme oborové metodiky a standardy, zpracováváme odborné posudky a zajišťujeme odbornou podporu veřejné správy.
- Pomáháme zlepšovat stav přírody a krajiny v České republice administrací dotačních programů i přímou realizací praktických opatření (zlepšování druhové skladby a prostorové struktury lesů, vodního režimu, revitalizace toků, péče o ohrožené biotopy a druhy, obnova nelesní a intravilánové zeleně).
- Ukazujeme krásy přírody veřejnosti. Přímou v terénu organizujeme programy pro veřejnost a budujeme naučné stezky, pozorovatelné, informační a návštěvnická střediska – Domy přírody. Provozujeme také veřejnou přírodovědnou knihovnu s více než 20 000 svazky. Spolupracujeme s médii.
- Při naší činnosti se neobejdeme bez spolupráce s vlastníky a hospodáři, obcemi a kraji, odbornými institucemi a neziskovými organizacemi.
- Spolupracujeme na společných projektech a vyměňujeme si informace se zahraničními a mezinárodními organizacemi.
- Při naší práci se kromě platné legislativy řídíme etickým kodexem organizace.

RADA AOPK ČR

Poradním orgánem ředitele je Rada AOPK ČR. Jejím cílem je otevřít profesionální ochranu přírody zainteresované veřejnosti z řad uznávaných osobností zejména z oblasti vědy, zákonodárců, veřejné správy, hospodářů a neziskového sektoru. Rada diskutuje strategická rozhodnutí a přináší podněty k činnosti AOPK ČR, je platformou pro výměnu názorů, znalostí a zkušeností. Členství v Radě je čestné, bez nároku na odměnu. Seznam jejích členů je uveden v příloze ročenky.

Zajištění výkonu státní správy v číslech

Tereza Begić

AOPK ČR prostřednictvím svých regionálních pracovišť vykonává jí svěřené působnosti na úseku ochrany přírody a krajiny dle § 78 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen „ZOPK“). Počty vydaných správních aktů dle jednotlivých kompetencí uvádí tabulka č. 1.

Odborná podpora při přípravě legislativy

Tereza Begić, Jaromír Kosejk, David Lacina

Ačkoliv AOPK ČR není oficiálním připomínkovým místem v rámci legislativního procesu, podílí se na něm v rámci připomínek uplatněných prostřednictvím Ministerstva životního prostředí. Mezi nejvýznamnější právní předpisy, na jejichž připomínkování se podílela, patří změny zákona č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Na základě analýzy funkčnosti tohoto zákona, která byla zpracována v roce 2019, AOPK ČR připravila i návrh nové prováděcí vyhlášky k zákonu, která řeší alespoň některé identifikované nedostatky, které je možné upravit bez novelizace samotného

zákona. Konkrétně došlo ke stanovení či upravení metodiky výpočtu výše škody u šelem a vydry, zakotvení ceníku „Doporučené ceny ovcí a koz při stanovení výše náhrady škod způsobených zvláště chráněnými druhy živočichů“, do výpočtu škody lze nově zahrnout náklady na odstranění usmrčených a léčbu poraněných zvířat, byl upřesněn způsob výpočtu výše náhrady škody způsobené na trvalých porostech a na včelařském zařízení.

Dále se AOPK ČR podílela na činnosti mezirezortní pracovní skupiny pro změny vyhlášek k vyplácení újmy dle § 58 ZOPK, na návrzích změn ZOPK v souvislosti s tzv. invazní novelou a na přípravě druhové novely ZOPK, která představuje úpravu kategorií zvláště chráněných druhů, jejich ochranných podmínek a povolování výjimek ze zákazů u těchto druhů. Tento návrh byl společně s návrhem seznamu zvláště chráněných druhů zaslán na MŽP.

Zásadní v roce 2020 byla také příprava rekodifikace stavebního práva, kdy AOPK ČR opakovaně připomínkovala mnoho návrhů nového stavebního zákona a řadu verzí návrhu novely ZOPK a dalších resortních zákonů v rámci souvisejícího změnového zákona.

Tab. č. 1 Počet vydaných správních aktů dle jednotlivých kompetencí

§ 4 odst. 2 – ochrana významných krajinných prvků	395
§ 4 odst. 3 – schválení LHP a LHO	100
§ 5b – odchylný postup při ochraně ptáků	8
§ 6 – registrace významných krajinných prvků	1
§ 8 odst. 1 – povolení ke kácení dřevin	9
§ 12 odst. 2 – ochrana krajinného rázu	3892
§ 43 odst. 1 podle § 26 – výjimky ze zákazů v CHKO	624
§ 43 podle § 29, 34, 35, 36 – výjimky ze zákazů v MZCHÚ	139
§ 44 odst. 1 – závazné stanovisko	7845
§ 44 odst. 3 – souhlasy k činnostem v BOP	176
§ 45e odst. 2 – souhlasy k činnostem v ptačích oblastech	26
§ 45i odst. 1 – stanovisko k vlivu na území soustavy Natura 2000	737
§ 46 odst. 2 – ošetření památného stromu	13
§ 56 – výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů	137
§ 56 – výjimky ze zákazů u památných stromů	14
§ 64 – omezení nebo zákaz vstupu z důvodu ochrany přírody	2
§ 78 odst. 1 a § 77a odst. 4 písm. x) – stanoviska a vyjádření k územním plánům	433
§ 86 – odstranění následků neoprávněných zásahů	21
§ 87 – přestupky fyzických osob	705
§ 88 – přestupky právnických osob a fyzických osob podnikajících	68

Státní program ochrany přírody a krajiny

Pavel Pešout

AOPK ČR zpracovává podklady a spolupracovala s MŽP na formulaci Státního programu ochrany přírody a krajiny České republiky pro období 2020–2025 (dále jen „Program“). Program představuje dílčí koncepční dokument, který navazuje na Strategii ochrany biologické rozmanitosti České republiky 2016–2025 (dále jen „SOBR“) a na předchozí aktualizaci Programu z roku 2009, stanovuje dílčí cíle a opatření v oblasti ochrany a udržitelného využívání biodiverzity na území ČR. Rovněž zohledňuje současné mezinárodní závazky, zejména Strategii EU pro oblast biodiverzity a Strategický plán Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD). Hlavním cílem Programu je zabránit pokračujícímu celkovému úbytku biologické rozmanitosti na území České republiky a zároveň implementovat opatření a činnosti, které povedou ke zlepšení stavu biodiverzity a jejímu dlouhodobě udržitelnému využívání při maximální snaze o efektivní využití stávajících nástrojů ochrany přírody a krajiny. Vybrané cíle a opatření jsou významné i z hlediska adaptace přírody a krajiny na změny klimatu. Program je definován na období pěti let, tj. do roku 2025, kdy by mělo dojít k revizi SOBR a rovněž Programu s cílem sjednotit budoucí koncepční dokument pro období do roku 2030. V souvislosti s přijetím nové Strategie EU pro oblast biodiverzity 2030 je však patrné, že Program je málo ambiciózní k naplnění cílů v této strategii formulovaných a novelizace by měla být oproti plánovanému termínu co nejvíce uspišena.

Vyplácení náhrady újmy za ztížení hospodaření

Miroslav Dort

AOPK ČR je dle ust. § 78 odst. 4 ZOPK na celém území České republiky, mimo území národních parků, území CHKO Šumava a CHKO Labské pískovce a území vojenských újezdů, příslušná k posuzování žádostí a k vyplácení náhrady újmy za ztížení zemědělského a lesního hospodaření dle ust. § 58 ZOPK.

V roce 2020 obdržela AOPK ČR celkem cca 350 (347) žádostí o náhradu újmy, z toho 300 (295) žádostí za újmu, která vznikla v roce 2019, a 50 (52) žádostí o náhradu újmy za rok 2020. Celkový požadavek na náhradu újmy činil podle obdržených žádostí 217 mil. Kč. Do konce roku 2020 bylo vyplaceno celkem téměř 180 (179,90) mil. Kč.

Přehled o požadovaných a vyplacených náhradách újmy v posledních pěti letech je uveden v tabulce č. 2.

V roce 2020 byly propláceny nejen žádosti za rok 2019 přijaté v roce 2020, ale také žádosti za újmu vzniklou v roce 2020 a žádosti z předchozích let, jejichž posuzování si vyžádalo delší čas, protože byly buď žadatelem na výzvu AOPK ČR doplňovány, nebo byly velmi složité.

Tab. č. 2 Náhrady újmy v posledních 5 letech

rok	za rok žádáno (mil Kč)	v roce vyplaceno (mil. Kč)
2016	101,96	92,19
2017	106,95	83,63
2018	128,81	120,67
2019	141,84	131
2020	217,07*	179,9**

* zahrnuje žádosti přijaté v roce 2020, které jsou náhradou za rok 2019 i 2020

** jde o souhrnné číslo obsahující vyplacené náhrady administrované z předchozího účetního období

Znalecký ústav | Tereza Begić

AOPK ČR je zapsána v seznamu znaleckých ústavů pro obory ekonomika a ochrana přírody. V roce 2020 v rámci své činnosti vydala celkem 5 znaleckých posudků pro soudy a správní orgány. Kromě faktického výkonu znalecké činnosti byl rok 2020 také významným z hlediska příprav na účinnost zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (1. ledna 2021), který stanoví AOPK ČR mj. povinnost přehlásit se v průběhu roku 2021 jako znalecký ústav v režimu tohoto zákona.

2.1 ÚZEMNÍ OCHRANA PŘÍRODY

David Lacina, Eva Knižátková

V České republice existují dvě kategorie tzv. velkoplošných zvláště chráněných území: národní parky a chráněné kra-

jinné oblasti (CHKO) a čtyři kategorie tzv. maloplošných zvláště chráněných území: národní přírodní rezervace (NPR), přírodní rezervace (PR), národní přírodní památky (NPP) a přírodní památky (PP). Celkem zvláště chráněná území zaujímají 1 324 207 ha (překryvy více ZCHÚ jsou započítány jen jednou), což představuje 16,8 % rozlohy ČR. AOPK ČR pečuje o 1 030 585 ha ZCHÚ, tedy o 77,8 % jejich celkové rozlohy. Mezi chráněná území patří také evropsky významné lokality (EVL) a ptačí oblasti (PO) soustavy chráněných území evropského významu Natura 2000. Tato soustava zaujímá 1 114 959 ha, tj. 14,1 % rozlohy ČR. Většina soustavy Natura 2000 se překrývá se zvláště chráněnými územími. Státní ochrana přírody spravuje tato chráněná území jako jednu ucelenou soustavu. Přehled je uveden v tabulce č. 3. Konečně 51 lokalit (celkem 49 010 ha) je chráněno prostřednictvím smluvní ochrany.

2.1.1 Chráněné krajinné oblasti

Miroslav Dort

AOPK ČR zajišťuje péči o 24 CHKO, tedy o všechny CHKO v ČR kromě CHKO Šumava a CHKO Labské pískovce. Výkon státní správy je blíže popsán v kap. 2.1 a péče o území CHKO v kap. 3.2.

V roce 2020 AOPK ČR pokračovala ve zpracování návrhů na nové vyhlášení CHKO Blanský les, Litovelské Pomoraví a CHKO Křivoklátsko. Ke všem třem návrhům proběhla s MŽP jednání, ale pozornost byla soustředěna na dokončení návrhu vyhlášení CHKO Blanský les, protože v roce 2019 se uskutečnilo předjednávání v regionu. Podkladové materiály byly několikrát upraveny a začátkem ledna 2021 byly odevzdány na MŽP ve finální podobě připravené k oznámení záměru.

AOPK ČR dlouhodobě zajišťuje zpracování plánů péče o CHKO, které MŽP následně projednává a schvaluje. Zpracování probíhá podle dlouhodobého harmonogramu s předstihem před koncem platnosti dosavadního plánu péče.

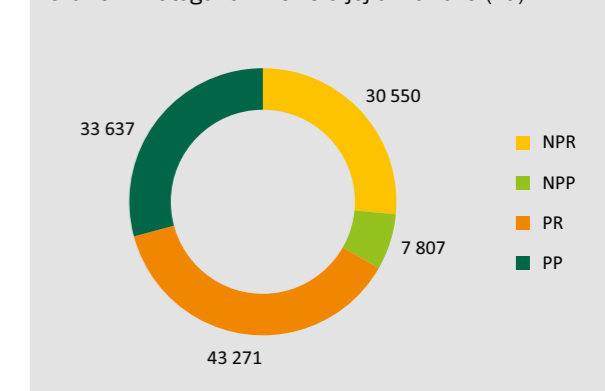
V roce 2020 se zpracovávají plány péče o tři CHKO (Žďárské vrchy, Jizerské hory a Železné hory), jejichž platnost v roce 2020 končí. Přípravovaly se podle nového metodického pokynu MŽP, který byl vydán ve Věstníku MŽP v lednu 2019. Významně změnil koncepci plánů péče, takže bylo nutno v průběhu roku ujasňovat s MŽP přístup k obsahu jednotlivých kapitol. Tím se zpracování těchto plánů péče zdrželo, nicméně plány péče o CHKO Žďárské vrchy (viz box 1) a CHKO Jizerské hory byly na MŽP v průběhu roku odevzdány a byly vypořádány i připomínky MŽP. Po odsouhlasení MŽP budou oba plány péče připraveny k oznámení během prvního čtvrtletí 2021. V CHKO Železné hory se plán péče ještě stále dopracovává a bude na MŽP odevzdán až ve II. čtvrtletí roku 2021.

V roce 2020 byly také zahájeny práce na zpracování plánu péče o CHKO Bílé Karpaty, který má platnost do konce roku 2021.

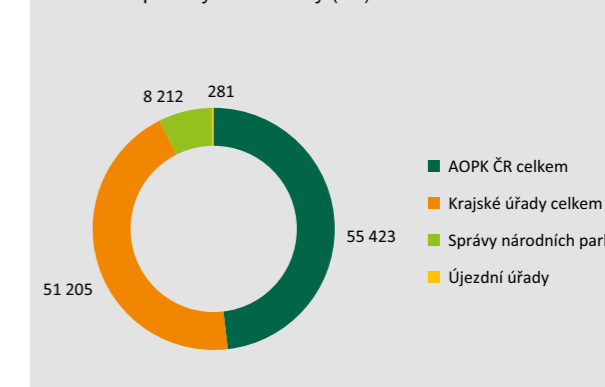
2.1.2 Maloplošná zvláště chráněná území | Pavel Šedivý

Na území České republiky se k roku 2020 nachází 2 640 maloplošných zvláště chráněných území (MZCHÚ).

Jejich celková rozloha je 115 265 ha, což představuje 1,5 % celkové rozlohy státu (viz graf č. 1).

Graf č. 1 Kategorie MZCHÚ a jejich rozloha (ha)

AOPK ČR pečuje o 795 MZCHÚ, což je početně necelá třetina všech MZCHÚ v ČR, avšak z hlediska plochy se jedná téměř o polovinu (55 423 ha) z jejich celkové rozlohy (viz graf č. 2). Do správy a péče AOPK ČR patří všechny národní přírodní rezervace (105) a národní přírodní památky (121) s výjimkou těch, které se nacházejí na území národních parků a CHKO Šumava a CHKO Labské pískovce. MZCHÚ v kategoriích PR a PP v těchto dvou CHKO též spadají do správy národních parků. AOPK ČR pečuje o 275 přírodních rezervací a 279 přírodních památek a má také kompetenci tato území vyhlášovat. Zároveň AOPK ČR pečuje o 15 MZCHÚ, která se nacházejí na pozemcích a stavbách tvořících součást objektů důležitých pro obranu státu mimo vojenské újezdy. Péče o MZCHÚ v gesci AOPK ČR je blíže popsána v kap. 3.

Graf č. 2 Rozdělení péče o MZCHÚ mezi orgány ochrany přírody dle rozlohy (ha)

Péče o MZCHÚ je prováděna na základě vyhotovených a schválených plánů péče. Jedná se o odborné a koncepční dokumenty, které na základě poznatků o dosavadním vývoji v MZCHÚ navrhuji opatření pro další období. Plány péče pro národní přírodní rezervace a národní přírodní památky projednává a schvaluje MŽP. V roce 2020 AOPK ČR připravila a předala k projednání na MŽP 19 kompletních plánů péče v těchto kategoriích. Dále AOPK ČR připravila a na MŽP předala podklady ke změně tří plánů péče o NPR z důvodů změny plánů pro části území, které se překrývají s lesními hospodářskými plány s jinou dobou platnosti. Pro MZCHÚ, které AOPK ČR přímo spravuje, bylo za rok 2020 vyhotoveno 65 plánů péče o PR a PP.

Zpracování plánu péče o CHKO Žďárské vrchy

Luděk Čech, Miroslav Dort

V roce 2020 byl zpracován a MŽP odevzdán návrh plánu péče o CHKO Žďárské vrchy na období 2021–2030.

CHKO Žďárské vrchy leží na rozhraní Čech a Moravy v severovýchodní části Českomoravské vrchoviny. Ve zvláště až zarovnaném reliéfu na převážně kyselých přeměněných horninách vynikají četné doklady mrazového zvětrávání, především izolované skály (mrazové sruby) a balvanové proudy. Prochází tudy hlavní evropské rozvodí v pramenných oblastech řek Svratky a Sázavy. Typická je harmonická podhorská krajina s rázovitými vesnicemi a rozptýleným osídlením.

K nejcennějším reliktním stanovištím Žďárských vrchů patří rašeliniště. V blatkovém boru na lokalitě Padrtiny (NPR Dářko) byl nedávno zjištěn nepřerušovaný rašelinný profil, který se začal ukládat před více než 12 000 lety. Velmi cenná jsou rovněž společenstva vlhkých a rašelinných luk se vzácnými mechorosty, z pozoruhodných lesních biotopů pak prameniště olšiny s bledulí jarní, nečetné zbytky květnatých a bikových bučin a také hadcové bory vyšších poloh s endemickým chrastavcem rolním hadcovým.

Fauna Žďárských vrchů tvoří především hercynská lesní zvířena podhorských poloh, nejlépe zachovaná ve zbytcích bučin. Významné je však zastoupení rašeliništních a mokřadních druhů s početnou skupinou bezobratlých, vázaných na tradičně obhospodařované vlhké louky. Mezi ně patří například hnědásek rozrazilový a modrásek očkovaný. Slatinná prameniště u rybníka Řeka hostí i naši zřejmě nejpočetnější populaci vrkoče Geyerova. Nejvýznamnější ptáky mokřadů a vlhkých luk jsou bekasina otavní, hýl rudý, vodouš kropeňatý a vodouš rudonohý. Významná je i rheofilní fauna podhorských potoků a říček.

Plán péče o CHKO byl připraven v souladu s vyhl. č. 45/2018 Sb., ale byl zároveň prvním plánem péče o CHKO zpracovaným podle Metodického pokynu MŽP z roku 2019.

Nový plán péče kontinuálně zachovává péči o typický krajinný ráz, nově se soustředí na zachování a zlepšování plnění přírodních funkcí krajiny (ekologické stability, migrační propustnosti a retence vody). Navrhuje také zajištění obvyklé péče o přírodní ekosystémy (zejména olšiny a potoční luhy, bučiny a suťové lesy, hadcové bory, podmáčené a rašelinné lesy, mezofilní a vlhké louky, smilkové trávníky a vřesoviště, rašelinné louky a rašeliniště, tůně, rybníky a vodní toky) včetně zvláště chráněných a vzácných druhů, geologické lokality a dřeviny mimo les. Zvláštní pozornost je věnována koroptvi polní, jejíž populace reprezentuje i ostatní mizející druhy tradiční zemědělské krajiny, které nepokrývá obvyklá ochrana přírodních ekosystémů.

Plán péče je připraven k oznámení, projednání s dotčenými obcemi, krajem a dalšími subjekty v regionu a schválení v prvním pololetí roku 2021.

1. Tradiční podhorská krajina Žďárských vrchů pod vrchem Metodka u Koníkova, foto Zdeněk Zálíš
2. Mozaika polí, luk a lesů v okolí osad Březiny a Milovy pod Malinskou skálou, foto Lubomír Dajč
3. Zachovalé pralesovité bučiny na Žákově hoře, foto Lubomír Dajč
4. Výhled z Malinské skály, foto Zdeněk Zálíš

Příprava vyhlášení NPP Soutok

Markéta Černíková, David Horal, Pavel Dedek

Soutok Moravy a Dyje je jeden z největších komplexů lužních lesů ve střední Evropě a AOPK ČR dlouhodobě usiluje o zajištění jeho adekvátní územní ochrany. Nejvhodnější formou je vyhlášení chráněné krajinné oblasti, přičemž snahy o její vyhlášení sahají až do roku 1972.

Z mezirezortního připomínkového řízení k novele nařízení vlády č. 318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit, vyplynul požadavek na zajištění ochrany EVL Soutok–Podluží formou soustavy maloplošných zvláště chráněných území (MZCHÚ). Na základě úkolu Ministerstva životního prostředí tento návrh AOPK ČR v roce 2016 vypracovala. MZCHÚ byla navržena tak, aby z větší části pokryla chráněné fenomény oblasti Soutoku. K tomuto tématu proběhlo několik jednání mezi MŽP, AOPK ČR, státním podnikem Lesy České republiky a Krajským úřadem Jihomoravského kraje.

Již v listopadu 2018 pak byly dokončeny a na MŽP předány první podklady (záměr na vyhlášení a plán péče) pro vyhlášení národní přírodní rezervace (NPR) Lanžhotské pralesy, kterou představuje soustava území s klidovým režimem o celkové rozloze 430 ha. V březnu 2019 pak byly dokončeny a MŽP předány podklady pro vyhlášení rozsáhlé národní přírodní památky (NPP) Soutok, ve které by měly být prováděny převážně aktivní zásahy s cílem navrátit prosvětlený a rozvolněný les a diverzitu vzácných a zvláště chráněných druhů.

Do navrhované NPP Soutok o rozloze 3 156 ha byly zahrnuté lesy, louky, vodní toky i tůně, které jsou útočištěm pes-

tré škály vzácných druhů. Jelikož se na Soutoku historicky aktivně hospodařilo, přežívají zde mnohé druhy náročné na příznivé světelné podmínky. Za všechny lze jmenovat například tesaříka obrovského, páchníka hnědého nebo pestrobarevnou petrklíčového. Plán péče o NPP Soutok byl navržen tak, aby zavedl některé změny v současném lesním hospodaření, které vycházejí z tradičních způsobů hospodaření a nároků světlomilných druhů. Obnova lesních porostů by však měla být rozložena na více desetiletí a neměly by být vytvářeny rozsáhlé holiny. Starší porosty s plným zakmeněním je plánováno proředit a uvolnit staré mohutné stromy, aby se zlepšily světlostní podmínky pro druhy vázané na tato stanoviště. Tímto hospodařením bude les poskytovat útočiště stovkám vzácných druhů a zároveň bude produkovat dřevo, a to dokonce v objemu porovnatelném se současným intenzivním pasečným hospodařením. V případě výskytu vrbových enkláv by jejich životnost měla být prodloužena seřezáváním na tzv. hlavu.

Plán péče se zabývá také hospodařením na loukách. Rozfázováním sečí během roku a ponecháváním nepokosených částí se zajistí nezbytná údržba mimořádně cenných nivních luk, na nichž se vyskytují vzácné rostliny často s rozdílnými nároky, a současně bude šance pro vývoj entomofauny či hnízdění chrástala polního. Do plánu péče byla podrobně rozpracována řešení, která napomohou navrátit vodu do území.

V říjnu 2019 byl MŽP oznámen záměr na vyhlášení NPR Lanžhotské pralesy, v březnu 2020 byla oznámena NPP Soutok. Tím začala platit předběžná ochrana území před poškozováním. Díky tomu je chráněno před intenzivní těžbou, která zde probíhala ještě začátkem roku 2020 a která představovala bezprostřední ohrožení existence zdejších zvláště chráněných a ohrožených druhů živočichů a rostlin.

Zástupci LČR a AOPK ČR uzavřeli v listopadu 2020 průlomovou dohodu o způsobu hospodaření v EVL Soutok-Podluží, která se promítne do lesního hospodářského plánu.

1. Několik set let staré stromy (zejména duby) jsou jedním ze symbolů této oblasti. Jsou spjaty s dřívějšími způsoby hospodaření. Foto Jan Miklín
2. Nivní louka během jarních záplav, foto Jan Miklín
3. Prosvětlování porostů a uvolňování starých stromů zatím probíhá jen omezeně, zejména v porostních okrajích přiléhajících k loukám. Foto Vladan Riedl

Nová evropsky významná lokalita Louky u Přelouče

Tereza Kušnírová, Milan Růžička

V roce 2020 byla do národního seznamu zařazena nová evropsky významná lokalita CZ0537011 Louky u Přelouče (dále jen EVL), která chrání dva vzácné druhy modrásků (*Phengaris*) – m. bahenního (*P. nausithous*) a m. očkovaného (*P. teleius*). Nařízením vlády č. 29/2020 Sb. tak byla završena skoro patnáctiletá snaha o ochranu těchto cených luk na březích Labe.

Česká republika je jedním z center výskytu obou modrásků, oblast východního Polabí se řadí mezi ta nejdůležitější. Nachází se zde řada drobných roztroušených lokalit obou druhů. Louky u Přelouče hostí nejsilnější populaci (v součtu stovky, v některých letech i 10 000 jedinců). Místní populace jsou tak zdrojové pro ostatní lokality a tedy podstatné pro přežití modrásků v celém regionu.

V roce 2018 připravila AOPK ČR z pověření Ministerstva životního prostředí návrh na vymezení EVL, mj. za využití dat Ředitelství vodních cest ČR, které v území dlouhodobě zajišťuje monitoring a v části i vlastní péči. V roce 2019 proběhlo předjednání (mj. s Krajským úřadem Pardubického kraje jako budoucím orgánem ochrany přírody) a vlastní legislativní proces.

Při návrhu EVL bylo potřeba zohlednit specifickou ekologii druhů. Motýli obou modrásků jsou špatnými letci. Pokud je nevezme prudký vítr, pohybují se pouze při zemi. Při migracích jsou omezeni i biotopy, po kterých se pohybují, kdy velmi neradi létají např. nad poli. Naopak jak dokazuje průzkum, jsou schopni přeletět i větší vodní plochy, v tomto případě tok řeky Labe, která má u Přelouče šířku kolem 50 m. Motýli také létají pouze nad otevřenými osluněnými biotopy. Uzávřený pás stromů a křovin je pro ně obvykle nepřekonatelnou bariérou. Uvádí se, že jedinci m. očkovaného se vzdalují od louky, na které se vylíhli, jen velmi výjimečně, obvykle pouze na stovky metrů, maximální zjištěné přelety byly kolem 1 km. U modrásků bahenních by měl být dolet v průměru delší (zjištěné maximum až okolo 5 km).

EVL se zohledněním výše uvedeného tvoří 18 dílčích lokalit dohromady pokrývajících 133,5 ha (součástí EVL jsou i revidované historické návrhy lokalit Slavíkovy ostrovy a Labišťata, které byly neúspěšně navrženy k doplnění do národního seznamu již v roce 2009). Představují komplex ploch s vlastním výskytem modrásků a ploch s vhodnými biotopy s podmínkami včetně tzv. nášlapných kamenů, které

byly s ohledem na metapopulační dynamiku druhu propojeny tak, aby od sebe nebyly navzájem vzdáleny více než 500 m. Louky takto tvoří funkční celek a umožní zachování dílčích populací i v dobách jejich propadu. Pokud by tedy někde modrásci kvůli momentálně nepříznivým podmínkám vyhynuli, po obnovení vhodného prostředí by lokalita byla opět druhem osídlena z místních zdrojů EVL.

Cesta k vyhlášení EVL byla nejen dosti dlouhá, ale i poměrně trnitá. Přesto se však nakonec podařilo lokalitu vyhlásit na takto rozsáhlé ploše. EVL je unikátní počtem luk, na kterých jsou modrásci dlouhodobě zjišťováni. Jedině takto rozsáhle koncepčně pojatá EVL má šanci zabezpečit v regionu východního Polabí dlouhodobé přežití obou druhů modrásků.

A co potřebují modrásci dále pro svůj zdárný vývoj? Neobejdou se bez živné rostliny krvavce totenu, který roste na vlhkých až mokřích loukách. Vajíčka snášejí do hlávek této rostliny, dospělci z ní sají nektar. Aby vývoj proběhl v pořádku, je nutné, aby krvavec kvetl již v době letu motýlů, a k tomu je nezbytná dobře načasovaná seč. Nezbytná je také přítomnost hostitelských mravenců rodu *Myrmica*, v jejichž hnízdech dokončují po adopci svůj vývoj housenky. Další péče o EVL by měla k zajištění těchto vhodných podmínek trvale směřovat.

1. Modrásek bahenní na živné rostlině krvavce totenu, foto Milan Růžička
2. Mapa EVL Louky u Přelouče, mapa Tereza Kušnírová
3. Původně zdrojová louka na Slavíkových ostrovech dnes hostí obvykle nejvyšší počty modráska bahenního. Foto Milan Růžička

Doprava a ochrana fauny

Jitka Uhlíková, Martin Strnad

Metodika „Doprava a ochrana fauny v ČR“

V roce 2020 vyšla v metodické řadě AOPK ČR metodika „Doprava a ochrana fauny v ČR“. Je komplexním metodickým materiálem pro prevenci a omezení negativních dopadů dopravní infrastruktury na naši faunu. Cílem bylo sjednotit dosavadní metodické podklady resortů životního prostředí a dopravy a připravit tak společný materiál, který bude oběma resorty oficiálně akceptován. Publikace tak vznikla ve spolupráci s Ředitelstvím silnic a dálnic ČR, s Centrem dopravního výzkumu, v.v.i., Evernia s.r.o. a HBH Projekt s.r.o. Hlavní postavou autorského týmu byl Václav Hlaváč z AOPK ČR. V metodice jsou mj. popsány nároky různých druhů a skupin živočichů na průchodnost dopravní infrastruktury a ohrožení hlavních typů stanovišť v ČR dopravou. Stěžejní část tvoří vlastní opatření k zajištění průchodnosti liniových staveb. Text je doplněn i případovými studii, které jsou názorným příkladem jak dobré, tak špatné praxe.

Natura 2000 Award pro projekt TransGREEN

AOPK ČR se v letech 2017–2019 podílela na projektu TransGREEN, který byl na podzim roku 2020 oceněn prestižní evropskou cenou Natura 2000 Award. Cena byla udělena za žádost s názvem „Joint efforts for safe and wildlife-friendly transportation networks in the Carpathians“ a to v kategorii přeshraniční spolupráce a vytváření osobních

kontaktů. Vedoucím celého projektu byl WWF střední a východní Evropa. Jedním z hlavních výstupů byla příručka „Doprava a ochrana fauny v Karpatech“, která je zaměřená na omezení vlivu rozvoje dopravy na přírodu v karpatských zemích a její přípravu koordinoval Václav Hlaváč.

Významné mezinárodní ocenění Václava Hlaváče

Výše uvedené publikace mají společného „jmenovatele“. Tím je Václav Hlaváč z AOPK ČR, který se dlouhodobě věnuje problematice tzv. dopravní ekologie jak na tuzemské, tak i mezinárodní úrovni, mj. v rámci mezinárodní platformy Infra Eco Network Europe (zkr. IENE). Tato platforma vznikla v roce 1996. Jejím členy, kterých je více než 400 a pocházejí z více než 50 zemí, jsou vysoké školy, odborníci a organizace, které působí v dopravním sektoru nebo v oblasti ochrany přírody. IENE uděluje zvláštní osobní ocenění významným postavám, které zásadně přispěly k řešení problematiky negativního vlivu dopravy na přírodu a které se tak staly inspirací pro ostatní kolegy a spolupracovníky. IENE dosud udělila 9 osobních ocenění a desáté patří právě Václavu Hlaváčovi. Za tímto významným mezinárodním oceněním stojí to, co je pro Václava Hlaváče charakteristické – na jedné straně skromnost a vždy ochota pomoci, na straně druhé všestranná odborná erudice, osobní nasazení, neucházející víra, neúnavná snaha pomáhat přírodě, snaha posunovat hranici poznání a současně nové poznatky i přístupy aplikovat v praxi.

1. Metodika Doprava a ochrana fauny ČR
2. Natura 2000 Award, která byla udělena projektu TransGREEN. Foto Martin Strnad
3. Ocenění Václava Hlaváče, které mu bylo uděleno při on-line přenosu mezinárodní konference IENE z portugalské Évory

V roce 2020 AOPK ČR vyhlásila pět maloplošných zvláště chráněných území (viz tab. č. 4) – dvě v kategorii přírodní památka a tři v kategorii přírodní rezervace. Zcela nově byla vyhlášena PP Louky pod Palcířem v CHKO Brdy. Zde na vlhkých loukách roste řada vzácných druhů rostlin, jako je např. kosatec sibiřský, hadilka obecná, upolín nejvyšší, prstnatec májový, a dále pak řada druhů fyto geograficky typických pro Brdy (rozchodník nachový, ostřice Hartmanova, nebo mokřýš vstřícnolistý). V CHKO Kokořínsko – Máchův kraj byla znovu vyhlášena PP Mrzínov. Jedná se o stráž lesostepního charakteru s výskytem např. hořce křížatého nebo lnu žlutého. Původní hranice zasahovala zčásti také na okolní ornou půdu a lesní porosty, nyníšší vytyčením odpovídá skutečnému výskytu zvláště chráněných druhů. V CHKO České středohoří byla opětovně vyhlášena PR Sluneční stráž. Tato část pravobřežního masivu České brány je státní přírodní rezervací již od roku 1968. Původní vymezení však dostatečně nezahrnovalo cenné okolní biotopy a ojedinělé geomorfologické fenomény a nové poznatky o výskytu entomofauny v širším území. Proto byla tato rezervace rozšířena. Územně se zvětšila i PR Rabštejn v CHKO Jeseníky. Zdejší cenné přírodě blízké lesní ekosystémy nižších horských poloh byly doplněny přilehlými smíšenými porosty. Cílem bylo i dodržení minimální výměry a tvaru vymezeného území pro fungování přirozených procesů v přírodě blízkých lesích. Lesní ekosystémy jsou vedle stepí i předměty ochrany v nově vyhlášené PR Milovická stráž v CHKO Pálava. Na světlé lesy tvořené zejména doubravami a dubohabřinami jsou vázány vzácné a ohrožené druhy živočichů a rostlin, jakými jsou např. roháč obecný nebo kosatec různobarevný.

Tab. č. 4 Nově vyhlášená MZCHÚ na území CHKO v roce 2020

Nově vyhlášená MZCHÚ	Rozloha (ha) CHKO
PP Louky pod Palcířem	2,14 Brdy
PP Mrzínov	0,78 Kokořínsko – Máchův kraj
PR Sluneční stráž	9,91 České Středohoří
PR Rabštejn	60,84 Jeseníky
PR Milovická stráž	87,54 Pálava

AOPK ČR také připravuje pro MŽP odborné podklady pro vyhlášení NPR a NPP. V roce 2020 předala MŽP k projednání dlouhodobě připravovaný záměr na vyhlášení národní přírodní rezervace Obírka-Peklo v Olomouckém kraji. Toto území se vyznačuje vysoce dochovanou mírou přirozenosti zdejších lesních ekosystémů. V roce 2020 MŽP na základě podkladů AOPK ČR zahájilo proces vyhlášení NPP Soutok na jižní Moravě (viz box 2).

Tab. č. 5 Území soustavy Natura 2000 k 31.12.2020

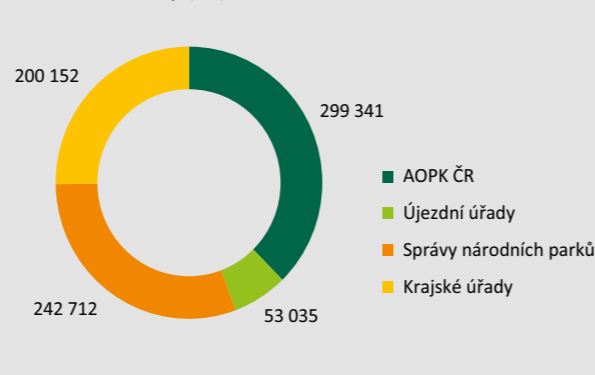
	Počet EVL	Rozloha EVL (ha)	Pokryvnost EVL (%)	Počet PO	Rozloha PO (ha)	Pokryvnost PO (%)	Natura 2000 EVL + PO (ha)	Pokryvnost EVL + PO (%)
Celkem ČR	1113	795 241	10,1	41	703 437	8,9	1 114 959	14,1
Kontinentální oblast	1 004	763 008	10,1	34	667 586	8,8	1 062 935	14,1
Panonská oblast	128	32 233	9,5	8	35 851	10,5	52 024	15,3

2.1.3 Soustava Natura 2000

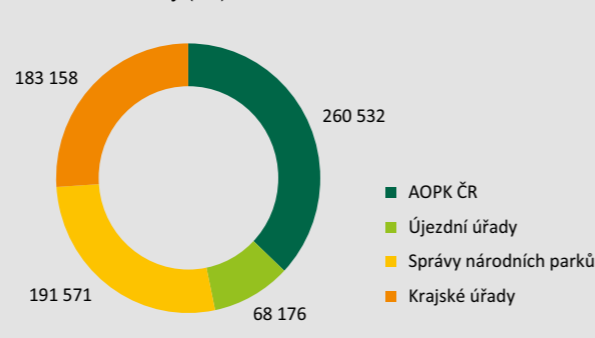
Tereza Kušnírová

Natura 2000 je soustava chráněných území evropského významu, kterou vytvářejí na svém území všechny státy EU. Tvoří ji ptačí oblasti (PO) a evropsky významné lokality (EVL). Ty jsou vyhlášeny podle směrnice č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků (směrnice o ptácích), a směrnice č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (směrnice o stanovištích). V roce 2020 soustava doznala drobných změn: byla vyhlášena nová EVL Louky u Přelouče pro dva druhy modrásků (viz box 3) a doplněno stanoviště bahničných (štěr-kopískových) náplavů do EVL Porta Bohemica. Na území ČR je tak vyhlášeno 1 113 EVL v celkové rozloze 795 241 ha (10,1 % rozlohy státu). Ptačí oblasti jsou z hlediska rozlohy stabilní již od roku 2009 v počtu 41 a pokrývají celkem 703 437 ha (8,9 % rozlohy státu). Přehledně jsou údaje o EVL a PO v ČR uvedeny v tabulce č. 5, grafy č. 3 a č. 4 pak shrnují, jaká plocha EVL resp. PO spadá do působnosti jednotlivých orgánů ochrany přírody.

Graf č. 3 Působnost orgánů ochrany přírody v EVL dle rozlohy (ha)

Graf č. 4 Působnost orgánů ochrany přírody v PO dle rozlohy (ha)

Souhrny doporučených opatření

Souhrny doporučených opatření (SDO) pro EVL a PO jsou odborné a koncepční dokumenty popisující ekologické nároky, stav a ohrožení předmětů ochrany, pro které byla území vyhlášena. Definují rovněž optimální opatření či způsob hospodaření k udržení či dosažení příznivého stavu předmětů ochrany na konkrétních lokalitách.

AOPK ČR v rámci projektu „Zajištění plánovací dokumentace pro vybrané lokality národního významu v České republice“ (realizace 2016–2023, OPŽP 2014–2020) v průběhu roku 2020 připravovala SDO pro evropsky významné lokality nově vyhlášené v roce 2016 a aktualizovala SDO pro lokality, u kterých v souvislosti s vydáním dvou novel nařízení vlády č. 318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit (č. 73/2016 Sb. a 207/2016 Sb.) došlo ke změně ve vedení hranic či výčtu předmětů ochrany. Dále v rámci projektu probíhala i příprava SDO pro ptačí oblasti. Za rok 2020 AOPK ČR připravila a na MŽP odevzdala celkem 78 SDO, z nichž většina byla v témže roce i schválena a zaslána do Ústředního seznamu ochrany přírody.

Vzhledem k tomu, že většina lokalit soustavy Natura 2000 již disponuje SDO, nastal čas na hodnocení, do jaké míry jsou opatření z SDO v praxi naplňována a jaký je v souvislosti s tím stav předmětů ochrany. To je cílem další aktivity výše zmíněného projektu, která byla zahájena v roce 2020. V průběhu let 2020–2022 bude AOPK ČR podrobně sledovat celkem 214 lokalit (napříč celou ČR, s různou rozlohou, výčtem předmětů ochrany a způsobem zajištění ochrany, ve správě AOPK ČR i krajských úřadů). Protože jsou SDO podkladem pro další plánovací dokumentaci, je při přípravě plánů péče o MZCHÚ v překryvu s lokalitami soustavy Natura 2000 (rovněž jedna z aktivit projektu) kladen důraz na to, aby navrhovaná péče byla v souladu s SDO.

Reporting Evropské komisi o lokalitách soustavy Natura 2000

Informace o soustavě Natura 2000 jsou Evropské komisi odevzdávány jednotlivými státy EU v podobě tzv. Standardního datového formuláře (SDF), který je veřejně dostupný přes vyhledávání lokalit na <http://natura2000.eea.europa.eu/>. Kromě jiného obsahuje také ekologické údaje o předmětech ochrany (rozlohu stanovišť, početnost druhů, kvalitu výskytu). Do roku 2019 bylo SDF aktualizováno jen v případě změny ve vymezení lokalit, přičemž údaje o stavu předmětů ochrany odpovídaly době vyhlášení. V návaznosti na bilaterální jednání s Evropskou komisí v roce 2018 (tzv. Nature Dialogue) přistoupila ČR k pravidelné aktualizaci informací od roku 2020.

Zpracováním SDF je pověřena AOPK ČR. Pro první aktualizaci informací v roce 2020 byla vytvořena metodika, která stanovuje postup a harmonogram, u stanovišť ve vazbě na aktualizaci mapování biotopů a u druhů zejm. na údaje z Náleзовé databáze ochrany přírody za šestileté období (v roce 2020 za období 2013–2018). S ohledem na velké množství dat probíhá aktualizace informací ve třech fázích, přičemž v první fázi v roce 2020 byly aktualizovány údaje o druzích s výjimkou cévnatých rostlin a část stanovišť. V dalších dvou letech je plánováno tento úkol dokončit.

Prověření vhodnosti doplnění národního seznamu evropsky významných lokalit

Na přelomu let 2018 a 2019 proběhlo pod hlavičkou výše

zmíněného bilaterálního jednání s Evropskou komisí hodnocení dostatečnosti soustavy Natura 2000 v ČR a byly identifikovány konkrétní lokality k možnému doplnění. AOPK ČR v letech 2019 a 2020 provedla podrobně prověření cca 100 druhů a stanovišť v převážně již existujících lokalitách. Přibližně polovina z nich dosahuje dostatečného rozšíření a kvality pro budoucí doplnění.

Jedním z konkrétních požadavků Evropské komise bylo rovněž rozšíření EVL Svatá a Prostřední vrch v oblasti Ždánického lesa. Lokalita byla vyhlášena v roce 2016 pro stanoviště panonských dubohabřin v rozsahu jejich nejcentrálnějšího výskytu. AOPK ČR z pověření MŽP zpracovala v roce 2020 návrh na rozšíření a na jeho základě byl zahájen legislativní proces.

2.2 OBECNÁ OCHRANA DRUHŮ

David Lacina

AOPK ČR plní svoji roli i v obecné ochraně druhů (§ 5 ZOPK), tedy v ochraně všech druhů živočichů i rostlin před zničením, poškozováním, sběrem či odchycem, který vede nebo by mohl vést k ohrožení těchto druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému, jehož jsou součástí.

V posledních letech byly zintenzivněny práce v oblasti zajištění konektivity krajiny, kde se AOPK ČR podílela hned na několika mezinárodních projektech. Prioritou je rovněž zprostředkování vodních toků. Za zmínku stojí i aktivity týkající se invazních druhů představujících riziko pro původní druhy a ekosystémy.

2.2.1 Konektivita krajiny

Martin Strnad

AOPK ČR se dlouhodobě věnuje výzkumu a ochraně ohrožených druhů velkých šelem jako je rys ostrovid, vlk obecný a medvěd hnědý nejen u nás, ale i v rámci mezinárodních projektů. Výzkum je zaměřen především na monitoring populací. Aplikovaná ochrana druhů spočívá jak v ochraně jádrových míst jejich trvalého výskytu, tak v ochraně území, která využívají k dálkovým přesunům mezi nimi – tzv. migračního biotopu. Velké šelmy jsou v těchto případech tzv. deštníkovými druhy, které svými nároky během migrace zastřešují i ostatní menší lesní druhy savců. Velmi zjednodušeně řečeno: „kudy projde přes dálnici rys, tudý projde i jelen nebo srnec“.

Tématu konektivity krajiny se věnovalo v posledních letech několik mezinárodních projektů, do kterých byla zapojena i AOPK ČR. Jmenovitě to byl projekt 3Lynx (2017–2020), který zahrnoval robustní monitoring trilaterální česko-bavorsko-rakouské populace rysa. Jedním z hlavních výstupů je strategie ochrany, kde je zachování propustnosti krajiny uvedeno jako jeden z hlavních cílů pro udržení životaschopnosti této populace.

Otázce zachování propustnosti krajiny se věnoval také projekt TransGREEN (2017–2019) a to ve vztahu k dopravním stavbám v česko-slovenském pilotním území Západní Karpaty. Další území se nacházelo na pomezí Maďarska/Slovenska/Ukrajiny a poslední dvě byla v Rumunsku. Navažující projekt ConnectGREEN (2018–2021) je dokončován. Cílem je navržení ekologické sítě pro velké savce v celých

Karpatech na základě metodiky převzaté z ČR. Ve stejném pilotním území jako u předchozího projektu došlo k revizi a upřesnění kritických míst biotopu vybraných zvláště chráněných druhů velkých savců. Za spolupráce partnerů obou zmíněných projektů a dalšími partnery tzv. Karpatské úmluvy v současné době běží projekt SaveGREEN (2020–2022), který má dále prohlubovat již získané poznatky na toto téma. Posledním projektem, který se věnoval dostupnosti krajiny, byl ConNat (2017–2020). Ten řešil zachování přeshraničního migračního propojení na území kraje Vysočina, Jihočeského a Jihomoravského kraje s koridory na rakouské straně hranice.

Výstupy všech projektů se promítají do dalších aktivit vedoucích k ochraně a dlouhodobému přežití nejen vzácných a ohrožených druhů velkých savců, ale i dalších mnohem běžnějších druhů volně žijících živočichů.

2.2.2 Zprostupňování vodních toků

Zdeněk Vogl, Pavel Marek

Problematické migračního zprůchodňování vodních toků se AOPK ČR věnuje průběžně, a to zejména prostřednictvím odborné skupiny – Komise pro rybí přechody. Jednou z jejích hlavních činností je poskytování odborné podpory např. resortem životního prostředí a státní správou. Dále je s investory a projektanty konzultována projektová, realizační či postrealizační fáze opatření (nejčastěji rybích přechodů) pro zprůchodnění migračních bariér na vodních tocích. Celkem v roce 2020 AOPK ČR hodnotila 33 projektů, z toho sedm bylo posuzováno z hlediska přidělení dotace z Operačního programu Životní prostředí.

AOPK ČR vydala metodiku „Biologické hodnocení rybích přechodů“ (viz box 5). Byla dokončena a zveřejněna aktualizace strategického dokumentu MŽP „Koncepte zprůchodnění říční sítě ČR“, na jehož tvorbě se AOPK ČR podílela společně s Výzkumným ústavem vodohospodářským T.G.M., v.v.i. (VÚV T.G.M.). Spolupráce s VÚV T.G.M. a dotčenými odbory MŽP probíhala taktéž v oblasti tzv. „greeningu“, neboli environmentální bonifikace vodních elektráren. Snahou je podpořit výkupní cenu elektrické energie bonusy. Jejich výše se bude odvíjet od toho, zda byla při výrobě zajištěna obousměrná migrace ryb a dalších živočichů včetně dodržování převádění ekologických průtoků v samotném korytě vodního toku. V současnosti VÚV T.G.M. zpracovává rešerši podkladů a zjišťování včetně zkušeností ze zahraničí. V rámci resortu by měla následovat širší diskuze o tom, jak sladit zájmy hydroenergetiky a ochrany přírody v ČR.

Definování přístupu by mělo vést k posunu při zajištění plnohodnotného migračního zprůchodnění VD Střekov, kde se jednání mezi MŽP, ČEZ Obnovitelné zdroje a.s. a Povodí Labe s.p. v roce 2020 zastavila.

AOPK ČR se věnovala i osvětě odborné a široké veřejnosti. Aktivně se účastnila workshopu pořádaného ke Světovému dni migrace ryb. Zpracovány byly tematické články do prosincového čísla časopisu Ochrana přírody. Započaly práce na organizaci semináře zaměřeného na zprůchodňování migračních překážek na vodních tocích, který se měl konat na podzim roku 2020. Vzhledem k pandemické situaci byl o rok posunut.

2.2.3 Invazní druhy

Tomáš Görner

Začátkem roku 2020 schválila vláda novelu zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Ta má implementovat nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlečení či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů a nařízení Rady (ES) č. 708/2007 o používání cizích a místně se nevyskytujících druhů v akvakultuře. Návrh novely začala Poslanecká sněmovna projednávat až začátkem roku 2021. Jeden z druhů unijního seznamu, rak mramorovaný, byl nalezen a následně likvidován v pražských Dolních Chabrech (viz box 6). V létě byla také monitorována tuň na Radovesické výsypce, kde byl tento rak nalezen již v roce 2016. V následujících dvou letech zde výskyt zaznamenaný nebyl, až v roce 2019 díky pravidelnému monitoringu lokality experty České zemědělské univerzity. V roce 2020 zde byli odchyceni dospělí raci při třech monitorovacích akcích AOPK ČR. Po dohodě s majiteli pozemku byly instalovány informační cedule o výskytu druhu a jeho rizicích. Tuň nelze vypustit, jedinou možností zůstává nadále nasazení dravých ryb a pravidelné odlovy pomocí vrší. V září 2020 byl publikován nálezný nového druhu z unijního seznamu u nás – bolševníku Sosnovského, z lokality Návsí na Frýdeckomístecku. Nález byl oznámen EU a v roce 2021 bude lokalita zmapována a navrženy kroky k jeho odstranění. Podstatné informace z oblasti invazních druhů byly aktualizovány na internetových stránkách <https://invaznidruhy.nature.cz>.

2.3 ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÉ DRUHY

Eliška Blažejová, Lenka Tomášková, Jindřiška Jelínková

AOPK ČR se již několik let zabývá úpravou celého konceptu zvláštní druhové ochrany. Návrh především mění základní pojetí, když odděleně prioritizuje péči a ochranu ohrožených druhů. Ochranu jedinců ponechává jen u nejohroženějších druhů a u ostatních se soustředí hlavně na ochranu jejich populací a biotopu. Při nastavování diferencované zvláštní ochrany druhů se vychází ze stupně ohroženosti, ale je zároveň zohledněna také aplikovatelnost tohoto nástroje pro ochranu daného druhu. Na základě nově navržených kategorií a ochranných podmínek těchto kategorií byl přepracován seznam druhů navrhovaných k ochraně. Tento návrh byl na konci roku odeslán MŽP. Priority aktivní péče o ohrožené druhy by se měly určovat stupněm ohrožení podle aktualizovaných červených seznamů (červené seznamy blíže viz kapitola 4.), nikoliv podle toho, v jaké kategorii ochrany bude daný druh zařazen. To umožní pružněji reagovat na zhoršující se stav druhu pomocí nástrojů aktivní péče.

2.3.1 Záchranné programy

Eliška Blažejová, Barbora Čepelová, Jitka Matoušová, Tereza Brzobohatá, Václav John, Helena Neuwirthová, Lenka Tomášková, Petr Vít

AOPK ČR v roce 2020 koordinovala deset záchranných programů (ZP) ohrožených druhů rostlin a živočichů. Informace o jednotlivých ZP poskytují pravidelně internetové stránky www.zachranneprogramy.cz a profil na www.facebook.com/zachranneprogramy. Zároveň probíhala příprava několika nových záchranných programů. V průběhu roku 2020 byly

schváleny čtyři, ZP pro koniklec otevřený, ZP pro sýčka obecného, ZP pro zvonovec liliiolistý a ZP pro hořeček nahořklý a hořeček drsný Sturmův.

Financování realizace ZP bylo zajišťováno především prostřednictvím dotačních titulů POPFK a PPK. Jednalo se o tyto záchranné programy:

Sysel obecný

V roce 2020 byla již tradičně zajištěna podpora aktivního managementu (kosení, pastva) na vybraných lokalitách. Pravidelný letní monitoring potvrdil již sedmým rokem po sobě narůstající trend v celkové početnosti sýslů. Příznivá situace panovala i v polopřirozených odchovech – ve všech čtyřech proběhlo úspěšně rozmnožování. Díky tomu byla v červenci posílena lokalita Písečný vrch v Českém středohoří a menší kolonie na letišti v Roudnici nad Labem. Kromě jedinců z českých chovů byli na tyto lokality vypuštěni také sýslí z partnerských německých Zoo Opel a Zoo Norimberk. V Břeclavi proběhla repatriace jedinců pocházejících z chovu v Zoo Brno. Pravidelně jsou sledovány i lokality, kde již repatriace či posílení proběhlo (Písečný vrch, Karlovy Vary, Hodkovice nad Mohelkou) a výsledky ve většině případů poukazují na pozitivní vývoj. První etapa založení populace sýslů na lokalitě Hlinišť (Milá-Hlinišť), kdy bylo koncem července 2019 vypuštěno 85 sýslů z chovů, bohužel skončila neúspěchem. Proto zde v roce 2020 nebylo provedeno další původně plánované vypouštění. Lokalita bude zařazena zpět mezi prioritní pro výskyt sýslů až po eliminaci zjištěných nepříznivých faktorů (úprava vegetace atd.). Osvětové aktivity kvůli pandemické situaci probíhaly v omezené podobě (známky „Sýslí na vinici“ a „Sýslí v sadu“). Na lokalitě Mohelno byl již třetím rokem prováděn celoroční monitoring kritického úseku silnice, kde byly v roce 2019 instalovány zpomalovací prahy, aby se snížila mortalita sýslů. Získaná data svědčí o tom, že zpomalovací polštáře (prahy) přispívají ke zkldnění dopravy a pomáhají snížit úmrtnost sýslů. V roce 2020 byla schválena aktualizace Záchranného programu sýsla obecného, závazná pro období cca 2020–2030.

Užovka stromová

V roce 2020 byla zajištěna potřebná péče o líníště a důležité biotopy užovky stromové (především v Poohří a v Bílých Karpatech), ve všech oblastech známého výskytu druhu byl také prováděn důkladný monitoring. Vzhledem k příznivému průběhu počasí (deštivý červen) byl na všech lokalitách pozorován vysoký počet hadů, který výrazně překonával předchozí suché roky. Množí se důkazy o výskytu užovek mimo tradiční místa, zejména s přesahem z oblasti Poohří do Ústeckého kraje (PP Želinský meandr aj.), dále je zjišťován výskyt na nových lokalitách ve středním Povltaví a Bílých Karpatech. V Poohří byli aktivně likvidováni nepůvodní predátoři (především mývali) a úspěšně pokračovala i osvěta.

Hnědásek osikový

V roce 2020 došlo bohužel k dalšímu populačnímu propadu, kdy bylo v Dománovickém lese zjištěno pouhých 7 larválních hnízd a v NPR Libický luh (lokalita s probíhající reintrodukcí druhu) 15 larválních hnízd. Za výrazným propadem stála kombinace přemnožení parazitů housenek a následně velmi nepříznivé počasí. Květen 2019 byl nejstudenější za více než 30 let (značná část housenek zmrzla během kuklení), zatímco červen 2020 byl naopak nejdeštivější za více než 60 let, a v Domá-

novicích dokonce došlo k lokální povodni. Hlavní příčinou propadu však byla zřejmě gradace parazitů, a to hlavně proto, že výskyt druhu byl téměř výhradně omezen na okrajové lokality, zatímco na jádrových pasekách bylo nalezeno jediné hnízdo.

Po příznivém vývoji do roku 2018 je tedy situace v letech 2019 a 2020 velmi špatná. Na všech lokalitách v loňském roce proběhly plánované zásahy (prosvětlování porostu, sečení, dosadby jasanů aj.). V roce 2021 je plánován výsadek na lokalitě PP Žiželický les, kde se nyní nacházejí vhodné biotopy, avšak vzhledem k propadu v Dománovicích není naděje na přirozenou kolonizaci lokality. Dalším problémem je potom pokračující šíření nekrózy jasanů, které i v roce 2020 stálo za dalšími úhyny živých stromů v Dománovickém lese i v Libickém luhu.

Perlorodka říční

V roce 2020 realizovány dva přeshraniční projekty z programu Interreg. V oblasti Ašského výběžku se jedná o projekt „Posilování populací perlorodky říční v lokalitách soustavy Natura 2000 v zeleném pásu Bavorsko – Česko“, kde AOPK ČR spolupracuje mimo jiné na polopřirozeném odchovu perlorodky říční a provádí management upravující přírodní podmínky dotčených lokalit. Dalším přeshraničním projektem je „Malsemuschel“ na řece Malši. V projektu byly zajišťovány odchovy perlorodek pro hodnocení stavu habitatu pomocí bioindikačních experimentů, kdy se hodnotí přežívání a růst mladých perlorodek přímo v toku.

Sýček obecný

V srpnu roku 2020 byl schválen Záchranný program pro sýčka obecného v České republice. Sýček býval naší nejběžnější sovou, nyní se aktuální početnost odhaduje na 100 párů. Jedná se tedy o druh, kterému reálně hrozí vyhynutí. Aktivity v roce 2020 spočívaly v shromáždění informací o domovských okrscích tohoto druhu, o opatřeních, která je v nich potřebné realizovat a o zabezpečení a odstranění technických pastí (např. napáječky, sudy s vodou, vertikální roury, sítě), ve kterých tato drobná sova často hyne. Další podrobnosti viz box 7.

Hvozdík písečný český

Záchranný program probíhal v základním rozsahu, monitoring hvozdíku písečného českého byl v roce 2020 proveden pouze formou populační studie, protože sčítání celé populace se konalo v roce 2019. Během roku byla doplněna a upravena metodika, podle které bude probíhat monitoring celé populace od roku 2021. Uskutečnilo se každoroční fyto-cenologické snímkování a v omezené míře sledování mikroklimatických hodnot. Z výzkumných aktivit pokračovala populační studie, kde je sledován vliv fytofágů na hvozdík. Na obou lokalitách byl proveden každoroční management, spočívající v kosení, narušování drnu a odstraňování invazních a expanzivních rostlin. Pro lokalitu VKP Stráň Na kamenici byl během roku 2020 vybrán realizátor pastvy, která bude experimentálně provedena na části lokality v roce 2021. Zajímavé výsledky přineslo pokračování populační studie v NPP Kleneč, která ukazuje zvětšující rozdíl v přežívání rostlin hvozdíku na plochách, kde byl stržen drn na šterkopískové podloží. Zatímco na plochách, které byly strženy v roce 2015, bylo v roce 2020 zaznamenáno více než 90 % jedinců hvozdíku vzešlých z výsevů, v plochách stržených dřívě (v roce 2009 a 1999) se do roku 2020 udržel výrazně menší podíl hvozdíků (cca 50 % a 20 %). Rozdílily byly také zaznamenány

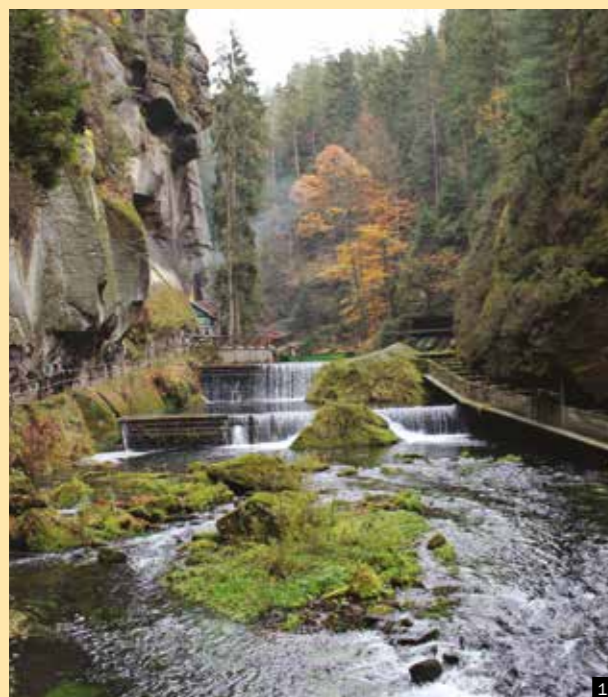
Metodika hodnocení účinnosti rybích přechodů

Pavel Marek

Metodika AOPK ČR „Biologické hodnocení rybích přechodů“ (Musil a kol. 2020) poskytuje ucelený informační zdroj, stanovuje rámce a podmínky pro provádění monitoringu i interpretaci výsledků v rámci standardizovaného procesu hodnocení.

Doplnění a dodefinování metodických postupů navazuje na předešlé společné práce AOPK ČR a VÚV T. G. M. v.v.i., které se týkaly především:

- mapování stavu zásadních antropogenních vlivů na možnost pohybu ryb (např. jezy, hydroenergetika aj.),
- definování cílových („konceptních“) vodních toků k zajištění jejich migrační průchodnosti,
- definování vhodného provedení opatření umožňující migrace ryb (např. standard AOPK ČR „Rybí přechody“)
- zajištění finanční podpory pro tato opatření, např. samotnou výstavbu rybích přechodů (dále také „RP“).

Migrační způsobilost vodních toků se v našich podmínkách zajišťuje nejčastěji stavbou RP. Hodnocení jejich účinnosti je nezbytnou zpětnou vazbou a vyjádřením ne/dosažení stanovených cílů. Od dřívější prosté evidence počtu realizovaných staveb nebo prostého vyjádření „zprostřednění“ počtu říčních km vodního toku, které pracovaly čistě technicky s dostupnými daty, nastal postupný posun k biologickému hodnocení rybích přechodů. Tedy k možnosti určit např. skutečné podíly z potenciálně migrujících společenstev ryb resp. stanovit procenta úspěšnosti skutečně migrujících ryb konkrétními RP.

Jak je již známo, i kvalitně navržený RP, který je následně zcela přesně dle projektu vystavěn, vykazuje po realizaci vždy alespoň drobné nedostatky, které snižují možnost efektivní a bezproblémové migrace širokého spektra druhů a velikostí ryb. Vědomosti je třeba stále doplňovat a nastavené standardy a procesy redefinovat či zlepšovat.

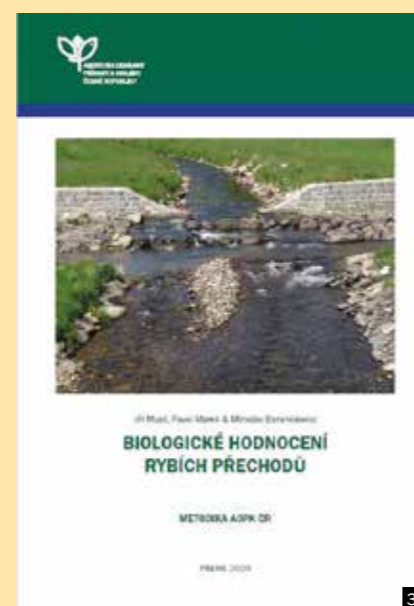

Metodika zahrnuje přehled preferovaných, kvantitativních, monitorovacích metod, specifikuje jejich výběr, podmínky aplikace a hodnocené parametry včetně způsobu interpretace výsledků a požadavků na jejich zpracování. Jak už bylo řečeno, všechny fáze monitoringu jsou důrazně zaměřeny na naplnění standardizovaného hodnocení. Je zřejmé, že při dostatku takto získaných reprezentativních dat, je bude možné následně efektivně využít především k:

- porovnání informace o jednotlivých typech opatření (RP),
- současně i porovnání efektivity typově různých RP,
- lepšímu poznání o chování ryb při jejich migracích.

Díky tomu v budoucnu očekáváme zvýšení migrační úspěšnosti všech ryb, které budou mít chuť k pohybu v našich potocích, říčkách a řekách.

Metodika je volně ke stažení v sekci Metodická podpora na www.nature.cz.

1. Stupeň a rybí přechod v Tiché soutěsce na Kamenici u Hřenska, foto Pavel Marek
2. Balvanitý tůňový rybí přechod v Bělé nad Radbuzou, foto archiv AOPK ČR
3. Titulní strana metodiky

Likvidace raků mramorovaných v Dolních Chabrech

Tomáš Görner

Rak mramorovaný (*Procambarus virginalis*) pochází z východní části USA. Ve druhé polovině 20. století začal být chován v evropských akvarijních chovech. Kvůli oblibě mezi akvaristy a riziku pro původní druhy raků v případě vypuštění do přírody se dostal na unijní seznam invazních druhů, který dnes čítá 66 druhů (<https://invaznidruhy.nature.cz/unijni-seznam/druhy/>). Seznam byl vytvořen na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nevodních druhů. Pro druhy z unijního seznamu, které se v členském státě nově objeví, by měl být zajištěn systém včasné detekce a následné rychlé reakce – buď ve formě odchyty, nebo zamezení šíření. Též by mělo být zajištěno informování veřejnosti v místě nálezu. Informují se také ostatní státy EU. Tyto aktivity má na starosti AOPK ČR, která je taktéž provedla, jak je uvedeno v tomto boxu.

V srpnu 2020 byli odchyteny čtyři raci mramorovaní u Prostředního rybníka v Dolních Chabrech (Praha 8). Během září a října AOPK ČR spolu s VÚV T.G.M. provedla několik odchytových akcí pomocí vrší, prohlídku břehů rybníka a koryta přilehlého Dražanského potoka. Instalováno bylo vždy 5–8 vrší, úspěšnost odlovu byla zhruba 1 dospělý jedinec na vrš. V potoce ani v přibřežní zóně žádní raci nalezeni nebyli. Kolem rybníka byly instalovány cedule seznamující obyvatele s novým přírůstkem a riziku výskytu. Odchytení jedinci byli testováni na přítomnost račího moru, výsledek testu byl negativní. Po dohodě se správcem rybníka, Magistrátem hl. m. Prahy byla naplánována eliminace raků formou vypuštění rybníka na polovinu listopadu. Při snižování hladiny během několika dní byli postupně raci ručně odchytáváni. Drtivá většina se jich nacházela pod většími kameny na straně hráze. Odchyty akce se kromě VÚV T.G.M. a AOPK ČR

zúčastnili i odborníci z vodňanské Fakulty rybářství a ochrany vod. Nalezeno bylo taktéž několik škeblí, ty byly přeneseny do vedlejšího rybníka. Odlovené ryby si částečně rozebrali místní obyvatelé, invazní karasi stříbřití byli převezeni do kafilérie. Transfer živých ryb na jinou lokalitu nebyl doporučen kvůli možnému přenosu raků společně s rybami. Během čtyř dnů se podařilo odchytil skoro 400 raků mramorovaných, ve velikosti 2–13 cm, včetně samic s vajíčky. Obnažené dno rybníka bylo posypáno vápnem, které by mělo zbýlé raky zlikvidovat. Rybník zůstává během zimy bez vody. Při poslední kontrole v první půlce ledna nebyl žádný jedinec nalezen. Kontroly budou probíhat i nadále, a to i poté, co bude na jaře rybník znovu napuštěn. Rybí obsádka bude volena tak, aby zde byly zastoupeny dravé ryby schopné případně malé raky mramorované zlikvidovat.

1. Odchytená samice raka mramorovaného s vajíčky, foto Jakub Starý
2. Ruční sběr raků, foto Tomáš Görner
3. Výlov Prostředního rybníka a sběr raků, foto Tomáš Görner

v množství kvetoucích rostlin, nejvíce jich bylo zaznamenáno na ploše stržené v roce 2015 a nejméně na ploše z roku 1999. Výsledky ukazují na mimořádnou důležitost nezapojeného porostu písčiny pro úspěšné přežívání a reprodukci hvozdíku písečného českého.

Rdest dlouholistý

Početnost populací rdestu dlouholistého byla v roce 2020 velmi nízká. Na poslední původní lokalitě (Rameno u Stříbrného rybníka u Hradce Králové) po provedené revitalizaci zatím nedošlo k dostatečnému zlepšení průhlednosti vody, což není příznivé pro růst rdestu a také to znesnadňuje monitoring a výsadby. Nalezeny byly pouze dvě lodyhy a pro posílení populace byly provedeny další výsadby. Na záložních lokalitách v CHKO Kokořínsko – Máchův kraj bylo sečteno pouze deset lodyh. Původně perspektivní lokalita na rameni řeky Ploučnice u obce Heřmaničky v posledních letech zcela zarostla růžkatcem ostnitým a dalšími vodními rostlinami, čímž byl výskyt rdestu potlačen. Rdest dlouholistý byl nadále úspěšně udržován v in vitro kultuře. Rostliny získané z in vitro kultury byly pěstovány v záchranné kultuře v Botanickém ústavu AV ČR v Třeboni. V roce 2020 byla dokončována aktualizace textu záchranného programu pro dalších pět let.

Matizna bahenní

V roce 2020 byl záchranný program realizován na lokalitě NPP Hrdibořické rybníky. Kromě péče o lokalitu, která zahrnovala strojní a ve více podmáčených místech ruční kosení, proběhly i velkoplošné výsevy a výsadby rostlin. Místa, kde se dříve vyskytovala populace matizny bahenní, a místa výsadeb a výsevů byla v květnu 2020 ošetřena moluskocidem, aby se zabránilo likvidaci rostlin slimáky a plzáký španělskými. I přes veškerá opatření nebyly při červencovém monitoringu na lokalitě nalezeny žádné semenáčky matizny bahenní a pouze dvě kvetoucí a pět sterilních rostlin.

Hořeček mnohotvarý český

Stejně jako v předchozích letech byla základem záchranného programu managementová opatření. Převažovala seč, v menší míře pastva, na několika lokalitách kombinace seče a pastvy, téměř vždy spojená s různou formou narušování drnu pro podporu vzházení semen. Velmi kvalitní péče byla prováděna na naprosté většině prioritních lokalit druhu a stejně tak na řadě lokalit neprioritních. Při monitoringu hořečku mnohotvarého českého bylo v roce 2020 na všech známých lokalitách zaznamenáno celkem 17 642 kvetoucích rostlin. Jedná se o zjevný nárůst oproti předcházejícím letům, kdy bylo spočteno pouhých 7 108 jedinců v roce 2019 resp. 3 375 jedinců v roce 2018. Za dobu soustavného monitoringu od roku 2000 se jedná o čtvrtou nejvyšší hodnotu. Řada lokalit také loni zaznamenala své maximum. Na druhou stranu ale byly kvetoucí rostliny přítomny pouze na třiceti lokalitách z celorepublikového počtu 54 živých populací. To je o jednu lokalitu méně, než předcházející rok, který byl hodnocený jako podprůměrný. Tato skutečnost může být dána větší četností srážkově chudých let, které mohou vyčerpávat semennou banku lokality a snížit životaschopnost populace. V loňském roce také pokračoval projekt repatriace hořečků na lokalitě Boletice, vrch Olymp. Zaznamenáno bylo 45 kvetoucích rostlin.

Rokem 2020 skončilo desetileté období realizace záchranného programu. Opatření budou dále pokračovat, zároveň však bude probíhat vyhodnocení úspěšnosti realizace střednědobých cílů záchranného programu.

V roce 2020 pokračovala příprava nových záchranných programů pro následující druhy:

- drop velký
- raroh velký
- ropucha krátkonohá
- rak kamenáč
- snědek pyrenejský kulatoplodý

2.3.2 Programy péče

Jindřiška Jelínková, Adéla Kluchová, Martin Strnad, Lenka Tomášková, Jitka Uhlíková

AOPK ČR v roce 2020 koordinovala realizaci tří programů péče (PP). Informace o jednotlivých PP poskytují pravidelně internetové stránky www.zachranneprogramy.cz a profil na www.facebook.com/zachranneprogramy. Zároveň probíhala příprava programů péče pro rysa a medvěda.

Financování PP bylo zajišťováno především prostřednictvím dotačních titulů POPFK a PPK. Jednalo se o tyto programy péče:

Vydra říční

V roce 2020 byly sbírány a analyzovány kadávery nalezených uhynulých jedinců a proběhl sběr dat pro odhad početnosti vydry říční genetickými metodami v oblasti Dačicka. Bylo dokončeno vyhodnocení realizace PP od roku 2009.

Bobr evropský

Implementace programu péče spočívala zejména ve spolupráci s dotčenými orgány ochrany přírody při řešení konfliktních situací zapříčiněnými životními projevy bobra. Pozornost byla také věnována problematice náhrad bobřích škod při přípravě podkladů pro novelizaci dotčených právních předpisů. Dále byla testována funkčnost vybraných opatření pro řešení konfliktních situací a probíhala také osvětová činnost.

Vlk obecný

Dne 16. 3. 2020 schválilo MŽP Program péče o vlka obecného. V průběhu roku byla zadána studie pro stanovení příznivého stavu vlka ve středoevropské nížinné populaci, proběhlo setkání se zástupci státních orgánů Polska a Německa k problematice monitoringu vlka a reportování stavu jeho populací Evropské komisi podle směrnice o stanovištích. Pod koordinací AOPK ČR a ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou byl zpracován standard péče o přírodu a krajinu „Ochrana hospodářských zvířat před útoky velkých šelem“ jako podklad pro čerpání dotační podpory z Operačního programu Životní prostředí. Byla sestavena analýza zákona č. 115/2000 Sb. o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy se čtyřmi variantami pro novelizaci, proběhla příprava nové prováděcí vyhlášky k zákonu, která stanovuje způsob výpočtu výše škod vlkem a zahrnuje i náklady na kafilérii, zveřejnění doporučeného ceníku či hrazení léčby poraněných zvířat. Probíhalo doplňování informací na webu www.navratvlku.cz, kde jsou nově zveřejňovány statistiky z protokolů z místních šetření a je vytvářena mapa útoků vlka na hospodářská zvířata. Více viz box 11.

Medvěd hnědý

V roce 2020 proběhla aktualizace textu připravovaného Programu péče o medvěda hnědého, která reflektuje výslednou

podobu schváleného Programu péče o vlka obecného. Pokračuje příprava „Pohotovostního plánu“ k řešení situací s výskytem problematického jedince medvěda hnědého, který bude klíčovou součástí programu péče. Přípravy programu péče probíhají za aktivní spolupráce dotčených regionálních pracovišť – RP SCHKO Beskydy a RP SCHKO Bílé Karpaty. Další setkání poradního sboru je naplánováno na březen 2021. Byla zpracována také Metodika monitoringu velkých šelem, která prošla v roce 2020 připomínkovým řízením.

Rys ostrovid

V roce 2020 pokračovala příprava Programu péče o rysa ostrovida. Až na konci roku 2020 byla odevzdána přeshraniční strategie ochrany česko-bavorsko-rakouské populace rysa ostrovida, která vznikla v rámci projektu 3Lynx. Práce na programu péče, který zohlední a zahrne relevantní body výše uvedené přeshraniční strategie, bude dokončena začátkem roku 2021. Dlouhodobým cílem je zajištění příznivého stavu populace rysa v ČR, udržení životaschopnosti česko-bavorsko-rakouské populace a propojení s karpatskou populací a dalšími populacemi v okolních státech.

2.3.3 Regionální akční plány

Eliška Blažejová, Barbora Čepelová, Vít Slezák

Jedná se o operativní koncepční dokumenty AOPK ČR, které se připravují zpravidla na pět let. Regionální akční plány (RAP) se zaměřují na ty ohrožené druhy, které jsou svým výskytem vázány pouze na určitý region anebo jsou v určitém regionu bezprostředně ohrožené vyhnutím.

RAP pro mihulí ukrajinskou – v roce 2020 proběhl pravidelný monitoring, záchranné transfery splavených mihulí a odlov rybích predátorů. Bohužel v posledních minimálně třech letech nedošlo k úspěšné reprodukci mihulí v Račince. Odhad zbytkové populace činí pouhých 150 až 300 jedinců. Pro rok 2019 činil odhad ještě 400 až 600 larev.

RAP pro okáče menšího – byl splněn jeden ze střednědobých cílů RAP, konkrétně „Vyřezáním kleče na hřebenu nad Velkou kotlinou zvýšit pravděpodobnost pádu lavin, neboť laviny vytváří a udržují vhodný biotop pro okáče menšího.“ Proběhl také každoroční monitoring.

RAP pro tetřeva hlušce – v roce 2020 nebyl vypuštěn žádný tetřev, protože se vlivem více faktorů (deštivý rok, nemoci, přestavba zařízení, výměna chovatele) nezdařil odchov. Během roku 2020 bylo opakovaně navštíveno pět výtýpovaných jádrových území, kde byl sledován výskyt tetřeva a dalších druhů hrabavých. Celkem byl tetřev zaznamenán 5x, přičemž nejvíce nálezy pochází ze stěžejní oblasti kolem Polomů, kde je zapotřebí vyhlásit klidové plochy, omezit pohyb turistů i lesní techniky. Také v roce 2020 byly některé oblasti nově upraveny pro tetřeva speciálním hospodařením. Většinu managementových aktivit má stále na svědomí RP SCHKO Beskydy, zapojení LČR a dalších velkých správců lesních porostů (Biskupské lesy) do cílené úpravy porostů zejména formou prosvětlování je nedostatečné.

RAP pro okáče skalního – počty zjištěných okáčů byly v roce 2020 na velmi dobré úrovni, a to především na lokalitách Raná (odhad 700–1000 imág), Dlouhá hora (400–500 imág) a Čičov (300–400 imág). Proběhla reintrodukce v PP Radobýl, kde byla populace v létě odhadnuta na cca 80 imág. Nega-

tivní trend se podařilo zvrátit a po mimořádném propadu se celková velikost populace blíží odhadu z roku 2010. Na všech lokalitách byl výskyt podpořen doplňkovými managementovými opatřeními, jako je extenzivní pastva, výřezy křovin a vyhrabávání stařiny. Zásahy proběhly i na dalších místech, mezi která patří mj. Křížové vrchy, Kamýk, Vraníky, Srdov, Brník aj. Monitoring odhalil přelety označených motýlů mezi lokalitami, takže se blíží cílový stav (dostatečně velká vzájemně propojená metapopulace).

RAP pro modráska ligrusového – situace u tohoto druhu je kritická a v roce 2020 došlo pravděpodobně k zániku populace. Přes opakované návštěvy nebyl zjištěn ani jediný motýl, a současně nebyla (na rozdíl od roku 2019) zjištěna ani nakladená vajíčka. Pokus o záchranný odchov bohužel nevyšel, protože z 24 vajíček odebraných v roce 2019 se vylíhlo pouhých 6 housenek, z nichž poslední uhynula na jaře 2020. Cílem pro rok 2021 tak bude ověření, zda druh v malém počtu přeci jen ještě v oblasti nepřežívá (jakkoliv je to nepravděpodobné). Populace se dlouhodobě pohybovala na hraně zániku, ke kterému pravděpodobně došlo vlivem extrémního sucha, kdy uschla většina živých rostlin.

RAP pro střevli potoční – slovením rybníčku U Starých Hutí se snížil predáčnický tlak. Podstatný pokles populace střevle (z tisíců jedinců v r. 2017 na cca 500 jedinců v r. 2020) byl způsoben predací pouhých tří pstruhů, potvrdila se tak nutnost pravidelné a důkladné likvidace predátorů. Dále se projevovovala přítomnost druhu v tůních zhotovených pro střevle na třech lokalitách – střevle využívají některé tůně v povodí Staviště, částečně i v nivě Huťského potoka, naopak na lokalitě Oudoleň již patrně vyhynuly. Kontrola na Ranském potoce, který v létě 2018 zcela vyschl, bohužel potvrdila zánik této populace, naopak na Hostačovce ve Vilémově střevle překvapivě přežívá v izolovaných tůních na dně vyschlého potoka. Při externím monitoringu ryb byla nalezena nová populace střevle na spodním toku Želetavky.

RAP pro pastarček dlouholistý moravský – i v roce 2020 pokračovala péče o lokality. Většina lokalit byla posečena ve vhodný termín po dozrání semen pastarčku. Příliš časná seč byla provedena na části lokality Hrušová–Javor, kde také roste silně ohrožený hořeček žlutavý karpatský (*Gentiana lutescens* subsp. *carpatica*), kterému vyhovuje naopak časná seč. Hlavní část populace pastarčku ale nebyla časnou sečí ovlivněna. Na lokalitě Hrušová–Lásca je porost příliš zapojený, aby zde mohly dobře klíčit nové semenáčky pastarčku. Ke zlepšení situace pomístním narušením travního drnu by mělo přispět přepasení ovce loni na podzim. Celkově bylo v roce 2020 na všech lokalitách zaznamenáno přes 1000 rostlin, nejvíce kvetoucích rostlin (1.19) bylo na lokalitě Hodňovská dolina.

RAP pro přesličku různobarvou – v roce 2020 se přeslička různobarvá vyskytovala na Olomoucku na všech třech cílových lokalitách. Čtyři roky staré výsadby přesličky na lokalitě Tovačovská jezera byly z většiny vitální. Na třech plochách se vysazené trsy již rozrůstají do plochy a vzniká souvislý porost v rozsahu nižších desítek m². Na lokalitách Náklo a PP Zátřže byla provedena seč, aby místa s přesličkou příliš nezarušovala.

RAP pro rozchodník huňatý – byl nově schválen v březnu 2020. Rozchodník huňatý má v ČR poslední čtyři populace. Cílem RAPu je zajištění dlouhodobé existence rozchodníku v NPP Stročov na Táborsku a vytvoření náhradních populací. V NPP Stročov v roce 2020 vykvetlo více než 400 rostlin

a bylo zde nalezeno velké množství jednoletých rostlinek. Náhradní populace byly založeny na jaře v PP Jezdovické rašeliniště (Kraj Vysočina) a na podzim v PR Podlesí (CHKO Blaník). Pro výsadby byly použity předpěstované rostliny původem z NPP Stročov.

2.3.4 Vyplácení náhrad za škody způsobené vybranými ZCHD živočichů

Lenka Tomášková

Role AOPK ČR ve vyplácení náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy dle zákona č. 115/2000 Sb. spočívá zejména v tom, že její pracoviště jsou ve své územní působnosti orgánem ochrany přírody, který po ohlášení vzniku škody provádí neprodleně místní šetření. Prověřuje se, zda byla škoda způsobena vybraným živočichem, a shromažďují se důkazy. Protokol z tohoto místního šetření je pak jedním z podkladů žádosti o náhradu škody, kterou poškozený podává na příslušný krajský úřad. Pracoviště AOPK ČR také poskytují hospodařícím subjektům poradenství, jak nejlépe předcházet vzniku škod a kde a jak je možné získat dotaci na preventivní opatření.

Pro účely šetření škod způsobených velkými šelmami ve dnech pracovního volna zavedla již v roce 2019 AOPK ČR pohotovost, a to i na území mimo CHKO (na území národních parků jsou místní šetření k ohledání škod řešena příslušnou správou NP). V roce 2020 byla tato pohotovost pro šetření škod vlkem rozšířena a je vykonávána v územní působnosti 12 regionálních pracovišť. Blíže viz: <https://www.navratvlku.cz/skodni-udalost-postup-nahlaseni-skodni-udalosti-krok-za-krokem/>.

2.3.5 Ochrana biotopu ZCHD v územním plánování | Karel Chobot

Řada lokalit zvláště chráněných druhů je chráněna ve zvláště chráněných územích, které jsou již dlouhodobě limitem využívání území. Druhy, jejichž těžiště výskytu je mimo chráněná území, však donedávna takovou limitní vazbu postrádaly. Základním podkladem územního plánování jsou územně analytické podklady, které stanovuje vyhláška č. 500/2006 Sb.. Biotopy zvláště chráněných druhů se v územním plánování projevují především pomocí jevů územně analytických podkladů. Jedním z nich, který poskytuje AOPK ČR, je jev 36: Lokality výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem. Jev obsahuje lokality vybraných druhů, které splnily kritéria pro zařazení mezi zvláště chráněné druhy s národním významem. Na základě kritérií (aktualizovaných v roce 2019) je ze silně a kriticky ohrožených zvláště chráněných druhů vybráno 213 taxonů, u kterých je efektivní a oprávněné využití nástrojů územního plánování k jejich ochraně. Jedná se o druhy, pro něž je realizován či připravován záchranný program nebo druhy, které jsou ohrožené (dle aktuálního červeného seznamu v kategoriích ohrožený a kriticky ohrožený), je známa jejich vazba na vymezitelný biotop a těžiště jejich výskytu je mimo maloplošná chráněná území.

Základem ochrany zvláště chráněných druhů je komplexní ochrana jejich stanovišť – tedy biotopů, resp. lokalit. Pojetí lokality a tedy i typ zákresu je u každého druhu individuální. Vymezení lokalit tak tato stanoviště konkretizuje z pohledu územního plánování.

Součástí tohoto jevu nejsou biotopy vybraných zvláště chráněných druhů velkých savců (jsou také národně významnými druhy), které jsou poskytovány v rámci jevu 36b. Biotop vybraných zvláště chráněných druhů velkých savců (dále biotop) byl zpracován v rámci projektu „Komplexní přístup k ochraně fauny terestrických ekosystémů před fragmentací krajiny v ČR“ (EHP-CZ02-OV-1-028-2015). Tento podklad nahradil tři starší vrstvy: migračně významná území, dálkové migrační koridory a bariérová místa dálkových migračních koridorů (poskytované v minulosti v rámci ÚAP jako jevy 119 B, C a D). Biotop se vztahuje na vlka obecného, rysa ostrovida, medvěda hnědého a losa evropského. Tyto druhy mají specifické nároky a součástí jejich životní strategie jsou migrace na velké vzdálenosti, které jsou nezbytné pro jejich přežití na našem území. Biotop předmětných druhů byl vymezen v nezbytném (minimálním) rozsahu zajišťujícím jejich trvalou existenci na našem území.

Vrstva biotopu je z důvodu potřeby diferencované ochrany vnitřně členěna na:

- jádrová území – oblasti, které umožňují rozmnožování. Minimální rozloha jádrových území proto vychází z údajů o velikosti domovských okrsků, měla by činit alespoň 300 km². Součástí jádrových území nejsou zastavěná území.
- migrační koridory – propojují jádrová území
- kritická místa – součást migračních koridorů nebo jádrových území, kde je zároveň průchodnost biotopu významně omezena.

Data jevů jsou AOPK ČR poskytována ve formě vrstev jako územně analytický podklad (ÚAP) dle vyhlášky 500/2006 Sb. jako jev 36 a 36B (ke stažení na: <https://data.nature.cz>, k náhledu na <http://webgis.nature.cz/mapomat/>, kde je umístěna pod záložkou „Aplikovaná ochrana přírody“ jako vrstva „Průchodnost krajiny pro velké savce“.

2.4 OCHRANA KRAJINY

Jaromír Kosejk, Šárka Okrouhlíková

Krajina je jedním z hlavních předmětů ochrany v CHKO a její ochrana patří k základním činnostem AOPK ČR. Vzhledem ke klimatickým změnám je třeba akcentovat vhodný přístup ke krajině, aby plnila své funkce. Jedním z hlavních pilířů ochrany krajiny bude také s ohledem na možné legislativní změny územní plánování. V ochraně krajiny se podle zákona o ochraně přírody a krajiny uplatňuje především krajinný ráz, územní systém ekologické stability, významné krajinné prvky a v širším měřítku také dřeviny rostoucí mimo les. Všechny tyto prvky se podílejí na utváření obrazu krajiny a jsou tímto zákonem chráněny.

V roce 2020 pokračovala spolupráce AOPK ČR s Národním památkovým ústavem, kterou výrazně ovlivnila epidemická situace. Uskutečnilo se srpnové užší setkání, jehož hlavním cílem bylo představení a následně interní sdílení dat způsobem zabezpečené mapové služby k prohlížení nebo použití. Jednalo se o možnosti, že data by byla poskytnuta recipiálně druhé organizaci, která by je mohla prohlížet/používat, nikoliv upravovat. Další plánované již páté společné setkání zástupců obou institucí se z epidemických důvodů neuskutečnilo v jarním, ani v odloženém podzimním termínu. Proběhla dílčí jednání, která se týkala zejména sdílení infor-

mací k tématu rekodifikace stavebního práva, resp. připomínkování konkrétních projednávaných právních předpisů.

V průběhu roku probíhala částečně distančně jednání regionálních architektonických komisí při regionálních pracovištích i Architektonické komise AOPK ČR, které se zabývají koncepčními otázkami a odborně posuzují netradiční a složitější záměry k výstavbě na území CHKO. Architektonická komise AOPK ČR se mimo jiné věnovala možnosti rozšíření obsahu preventivních hodnocení krajinného rázu, zejména o limity výstavby v sídlech a částech sídel s ohledem na potřebu podrobnějších vyjádření AOPK ČR ke zpracovávané územně plánovací dokumentaci a otázku ovlivnění krajinného rázu ve věci vydávání souhlasů k zásahům do krajinného rázu u dočasných záměrů. Zde následně oslovila AOPK ČR MŽP s metodickým dotazem, přičemž MŽP v odpovědi konstatovalo, že pokud orgán ochrany přírody shledá, že i dočasná stavba či jiná činnost může snížit (byť po část roku) estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu, měl by souhlas k zásahu do krajinného rázu podle § 12 odst. 2 ZOPK vyžadovat.

AOPK ČR i v roce 2020 přes omezené personální možnosti vykonávala odbornou podporu výkonu státní správy v oblasti ochrany krajiny pro ostatní orgány státní správy.

2.4.1 Krajinný ráz

Vladimír Mikeš, Tereza Kubištová

Aktivity v oblasti ochrany krajinného rázu ovlivnily přípravy nového stavebního zákona, resp. celý proces tzv. „rekodifikace stavebního práva“. Metodické materiály i jejich praktické uplatnění se zaměřily na koncepční přístup k územně plánovací dokumentaci a podkladům, potřebným ke stanovení podmínek prostorového uspořádání a podmínek ochrany krajinného rázu. Průběžně se dále zapracovávat tyto podmínky do územních plánů obcí, ve vazbě na metodický pokyn MŽP a MMR k ochraně krajinného rázu k uplatňování § 12 odst. 4 ZOPK, který byl vydán v roce 2017. AOPK ČR jako orgán ochrany přírody na území ve své kompetenci může stanovit míru potřebné podrobnosti ochrany krajinného rázu a tomu příslušející typ územně plánovací dokumentace (územní plán, územní plán s prvky regulačního plánu, regulační plán).

V roce 2020 vstoupila reálně v platnost aktualizovaná Metodika sledovaných jevů pro územně analytické podklady (Metodický návod k příloze č. 1 vyhlášky č. 500/2006 Sb.). AOPK ČR je poskytovatelem jevu č. 17a „Krajinný ráz“ a jevu č. 11 „Urbanistické a krajinné hodnoty“ územně analytických podkladů obcí na území ve své kompetenci. V roce 2020 bylo dokončeno zpracování studie ke stanovení podrobného obsahu a struktury jevu č. 17a, s rozšířením o strukturu jevu č. 11 „Urbanistické a krajinné hodnoty“. Struktura jevu odpovídá potřebám pořizovatelů a zpracovatelů územně plánovací dokumentace.

Podrobně aktualizovány byly Metodické listy AOPK ČR č. 8 „Preventivní hodnocení krajinného rázu“ a bylo dokončeno zpracování aktualizace preventivních hodnocení krajinného rázu CHKO Slavkovský les a CHKO Železné hory. Metodické listy i konkrétní zpracované studie zahrnují diferencovaný přístup k sídlům a jejich segmentům z hlediska podrobnosti podmínek prostorového uspořádání a podmínek ochrany krajinného rázu v územně plánovací dokumentaci.

Koncem září proběhlo tradiční dvoudenní setkání krajinářů a stavařů AOPK ČR v malebné přírodě CHKO Orlické hory. Diskutovány byly aktuální body, zejména otázka územního plánování v ochraně krajiny a rekodifikace stavebního práva. V rámci exkurse byl také představen kostel nanebevzetí Panny Marie v Neratově, který je unikátní provedenou obnovou, a celkové oživení obce díky činnosti občanského sdružení včetně vybudování chráněného bydlení a denního stacionáře.

V roce 2020 vypracovala AOPK ČR 3 889 závazných stanovisek k ochraně krajinného rázu, z čehož bylo 907 ve IV. zóně CHKO a 3 rozhodnutí k vlivu jiné činnosti než stavby na krajinný ráz. Dále bylo vypracováno 7 845 závazných stanovisek dle § 44 odst. 2 ZOPK, z čehož bylo 5 127 závazných stanovisek vydaných ve I–III. zóně CHKO pro stavby.

2.4.2 Územní systém ekologické stability

Ingrid Forczek

Projekt „Plán ÚSES v CHKO“ podaný do OPŽP byl schválen SFŽP k financování a byly zahájeny přípravy zadávací dokumentace k vypsání nadlimitní veřejné zakázky. Vzhledem k tomu, že projekt řeší plány ÚSES pro 20 CHKO ve 13 částech, bylo zapotřebí vypracovat značné množství dokumentů. V průběhu roku docházelo ke změnám hlavně vzhledem ke zdlouhavé administraci projektu, ale také vzhledem k epidemické situaci, a zadávací dokumentaci bylo třeba průběžně upravovat. Jednalo se zejména o změny a posuny v harmonogramu, ale také upřesnění některých odborných bodů dokumentace. Došlo např. ke zdůraznění specifického biologického přístupu ve vymezování ÚSES, tzn. zahrnutí vybraných přírodních a přírodě blízkých biotopů a zajištění jejich konektivity s ohledem na specifické požadavky ochrany přírody a krajiny na území CHKO, nebo upřesnění, v jakých bodech se přístup AOPK ČR k vymezování ÚSES liší od obsahově zastaralé Metodiky vymezování ÚSES (MŽP, 2017). V závěru roku byla zadávací dokumentace odeslána na SFŽP ke kontrole ex ante a začátkem roku 2021 byla veřejná zakázka vypsána.

2.4.3 Významné krajinné prvky

Tereza Štefanová, Šárka Okrouhlíková

Registrované VKP představují účinný, byť mnohdy opomíjený nástroj v ochraně přírody a krajiny. AOPK ČR se proto věnuje postupně inventarizaci registrovaných VKP v jednotlivých krajích ČR (viz box 14). Vedle vlastního shromažďování dat ke konkrétním registrovaným VKP zaměřuje pozornost rovněž na přístup k jejich registraci.

V roce 2020 byla provedena analýza registrovaných krajinných prvků v Kraji Vysočina, ve kterém bylo podchyceno 278 registrovaných významných krajinných prvků. Nejvíce VKP připadá na území Jihlavy, jakožto obce s pověřeným obecním úřadem, a to 43, což představuje cca 15,5 % z celkového množství VKP registrovaných v Kraji Vysočina. S mírným odstupem následují obce Třebíč (35), Telč (30) a dále Třešť (24). Registrované VKP nebyly zaznamenány v Novém Městě na Moravě a Velké Bíteši. Nepřítomnost registrovaných VKP lze v případě Nového Města na Moravě vysvětlit částečným překryvem s chráněnou krajinnou oblastí, kde se VKP obvykle neregistrují. Více než polovina všech VKP byla registrována v letech 1996–2000. Výraznou část registrovaných VKP tvoří travnaté

Záchranný program pro sýčka obecného

Jitka Uhlíková

Počátkem minulého století byl sýček obecný uváděn jako naše nejběžnější sova s velikostí populace až desítek tisíc jedinců. Dnes ale tato drobná sova patří k nejohroženějším druhům, početnost je odhadována na pouhých 100–130 párů. Sýčci nemizí jen z naší přírody, ale i v řadě dalších evropských států je tento pták ohroženým druhem. Osud sýčka je důsledkem stavu zemědělské krajiny a symbolizuje podobný úděl dalších druhů, které z této krajiny nenávratně mizí.

Aby tato sova zůstala součástí naší přírody, AOPK ČR iniciovala přípravu Záchranného programu pro sýčka obecného v ČR, který byl v roce 2020 schválen Ministerstvem životního prostředí. Hlavním záměrem záchranného programu je stabilizovat životaschopnou, rozmnožující se a plošně rozšířenou populaci sýčka obecného s pozitivní vývojovou perspektivou, která bude mít početnost minimálně 1 000 párů.

Mezi klíčová opatření záchranného programu patří:

- odstranění antropogenních pastí (např. nezakryté komíny, stojaté roury, okapy, sudy na dešťovou vodu, betonové sloupky vedení vysokého napětí),
- zajištění dostatku kořisti pomocí např. zakládání travnatých pásů, zmenšení půdních bloků, speciální hospodaření na orné půdě,

- omezení či eliminace úhynů sýčků na dopravních komunikacích, elektrickém vedení a z důvodu nárazů do průhledných a reflexních ploch,
- zajištění dostatečné nabídky pro bezpečná hnízdiště a úkryty instalací vhodných typů budek,
- propojování stávajících center výskytu sýčka nabídkou hnízdních příležitostí, případně vypouštěním odchovných sýčků do připraveného a vhodného prostředí,
- monitoring a mapování výskytu sýčků na území ČR.

Pro úspěšnou realizaci ZP je stěžejní zapojení vlastníků či nájemců nemovitostí a pozemků v hnízdních okrscích sýčků do plánovaných aktivit a zajištění informovanosti veřejnosti o problematice záchranného programu.

Sýček obecný je deštníkovým druhem živočichů, kteří obývají zemědělskou krajinu. Aktivity realizované pro tuto sovu tak mohou přispět i k podpoře dalších druhů, které se s ním v krajině vyskytují.

Pověstmi opředený a stále vzácnější sýček obecný, foto Ondřej Prosický

Záchranný program pro koniklec otevřený

Petr Vít

V březnu roku 2020 byl schválen Záchranný program pro koniklec otevřený v České republice. Koniklec otevřený je časně z jara kvetoucí rostlina, nápadná svými velkými fialovými květy. Historicky jde o relativně hojný druh extenzivních pastvin, okolí skalních výchozů nebo kamenných snosů. Upuštění od tradičního obhospodařování krajiny v průběhu 20. století však mělo za následek výrazné změny ve složení rostlinných společenstev. Lokality výskytu koniklece otevřeného začaly zarůstat a početnost této světlomilné, konkurenčně slabé rostliny se začala snižovat a na některých místech vyhynul.

K hlavním dlouhodobým cílům záchranného programu pro koniklec otevřený patří:

- zastavit úbytek počtu a snižování velikosti populací koniklece otevřeného na všech prioritních lokalitách druhu,
- zlepšit stav populací druhu alespoň na jedné lokalitě v každé oblasti tak, aby u velmi malých a malých populací došlo k nárůstu průměrného počtu kvetoucích jedinců o 25 % a u středních a velkých populací o 15 %.

Mezi střednědobé cíle, které budou vyhodnoceny po prvních deseti letech trvání záchranného programu, patří:

- zajistit nebo optimalizovat management na všech dvaceti prioritních lokalitách koniklece otevřeného. Na každé lokalitě je nutné zajistit kvalitní management na dostatečné ploše,
- pokračovat v pravidelném monitoringu všech recentních lokalit druhu, sledovat změny v populacích v závislosti na aplikovaném managementu,
- doplnit informace o biologii a ekologii druhu v ČR, stanovit primární a sekundární typ stanovišť,
- zajistit dostatečnou informovanost zájmových skupin z řad veřejnosti a subjektů hospodařících na lokalitách koniklece otevřeného o ochraně druhu,
- vytvořit seznam potenciálních zdrojových a cílových lokalit pro repatriaci druhu,
- studovat genetickou strukturu populací v ČR.

K naplnění cílů záchranného programu povede jak péče o lokality, tak péče o druh samotný. Na lokalitách je již nyní prováděno pravidelné kosení travního porostu a na těch nejméně početných i ruční odstraňování biomasy, aby se snížila konkurence okolních rostlin a podpořilo klíčení nažek konikleců. Na vybraných lokalitách je prováděna také pasťva ovcí a koz, která vede k odstranění nadzemní biomasy

a mírnému narušení porostu. Na zarostlých lokalitách jsou vyřezávány náletové dřeviny či narušován travní drn. Některá místa vyžadují oplocení rostlin, které je bude chránit před okusem zvěří. V rámci záchranného programu budou koniklece z málopočetných lokalit pěstovány v záchranných kulturách botanických zahrad. Ty mohou sloužit v budoucnu jako zdroj pro posilování stávajících lokalit či případné repatriace. Každoročně je také prováděn monitoring všech lokalit. Ve výsledcích monitoringu za rok 2020 lze pozorovat pokles v celkovém počtu nalezených trsů (více než 1 750 jedinců), nicméně koniklece oproti roku 2019 bohatě kvetly (přes 900 kvetoucích trsů). Na realizaci záchranného programu koniklece otevřeného se kromě ústředí AOPK ČR podílí regionální pracoviště (SCHKO Kokořínsko – Máchův kraj, SCHKO České středohoří, SCHKO Slavkovský les), krajské úřady Středočeského a Ústeckého kraje a Újezdni úřad Hradiště.

1. Koniklec otevřený, oplocení proti okusu, foto František Pelc
2. Koniklec otevřený v přírodní rezervaci Holý vrch, foto Šárka Kopecká

plochy (26 %), vodní plochy vč. mokřadů a břehových porostů (19 %), kombinované prvky (15 %) a městská zeleň, jako jsou parky, zahrady a hřbitovy (14 %). Revize opět poukázala na problém přístupu jednotlivých obcí s pověřeným obecním úřadem k evidenci registrovaných VKP, chybějící registrační listiny a nutnost posouzení skutečného stavu některých registrovaných významných krajinných prvků.

AOPK ČR přebírala v roce 2020 část studie s cílem stanovit návrh maximálního podílu lesnický využitelných geograficky nepůvodních druhů dřevin (dále jen GND) pro přírodní lesní oblasti (PLO) Krušné hory (PLO 01), Podkrušnohorské pánve (PLO 02), Křivoklátsko a Český kras (PLO 08), Jihočeské pánve (PLO 15), Orlické hory (PLO 25), Předhůří Hrubého Jeseníku (PLO 28), Dražanská vrchovina (PLO 30), Podbeskydská pahorkatina (PLO 39) a Hostýnskovsetínské vrchy a Javorníky (PLO 41). Tento návrh se týká území s výjimkou chráněných krajinných oblastí, maloplošných zvláště chráněných území a národních parků, ve kterých je podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny v platném znění GND druhy záměrně rozšiřovat zakázáno. Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích (lesní zákon), § 23 odst. 1 stanoví, že podmínkou schválení oblastních plánů rozvoje lesů je závazné stanovisko ústředního orgánu státní správy ochrany přírody z hlediska zavádění GND lesních dřevin. Pro účel závazného stanoviska Ministerstva životního prostředí, jakožto orgánu státní správy ochrany přírody, který se vyjadřuje k celé PLO, byl vytvořen tabulární podklad.

V roce 2020 vydala AOPK ČR 1 rozhodnutí o registraci VKP a 395 závazných stanovisek k zásahu záměru do VKP.

2.4.4 Dřeviny rostoucí mimo les

Brigita Neumannová

V roce 2020 dále pokračovaly práce na vývoji standardů péče o přírodu a krajinu řady A – Arboristické standardy. V první polovině roku byly vydány standardy SPPK A02 010 „Péče o dřeviny kolem veřejné dopravní infrastruktury“ a SPPK A02 007 „Úprava stanovištních poměrů dřevin“. Zahájena byla revize dvou nejstarších standardů SPPK A02 001 „Výsadba stromů“ a zejména velmi podrobná revize SPPK A02 002 02 002 „Řez stromů“ a vývoj nového standardu z řady E – „Speciální opatření druhové ochrany zaměřené na péči o stromy jako biotop vzácných druhů organismů“.

Zástupci AOPK ČR se zúčastnili každoročních odborných setkání – dvoudenní zimní arboristické konference s názvem „Wood Wide Web“ – a tradiční konference Strom pro život – život pro strom, tentokrát v netradičním jednodenním formátu pod názvem „Stromek 2020 Krize? Vize!“.

Stejně jako každý rok proběhlo dvoudenní odborné setkání dendrologů AOPK ČR. V loňském roce se konalo na podzim v CHKO Broumovsko. Kromě přednáškového bloku byla součástí i terénní exkurze zaměřená na problematiku ošetření vybraných památných stromů a seznámení s významnými stromy a péčí o NPP Babiččino údolí.

I v letošním roce pokračovala spolupráce na projektu TA ČR Éta „Ověření kalkulace společenské hodnoty dřevin rostoucích mimo les za účelem výpočtu rozsahu kompenzačních opatření při jejich kácení“, jehož je AOPK ČR odborným garantem. Zpracovateli projektu jsou Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy, SAFE TREES, s. r. o.

a ATEM – Ateliérem ekologických modelů, s. r. o. Výstupy projektu by měly být k dispozici v první polovině roku 2021 a budou sloužit mj. i k ověření a revizi zmíněné metodiky.

Během roku 2020 zpracovala AOPK ČR v rámci podpory výkonu státní správy 473 odborných stanovisek a 19 rozhodnutí o povolení ke kácení.

2.5 PAMÁTNÉ STROMY

Libor Sedláček

V roce 2020 bylo v ÚSOP zaznamenáno 33 nově vyhlášených objektů památných stromů, což celkově činí 113 jedinců. Mezi nově vyhlášenými památnými stromy převažovaly i v roce 2020 především naše domácí druhy lip (88 jedinců) a dubů (8), dále pak již v nižším zastoupení buk lesní (4), jasan ztepilý (3), javor klen (2) a po jednom jedinci také zástupci ovocných dřevin, a to třešeň ptačí, hrušeň obecná a jeřáb oskeruše. Z introdukovaných taxonů se jedná o jírovec maďal (2), douglasku tisolistou (1) a liliovník tulipánokvětý (1). Nejmhutnější z nově vyhlášených památných stromů jsou Dub ve Vanči s obvodem kmene 590 cm, Dub za Zlatým jezerem s obvodem kmene 550 cm, Osecký dub s obvodem kmene 480 cm a Jasan za Katrem s obvodem kmene 470 cm. I během roku 2020 došlo k vyhlášení několika dalších památných stromů, které se vážou k historickým událostem v letech 1918/19, tedy ke vzniku samostatné Československé republiky, a to například Lípa svobody či Lípa Masarykova. Za stejné období bylo v ÚSOP, na základě aktuálně i dodatečně doručené dokumentace, označeno 23 objektů památných stromů za zrušené, což představuje 27 jedinců, z toho 8 lip, 5 jilmů, 3 buky, 2 topoly, 2 duby a 7 dalších dřevin (javor, jasan, vrba, trnovník, smrk, jedle a borovice). Již tradičně se zástupce AOPK ČR účastnil zasedání poroty celonárodní ankety Strom roku, která každý rok hledá nejzajímavější (vzrůstem, vizuálním projevem, nevědním příběhem) strom České republiky, který následně usiluje o titul Evropský strom roku. Mezi hlavními finalisty se i v roce 2020 objevily známé i méně známé památné stromy, např. Lípa v Praskolesích nebo v loňském roce vyhlášená Třešeň na Žitné.

K 31. 12. 2020 bylo v Ústředním seznamu ochrany přírody (ÚSOP) evidováno 5 498 objektů památných stromů (solitér, skupin a stromořadí), což dohromady činí 26 917 jedinců.

AOPK ČR v návaznosti na žádosti příslušných OOP zpracovala 44 odborných stanovisek pro správní řízení k návrhům na vyhlášení a rušení památných stromů, případně k péči o ně a 14 výjimek ze zákazu u památných stromů. AOPK ČR zajišťovala ve spolupráci s vlastníky a arboristy v rámci národních dotačních programů ošetření celkem 430 objektů památných a významných stromů na území České republiky, z čehož 152 připadá na území spravované AOPK ČR.

2.6 OCHRANA NEŽIVÉ PŘÍRODY

Zuzana Stanzelová, Luboš Stárka

Jedním z předmětů činnosti AOPK ČR je vedení Jednotné evidence speleologických objektů (JESO). Bylo provedeno několik drobných úprav databázového programu. Informace do databáze byly průběžně doplňovány především z publikované literatury a z nových inventarizačních průzkumů. Došlo

ke zpřesnění lokalizace několika desítek objektů databáze. V CHKO Český ráj proběhlo mapování závrtů a bezodtokých depresí, jehož výsledky budou podkladem pro výkon státní správy; do JESO přibýlo 765 nových záznamů.

Začaly realizační práce na projektu „Ochrana vybraných jeskyní a krasových jevů ve zvláště chráněných územích ČR“, zahájeny byly dílčí aktivity monitoring vod a biospeologický výzkum.

Přímá péče o neživou přírodu tradičně spočívá hlavně v odstraňování vegetace z výchozů a odkryvů, v budování uzávěr jeskyní a odstraňování nelegálního odpadu ze starých lomů. Jako příklady zásahů provedených v roce 2020 lze uvést radikální odstranění náletů a další vegetace podél skal v NPP Barrandovské skály provedené v součinnosti s Magistrátem hl. m. Prahy. Ve spolupráci se zemědělci se podařilo zatravnit ornou půdu nad jeskyněmi a kolem závrtů v I. zóně CHKO Moravský kras. Po podzimních povodních byl odklizen odpad naplavený do ponorů u Holštejna a ve spolupráci se Správou jeskyní ČR a podporou Pivovaru Starobrno u Sloupských jeskyní.

Podařilo se přehlásit PR Rabštejn, jejímž jedním z předmětů ochrany jsou skály a skalní věže tvořené specifickou horninou. Na základě podkladů zpracovaných AOPK ČR vyhlásilo MŽP NPR Nebesa, která chrání i terciérní čedičové žíly. Pokračovala dlouholetá spolupráce s Českou geologickou službou při doplňování lokalit, aktualizaci a verifikaci údajů v evidenci významných geologických lokalit. Upravena a doplněna byla metodika pro zpracování geologických inventarizačních průzkumů.

Dokončená studie „Ochrana vývěrů minerálních vod, výronů přírodních plynů a ložisek peloidů v CHKO Slavkovský les, NPR Soos a NPP Bublák a niva Plesné“ bude podkladem pro výkon státní správy a pro péči o území.

Zástupce AOPK ČR aktivně působil v poradním orgánu ministra životního prostředí – Národní radě geoparků. Novým národním geoparkem se stal Barrandien, který překrývá 3 CHKO. Do evidence byly zaneseny změny hranic geoparků. Geolog AOPK ČR provedl spolu s kolegou revalidaci národních geoparků Podbeskydí a Železné hory.

Záchranný program pro zvonovec liliolistý

Barbora Čepelová

Na podzim 2020 byl schválen nový záchranný program pro kriticky ohrožený zvonovec liliolistý. Je to vytrvalá bylina příbuzná zvonkům, dorůstá i více než 1,5 m a domov má především ve světlých lesích. V České republice je v současnosti posledních šest lokalit: PP Babinské louky v CHKO České středohoří, PP Smradovna a dvě blízké mikrolokalitě v přírodním parku Džbán ve středních Čechách, PP Žehuňsko-Báň na Kolínsku, PP Vražba na Jaroměřsku ve východních Čechách, a NPR Karlštejn a PR Karlické údolí v CHKO Český kras. Celkový počet rostlin na všech českých lokalitách se pohybuje kolem 400 trsů.

Cílem záchranného programu je zajistit existenci dlouhodobě stabilních a životaschopných populací zvonovce na všech jeho lokalitách v ČR a zároveň na každé lokalitě podpořit jeho rozšíření a vznik nových mikropopulací vytvářením vhodných stanovištních podmínek. Zajištění příznivých stanovištních podmínek znamená především udržovat lesní porosty dostatečně světlé, omezovat konkurenčně silné druhy bylin a vytvářet obnažené plošky pro uchycení semenáčků. Nezbytným opatřením na všech lokalitách je oplocení proti okusu spárkatou zvěří. Neoplocené rostliny jsou téměř vždy poškozeny a v tom roce už nevykvetou. Nezajištěné lokality se podařilo

z většiny oplotit už v průběhu přípravy záchranného programu. Na jaře 2020 byla postavena oplocenka kolem celé populace v PR Karlické údolí. Efekt byl ihned pozorovatelný. Zatímco v roce 2019 nevykvetla ani jedna rostlina, tak po oplocení kvetlo 69 lodyh. Dalším důležitým opatřením na podporu populací budou v příštích letech také výsevy semen, případně i výsadby napěstovaných rostlin.

Stav všech populací a lokalit je již několik let sledován a tento každoroční monitoring bude pokračovat i nadále. Jednotlivé rostliny jsou značeny štítky, aby mohl být vývoj populací podrobně zaznamenáván. Nové a mladé rostliny jsou nalézány jen sporadicky, a proto na rozmnožování zvonovce a vzcházení a růst semenáčků bude zaměřený také výzkum plánovaný v záchranném programu. Pro úspěšnou realizaci bude důležitá rovněž komunikace s vlastníky pozemků, lesními hospodáři a pracovníky příslušných orgánů ochrany přírody.

1. Detail květenství zvonovce, v pozadí s oplocenkou, foto Michal Procházka
2. Monitoring na lokalitě v přírodním parku Džbán, foto Barbora Čepelová
3. Kvetoucí rostlina v nové oplocence v PR Karlické údolí, foto Barbora Čepelová

Záchranný program pro hořeček nahořklý a hořeček drsný Sturmův | Helena Neuwirthová

Na sklonku roku 2020 schválilo MŽP nový záchranný program pro hořeček nahořklý (*Gentiana amarella*) a hořeček drsný Sturmův (*Gentiana obtusifolia* subsp. *sturmiana*). Oba tyto taxony patří na našem území mezi mizející a v červeném seznamu jsou zařazené mezi kriticky ohrožené. Do dnešních dnů se počty jejich lokalit řádově snížily. Hořeček nahořklý byl dříve lokálně považován za rozšířený druh. V současné době jej evidujeme na 57 lokalitách, z nichž jen 23 hostí velké a středně velké populace druhu. Hořeček drsný Sturmův byl v České republice historicky doložen na více než stovce lokalit, recentní výskyt je omezen na devět. V rámci středoevropské arely je jediná velká a perspektivní lokalita v NPP Kocelovické pastviny. Statistické údaje z monitoringu za posledních deset let jsou uvedeny v tabulce č. 1 a 2.

Hořeček nahořklý a h. drsný Sturmův jsou dvouleté byliny. Kvetou na podzim menšími fialovými květy. Jednoleté rostliny přecházejí zimu v přizemních pupenech. Nepříznivá období mohou hořečky přežít také v podobě semen. V semenné bance zůstávají živá semena 8 let, jejich klíčivost ale klesá každý rok na 10 % roku předchozího. Semena nejlépe klíčí v mezerách travního porostu, kde nejsou vystavena tlaku

okolní vegetace. Rozvolněná vegetace je důležitá také pro zdárný růst jednoletých růžic. Je proto nezbytné provádět speciální management, který zahrnuje nejčastěji seč popř. pastvu v kombinaci s různou formou narušování travního porostu. Neméně důležité je i vhodné načasování.

Základem záchranného programu je nastavení a dlouhodobé udržení vhodné péče o hořečkovou lokalitu. Na celé řadě z nich nyní žádná péče neprobíhá nebo není zcela vhodná. Hlavní pozornost proto bude v prvních letech soustředěna na realizaci managementových opatření. Nedílnou součástí záchranného programu je také monitoring populací hořečeků a prováděné péče, spolupráce mezi orgány ochrany přírody, vědeckými pracovníky, vlastníky a nájemci pozemků, ale i zvýšení povědomí o hořečkách mezi místními obyvateli a studenty.

1. Rekordní počty hořečku drsného Sturmova v roce 2020 v NPP Kocelovické pastviny, foto Jitka Štěrbová
2. Narušování drnu vertikutátorem na lokalitě hořečku nahořklého v PR Opolenc, foto J. Hromas

Tab. č. 1 Statistické údaje z monitoringu *Gentiana amarella* v letech 2011–2020 na všech v daném roce monitorovaných lokalitách.

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Počet monitor. lokalit	44	47	44	59	66	61	62	61	60	62
Počet nenulových lokalit	33	34	31	34	33	33	44	33	34	44
Celkem kvetoucích ex.	32 741	32 564	22 160	33 046	15 965	14 313	37 118	22 792	22 272	31 728
Průměr kvet. ex. na lokalitě	744	693	504	560	242	243	599	374	371	512
Max. počet kvet. ex. na lokalitě	16 387	9 578	8 750	8 261	5 400	3 500	7 115	6 186	6 725	8 608

Tab. č. 2 Statistické údaje z monitoringu *Gentiana obtusifolia* subsp. *sturmiana* v letech 2011–2020 na všech v daném roce monitorovaných lokalitách. Maximální počty kvetoucích exemplářů připadají s výjimkou roku 2015 na lokalitu NPP Kocelovické pastviny.

Počet monitor. lokalit	10	10	10	10	10	10	10	9	10	9
Počet nenulových lokalit	9	9	9	8	6	5	8	4	4	4
Celkem kvetoucích ex.	1910	2600	4477	1711	345	7029	551	4850	4603	30878
Průměr kvet. ex. na lokalitě	191	260	448	171	35	703	55	539	460	3431
Max. počet kvet. ex. na lokalitě	1297	2067	4109	1290	101	6884	243	4809	4551	30638

Ochrana hospodářských zvířat před útoky velkých šelem

Jindřiška Jelínková

Jedním z hlavních cílů Programu péče o vlka obecného, který MŽP schválilo v březnu 2020, je minimalizace konfliktu, který návrat vlka do české krajiny přináší ve vztahu k chovatelům hospodářských zvířat. Zachování tradičního hospodaření formou extenzivní pastvy je pro naši krajinu a ochranu přírody stejně důležité jako ochrana vlka. Efektivní a transparentní systém náhrad škod působených vlkem na nedostatečně zabezpečených hospodářských zvířatech a dotační podpora pro pořízení preventivních opatření na ochranu stád je základem pro soužití vlka s hospodářem. Právě proto AOPK ČR ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou připravila standard péče o přírodu a krajinu E 02 006 „Ochrana hospodářských zvířat před útoky velkých šelem“. Standard popisuje účinná preventivní opatření formou organizace pastvy, přítomnosti člověka–pasevce či technických prostředků ve formě různých typů oplocení a je podkladem pro financování preventivních opatření (oplocení, pastevečtí psi, stavba košárů) z Operačního programu Životní prostředí, kde je možné získat 100% finanční podporu. Standard byl v rámci veřejné oponentury poskytnut svazům chovatelů a řadovým členům k připomínkování a proběhla diskuse nad definovanými opatřeními, v řadě případů i diskuse nad obecným přístupem k vlkům na našem území.

Dalším krokem k podpoře chovatelů v oblastech výskytu vlka je možnost krytí vícenákladů na organizaci pastvy, které hospodářům vznikají v souvislosti s náročnější prací při zajiš-

tění pastvy a ochrany stád před vlkem. Poté, co byl návrh na začlenění této podpory do systému zemědělských dotací odmítnut Ministerstvem zemědělství, zahájila AOPK ČR přípravu národního dotačního titulu z prostředků Ministerstva životního prostředí. K bližšímu rozpracování výše vícenákladů, které na hektar pasené plochy hospodářům kvůli ochraně stád před vlkem vznikají, byla Ústavem zemědělské ekonomiky a informací studie zpracována studie. Podkladem pro ni bylo dotazníkové šetření mezi chovateli, přičemž zapojení chovatelů do šetření komunikovala se svazy chovatelů a s jednotlivými respondenty napřímo AOPK ČR. Do šetření se nakonec zapojilo 37 ze 48 oslovených chovatelů hospodářských zvířat.

V důsledku narůstajících škod vlkem zejména na ovcích v oblasti Slezských Beskyd zorganizovala AOPK ČR setkání s místními chovateli na Třinecku. Proběhla také ukázka doporučeného zabezpečení ovcí před vlkem a zároveň ukázka toho, jaká oplocení ochranu před predátorem nesplňují, nebo kde se nalézají v oplocení slabá místa, která vlk snadno najde. Chovatelé zároveň dostali informace o možnostech čerpání dotace na preventivní opatření z Operačního programu Životní prostředí.

Pastevecký pes střeží stádo, foto ČSOP Libosváry

Stavba roku – zvláštní cena AOPK ČR

Vladimír Mikeš, Jaromír Kosejk

V roce 2020 AOPK ČR vybírala již počtvrté držitele Mimořádné ceny v rámci soutěže Česká cena za architekturu, kterou pořádá Česká komora architektů. Tentokrát se na prvním místě umístila realizace „Rozhledna na Velké Deštné“ od kanceláře Architekti.in, autorů Lukáše Svobody a Tomáše Juráka. Jedná se o novostavbu turistické rozhledny na nejvyšší hoře Orlických hor ve výšce 1116 m n. m. v místě, kde se v minulosti vystřídalo několik dřevěných rozhleden. Je vysoká více než 18,5 m a tvoří ji ocelová konstrukce se schodištěm a dřevěné opláštění.

Podoba rozhledny nepravidelného půdorysu odkazuje na místní podmínky, kterým dominují dva živly, déšť a vítr. Dřevěné opláštění je inspirováno deštěm unášeným větrem od bezvětrí po orkán. AOPK ČR ocenila zejména respekt novostavby vůči přírodnímu prostředí včetně přiměřené výšky zohledňující dorůstání okolních stromů, užití dřeva jako přírodního materiálu pro viditelnou část konstrukce a originalitu půdorysného řešení, které zároveň umožňuje vnímat jednoduchou vertikální stavbu z dálkových pohledů. Z těchto důvodů AOPK ČR udělila svoji cenu za inspirativní řešení dominanty v přírodním prostředí.

Respekt této stavby k okolnímu prostředí ocenila AOPK ČR mimo jiné také v souvislosti s připravovanou stavbou rozhledny na polské straně Králického Sněžníku, která se do daného území naopak vůbec nehodí a to jak z hlediska vlivu na přírodní fenomény, tak na krajinné hodnoty této velmi cenné lokality.

Na druhém místě se umístila realizace „Stezka nad Vinohrady“ od kanceláře KEE04DESIGN, autorů Jiřího Vojtěška a Jakuba Rolečka. AOPK ČR ocenila nápaditou formou rozhledny, která pozvolna vystupuje z typické viniční krajiny jižní Moravy a umožňuje návštěvníkům plnohodnotný výhled bez nutnosti vzniku vertikální dominanty. Díky pozvolnému stoupání je „Stezka nad vinohrady“ přístupná pro starší nebo handicapované spoluobčany, případně pro rodiny s kočárky, kterým tak zprostředkovává plnohodnotný zážitek výhledu na okolní kulturní krajinu.

V neposlední řadě zaujala také realizace umístivší se jako třetí „Rodinný dům v Jinonicích“ od Ateliéru 111 architekti, autorů Jiřího Weinzettla, Barbory Weinzettlové a Veroniky Indrové. Dům reaguje s respektem na okolní vesnickou zástavbu a citlivě kontrastuje s historickými objekty.

Rozhledna na Velké Deštné, foto Jana Šmídová

Využití preventivního hodnocení krajinného rázu CHKO Slavkovský les v nástrojích územně plánovací dokumentace | Jiří Sikora

Aktualizace preventivního hodnocení krajinného rázu CHKO Slavkovský les (PHKR) provedená v letech 2019 a 2020, která aktualizovala a rozšiřovala PHKR pro území CHKO Slavkovský les z roku 2015, se zaměřila na efektivní využití preventivního hodnocení krajinného rázu v procesu územního plánování, aby usnadnila kompletní posouzení záměru, přičemž význam správních úvah zůstává nezpochybnitelný.

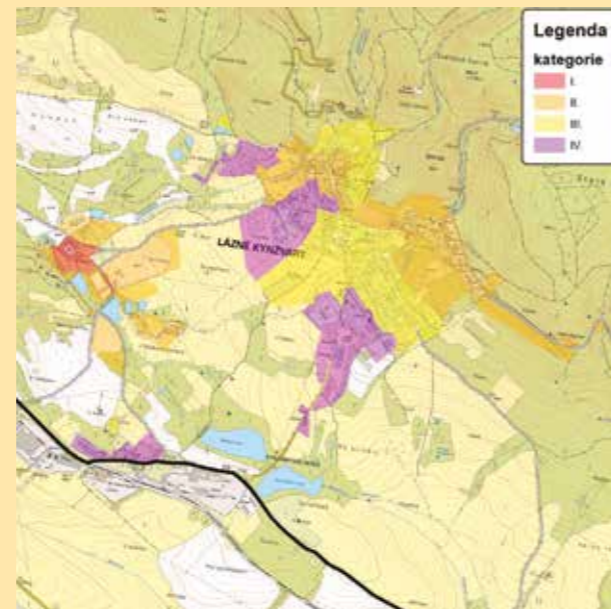
Aktualizace se zaměřila zejména na podchycení nových změn v území a nastavení zřetelnějších podmínek pro povolování a umístování staveb nebo jejich vyloučení v územním plánování dle § 18 odst. 5 stavebního zákona ve volné krajině. Původní studie také neobsahovala všechny potřebné informace pro vydávání kvalifikovaných stanovisek a vyjádření k zadání územního plánu (příp. jeho změn). Aktualizace byla proto zadána mimo jiné s cílem doplnit část zaměřenou na ochranu krajinného rázu sídel.

Pro aktualizaci byla vybrána taková sídla, která se vyznačují vnitřní rozrůzněností kvalit zástavby (šlo o 39 sídelních útvarů). Aktualizace proběhla v rozsahu vymezení ploch v území na základě územně plánovacích dokumentací tak, aby bylo řešeno zastavěné a zastavitelné území, jak jej vnímá a předpokládá i postup dle § 12 odst. 4 ZOPK. Takto vymezené plochy sídel, resp. všech jejich zastavěných a zastavitelných ploch, byly dále rozčleněny podle klíče odvozeného od míry podrobnosti podmínek, které jsou nutné k zajištění ochrany krajinného rázu. Účelem tohoto postupu je ochrana krajinného rázu sídel, jakožto nedílné součásti naší kulturní krajiny. Výstupy ze studie umožní již v procesu územního plánování požadovat zakotvení konkrétních podmínek ochrany krajinného rázu do těchto dokumentací, a to i prostřednictvím územně analytických podkladů. Uplatnitelnost studie tedy zásadně cílí na zjednodušení připomínkování územních plánů a jejich změn.

Aktualizace měla také za cíl vymežit řešené území sídel, identifikovat hodnoty, stanovit limity a na základě míry podrobnosti limitů prostorově vymežit a kategorizovat jednotlivé části ploch sídel. Kategorizace na úrovni segmentů sídel byla provedena pro plochy s památkovou ochranou, pro plochy sídel, kde jsou limity uplatnitelné regulačním plánem, kde jsou limity uplatnitelné v rámci územního plánu s prvky regulačního plánu a kde jsou limity uplatnitelné v rámci územního plánu. Dife-

renciace kategorií ploch sídel tedy není odvozena přímo od míry dochovalosti sídel samotných, ale zprostředkovaně od míry potřebné podrobnosti k uplatnění podmínek pro zachování hodnot krajinného rázu daných ploch. Tento přístup již dopředu dává odpověď na to, zda bude možné učinit případnou dohodu dle § 12 odst. 4 ZOPK a jak je nutné procesně postupovat při pořizování územně plánovací dokumentace, aby bylo možné dohodu učinit.

Součástí aktualizace je diferencované plochy sídel taktéž obsáhnout jako územně analytické podklady, uplatnitelné přímo jako údaje do databáze ÚAP a významně tak zjednodušit postup uplatňování požadavků orgánu ochrany přírody pro ochranu krajinného rázu.

Ukázka z aktualizovaného preventivního hodnocení krajinného rázu CHKO Slavkovský les

Aktualizace registrovaných VKP v Kraji Vysočina

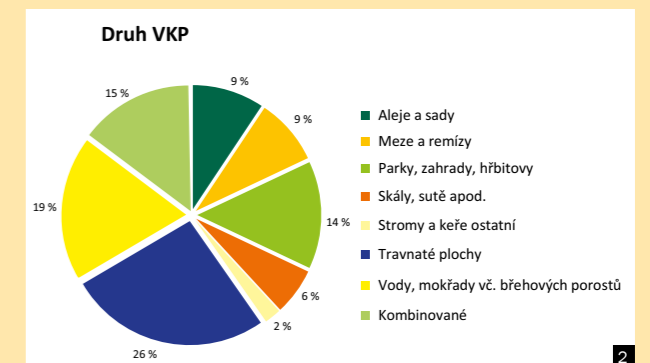
Tereza Štefanová

AOPK ČR shromažďuje postupně od roku 2013 data o registrovaných významných krajinných prvcích, což jsou území ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná, která utvářejí typický vzhled krajiny nebo přispívají k udržení její stability (dále jen „VKP“). Zatím byly zpracovány podklady pro kraje Středočeský, Královéhradecký, Ústecký, Plzeňský, Karlovarský, Liberecký, Jihočeský, Vysočina a Hlavní město Praha.

Analýza registrovaných VKP v Kraji Vysočina

V Kraji Vysočina se nachází 26 obcí s pověřeným obecním úřadem rozdělených do pěti okresů. Při sběru dat bylo zjištěno, že počet registrovaných VKP v Kraji Vysočina je 278. Průměrně je v každé obci registrováno přes 9,5 VKP, pokud budeme počítat pouze obce, které mají alespoň 1 registrovaný VKP, dostaneme se na hodnotu 11,3. Po převedení tohoto čísla na plošné jednotky zjistíme, že v oblasti se průměrně nachází jeden registrovaný VKP na 24,6 km² a pokud vycházíme pouze z rozlohy obcí, které mají registrované VKP, dostaneme se na 1 registrovaný VKP na 21,2 km².

Nejvíce registrovaných VKP se nachází v obci s pověřeným obecním úřadem Jihlava a to 43, následována je obcí Třebíč (35) a Telč (30). V Kraji Vysočina se nacházejí 3 obce (Jemnice, Přibyslav, Světlá nad Sázavou) s dvěma či třemi registrovanými VKP, z nichž Přibyslav se z části nachází ve velkoplošné chráněné oblasti. Zcela bez registrovaných VKP jsou obce Nové Město na Moravě a Velká Bíteš. Obec Nové Město na Moravě se územně částečně překrývá s chráněnou krajinnou oblastí Žďárské vrchy. Mezi obce s největší rozlohou patří Jihlava, Třebíč, Pelhřimov a Havlíčkův Brod. Pokud se zaměříme na prostorové rozložení VKP a budeme porovnávat rozlohu obce a počet VKP v ní, jasnou převahu mají obce Třešť, Ledec nad Sázavou a Telč (přes 1 VKP na 10 km²). Následují obce Počátky (0,86 VKP na 10 km²), Jihlava (0,74 VKP na 10 km²), Třebíč (0,62 VKP na 10 km²), Pacov (0,6 VKP na 10 km²) a Náměšť nad Oslavou (0,57 VKP na 10 km²). U dalších obcí se nedostaneme výše než 1 VKP na 20 km². Nejvíce významných krajinných prvků bylo v kraji Vysočina registrováno v roce 1999 (47), dále pak v roce 1998 (33) a v roce 1996 (31). Obecně bylo nejvíce VKP v Kraji Vysočina registrováno v letech 1996–2000 (celkem 55 %).

V Kraji Vysočina převládají registrované VKP v kategorii travnatých ploch (26 %), následují vody a mokřady vč. břehových porostů (19 %), kombinované prvky (15 %), parky, zahrady a hřbitovy (14 %), aleje a sady a meze a remízy (shodně 9 %), skály, sutě apod. (6 %) a stromy a keře ostatní (2 %).

1. Distribuce registrovaných VKP podle jednotlivých obcí s pověřeným obecním úřadem v Kraji Vysočina, mapa Tereza Štefanová
2. Zastoupení registrovaných VKP v Kraji Vysočina podle druhu

3. Péče o přírodu a krajinu | Pavel Pešout

Pro zajištění péče o přírodu a krajinu využívá AOPK ČR několik nástrojů. Hlavními jsou dotační programy. Jsou zdrojem financí pro péči o zvláště chráněná území ve správě AOPK ČR a pro území v majetku státu, kde má AOPK ČR příslušnost hospodařit (podrobněji kap. 3.2). Zároveň prostřednictvím dotačních programů AOPK ČR podporuje opatření i na ostatních územích v České republice a to formou administrace žádostí externích žadatelů (podrobněji kap. 3.3). Hlavními zdroji pro zajištění péče v roce 2020 byly Operační program Životní prostředí, program LIFE, Program Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny, Program péče o krajinu, Správa nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích v rámci programu Rozvoj a obnova materiálně technické základny systému řízení MŽP (řazeno abecedně). Pro realizaci vlastních projektů z evropských zdrojů má AOPK ČR nastaveno projektové řízení, tzn., že pro každý projekt je stanoven projektový tým. Významným krokem směřujícím k zavedení adaptivního managementového cyklu je tvorba nového Informačního systému, která v roce 2020 probíhala zejména v části modulu realizované péče (podrobněji kap. 5.2).

Dalšími nástroji pro zajištění péče jsou vyplácení náhrady újmy za ztížení hospodaření (podrobněji kap. 2.) a vyplácení náhrad za škody způsobené vybranými druhy zvláště chráněných živočichů (kap. 2.3.4).

3.1 METODICKÁ PODPORA PÉČE O PŘÍRODU A KRAJINU | Pavel Štěrbá

AOPK ČR zpracovává a vydává odborné podklady pro realizaci opatření péče o přírodu a krajinu. Jsou to především metodiky a standardy, které jsou veřejně dostupné na webových stránkách AOPK ČR; v případě potřeby zpracování detailnějších prací, často i výzkumného charakteru, jsou to tzv. studie (podkladové a osvětové materiály pro krajinotvorné programy), které jsou dostupné v knihovně AOPK ČR. Zároveň AOPK ČR každoročně připravuje aktualizaci Nákladů obvyklých opatření pro Ministerstvo životního prostředí. Pro veřejnou správu a pro zainteresovanou veřejnost AOPK ČR vydává oborový časopis Ochrana přírody (blíže viz kap. 6.2.1.).

3.1.1 Standardy péče o přírodu krajiny

Standardy péče o přírodu a krajinu AOPK ČR zpracovává ve spolupráci s akademickými pracovišti. Slouží především jako podklad pro zadávání, kontrolu a přebírání prací financovaných z dotačních programů. Sjednocením používaných termínů zároveň přispívají k lepší komunikaci mezi projektanty, dodavateli, odběrateli, úřady, odbornými institucemi, orgány státní správy a dalšími subjekty.

V roce 2020 byly zveřejněny tři nové standardy: SPPK A 02 007 „Úprava stanovištních poměrů dřevin“, SPPK A 02 010 „Péče o dřeviny kolem veřejné dopravní infrastruktury“ a SPPK E „Zřízení a provoz mobilních zábrán pro obojživelníky podél komunikací“. Ke dvěma platným standardům byl doplněn jejich anglický překlad. Kompletní seznam dosud zveřejněných standardů je dostupný v tabulce č. 6.

Schválené standardy i pracovní verze standardů k připomínkování jsou k dispozici na www.standardy.nature.cz.

3.1.2 Metodiky péče

AOPK ČR vydává metodiky s doporučenými postupy pro orgány ochrany přírody, veřejnou správu, širší odbornou veřejnost i hospodáře a uživatele krajiny. Přehled metodik nejen v oblasti péče o přírodu a krajinu je uveden na stránkách www.ochranaprirody.cz v sekci Metodická podpora. V roce 2020 byly vydány tyto tři metodiky: „Ochrana a zlepšování morfologického stavu vodních toků“, „Biologické hodnocení rybních přechodů“, „Doprava a ochrana fauny v České republice“.

3.1.3 Studie

V roce 2020 AOPK ČR nechala zpracovat 33 odborných studií za téměř 5,1 mil. Kč, které jsou financovány z národních dotačních programů – Program péče o krajinu a Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny. Mají vyhodnotit stávající stav a navrhnout opatření pro budoucí účelné vynakládání finančních prostředků. V roce 2020 byla započata víceletá studie „Vliv ponechávání dočasně neposečených ploch na biodiverzitu trvalých travních porostů“, která navazuje na výzkumy z minulých let a je financována z programu POPFK (viz box 15).

3.1.4 Náklady obvyklých opatření

Náklady obvyklých opatření (NOO) vydává Ministerstvo životního prostředí. AOPK ČR je pro MŽP vyvinula a každoročně se podílí na jejich aktualizaci. NOO slouží jako podklad při stanovování výše příspěvků pro vlastníky a nájemce a k posuzování nákladovosti projektů v rámci dotačních programů podporující péči o přírodu a krajinu. Cílem NOO je zajištění efektivního vynakládání finančních prostředků. Aktuálně jsou NOO členěny na deset tematických oblastí: lesnická opatření, vodní ekosystémy, zemědělské činnosti, zeleň rostoucí mimo les, podpora druhů, invazní druhy, návštěvnická infrastruktura, neživá příroda, plány péče, geodetické práce. K dispozici jsou na stránkách www.dotace.nature.cz, které AOPK ČR provozuje pro orientaci žadatelů o podporu projektů péče o přírodu a krajinu. V roce 2020 došlo k propojení NOO přímo na číselník realizovaných činností a započala příprava využití NOO pro zjednodušené metody vykazování v připravovaném novém programovém období OPŽP.

3.2 PÉČE O CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ VE SPRÁVĚ AOPK ČR

Jitka Klíbaniová, Eva Warausová, Barbora Čížková, Gabriela Kubátová, Veronika Havlíčková, Lucie Němcová, Anna Tirčová Tkáčová, Markéta Curatalo Júnová

AOPK ČR zajišťuje péči o území CHKO a zvláště chráněná území národního významu prostřednictvím smluv o dílo či veřejnoprávních smluv (dohod) s vlastníky či nájemci pozemků. Na spravovaných územích se nacházejí různé typy

Studie vlivu ponechávání dočasně neposečených ploch na biodiverzitu trvalých travních porostů

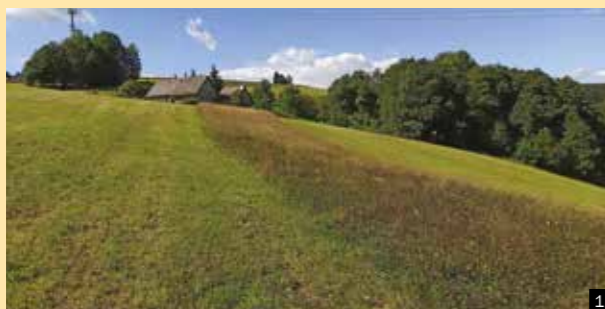
Barbora Čížková, Klára Čámská

Víceletá studie je zaměřena především na doložení vlivu jedné z podmínek agroenvironmentálně-klimatických opatření (dále jen AEKO), konkrétně ponechání neposečených pásů na obhospodařovaných loukách ve volné krajině na diverzitu, početnost a ekologii vybraných druhů hmyzích společenstev se zřetelem na ochranářsky významné druhy. Studie byla zadána ve spolupráci s MŽP. Uvedená podmínka nahrazuje zemědělskou praxí opuštěný způsob postupné sklizně travních porostů a je zdrojem nespokojenosti jak zemědělců, tak veřejnosti. Cílem studie je tedy získat argumenty pro zachování podmínky a ověření funkčnosti i u menších pozemků.

Výzkum probíhá na vybraných pozemcích od roku 2018 ve spolupráci s firmou Envipor a s odborníky z Přírodovědecké fakulty UK. Už po jednom roce byl pozorován pozitivní vliv pásů na druhovou skladbu i početnost jedinců sledovaných skupin hmyzu. Studie pokračovala i v letech 2019 a 2020, aby bylo možné sledovat vliv těchto opatření v delším časovém horizontu. MŽP výsledky využívá při řadě jednání a při přípravě budoucí Společné zemědělské politiky.

Výzkum v roce 2020 probíhal na 22 lokalitách ve Středočeském a Libereckém kraji, kde je založeno 100 výzkumných čtverců. Lokality jsou rozděleny podle velikosti luk na tři skupiny: 1–5 ha, 5–12 ha a víc než 12 ha. Monitorováno je 10 skupin druhů hmyzu a pavouků na loukách s pásy i bez pásů, monitoring probíhá 3x během sezóny. Jsou používány pasti zemní se stříškou, žluté padací a nárazové z PE fólie. Sledovanými parametry jsou druhová diverzita a početnost a mimo to i celková biomasa odchycených jedinců.

Průběžné výsledky obecně ukazují na průkazný rozdíl mezi pokusnými a kontrolními loukami ve prospěch luk, na kterých byly ponechány neposečené pásy. Ty působí jako refugia a udržují potravní nabídku pro hmyz. Na pásy se stahuje hmyz z okolí a slouží také jako úkryt k dokončení vývoje larev, které by jinak neměly šanci přežít seč. V souladu s předchozími výsledky byl i v roce 2020 pozorován pozitivní vliv na motýlí společenstva. Na loukách s ponechanými pásy bylo zaznamenáno 2x více druhů. Efekt se projevil i na počtu jedinců – na loukách s travními pásy jich bylo o 2/3 více ve srovnání s loukami, které byly posečeny celé. Na druhou stranu na společenstva rovnokřídlého hmyzu nebyl zatím pozorován pozitivní efekt a jejich početnost byla na pokosených loukách dokonce mírně vyšší. Zdá se, že krátkodobá změna managementu nepřeváží u těchto skupin nad celkovým charakterem luk. Další závěry však bude možné udělat až po vyhodnocení všech dat za rok 2020.

Studie bude v roce 2021 pokračovat se stejnou metodikou jako v předchozích letech a po ukončení sběru vzorků a jejich vyhodnocení dojde k celkovému porovnání dat za čtyři sezóny, což může přinést velmi zajímavé závěry.

Zdroj financování studie byl program POPFK, částka pro roky 2020–2021 činila 2 286 900 Kč.

1. Neposečený pás na středně velké louce
 2. Neposečený pás na louce nad 12 ha
 3. Nárazová past a žluté padací pasti
 4. Pasti v pásu na louce do 5 ha
- Všechna foto Barbora Čížková

Jedna příroda – Integrovaný projekt LIFE

Zdeněk Brož

Integrovaný projekt LIFE vstoupil do druhého roku a byl pro jednoduchost přejmenován na projekt Jedna příroda. První měsíce roku 2020 byly především ve znamení personálního obsazování. Z původních dvou zaměstnanců v roce 2019 se jejich počet v projektovém týmu postupně vyšplhal až na 34. Na začátku června se pak všichni tito lidé (a nejen oni) sjeli do Sedmihorek v Českém ráji na první celoprojektové setkání AOPK ČR, kde byly prezentovány nejen první výsledky společného snažení, ale především plány a instrukce do budoucna.

Během roku byl zvláštní důraz kladen na přípravné aktivity. Jedním z důležitých výstupů, který byl vytvářen ve spolupráci s Centrem pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy, je metodická příručka pro komunikaci s vlastníky a uživateli pozemků, která bude vydána v příštím roce. Využívat ji spolu s dalšími materiály budou především projektoví zaměstnanci na regionálních pracovištích, neboť komunikace s těmito stakeholdery tvoří plných 60 % jejich náplně práce. Časem budou vytvořené výstupy nabídnuty i dalším orgánům ochrany přírody a krajiny.

Dále byla započata celá řada jiných aktivit, které budou v dalších letech projektu pokračovat. Namátkou – byl dokončen prvotní návrh prioritizace péče v chráněných územích; zadána první odborná studie Příznivý stav vlka v České republice, uspořádán první odborný seminář Ekologická obnova travních porostů, realizován první online webinář Český příběh soustavy Natura 2000, atd. Intenzivně pokračovaly aktivity směřující k přímému zajištění péče o předměty ochrany evropsky významných lokalit a ptačích oblastí a zajištění monitoringu těchto fenoménů (viz kapitoly 3 a 4).

Rozvíjela se také intenzivní spolupráce s projektovými partnery. Tématem byly zejména ekosystémové služby, což ze strany AOPK ČR znamenalo především přípravu aktualizace Konsolidované vrstvy ekosystémů, která proběhne v roce 2021. AOPK ČR se také zúčastnila řady síťovacích aktivit, např. podzimního setkání v jižních Čechách, na kterém si zkušenosti a cenné know-how vyměňovaly hned čtyři aktuálně běžící české projekty LIFE.

1. Setkání projektového týmu Jedna příroda v Sedmihorekách, foto Martin Adamec
2. Setkání zástupců čtyř českých projektů LIFE v EVL Borkovická blata, foto Ondřej Nitsch
3. Exkurze v rámci semináře Ekologická obnova travních porostů, foto Barbora Čepelová

Tab. č. 6 Přehled standardů péče o přírodu a krajinu k 31. 12. 2020

Řada	Standard péče o přírodu a krajinu	Rok zveřejnění schváleného standardu
A – Arboristické standardy	01 001 Hodnocení stavu stromů	2018
	01 002 Ochrana dřevin při stavební činnosti	2017
	02 001 Výsadba stromů	2013
	02 002 Řez stromů	2015*
	02 003 Výsadba a řez keřů	2014
	02 004 Bezpečnostní vazby a ostatní stabilizační systémy	2019
	02 005 Kácení stromů	2018
	02 006 Ochrana stromů před úderem blesku	2016
	02 007 Úprava stanovištních poměrů dřevin	2020
	02 008 Zakládání a péče o porosty dřevin	ve vývoji
	02 009 Speciální zásahy na stromech	2019
	02 010 Péče o dřeviny kolem veřejné dopravní infrastruktury	2020
	02 011 Péče o dřeviny kolem veřejné technické infrastruktury	2018
	B – Voda v krajině	02 001 Vytváření a obnova tůní
02 002 Obnova vodního režimu rašelinišť a pramenišť		ve vývoji
02 004 Péče o vodní toky vč. břehových porostů		ve vývoji
02 005 Extenzivní hospodaření na rybnících		ve vývoji
02 006 Rybí přechody		2014
02 007 Výstavba a rekonstrukce malých vodních nádrží přírodě blízkým způsobem		ve vývoji
C – ÚSES a krajinné prvky		01 001 Hodnocení funkčnosti ÚSES
	01 002 Vytváření ÚSES (plány a projekty)	ve vývoji
	02 001 Realizace biocenter a biokorodů ÚSES	ve vývoji
	02 002 Vytváření krajinných a interakčních prvků	ve vývoji
	02 003 Funkční výsadby ovocných dřevin v zemědělské krajině	2016
	02 004 Péče o skladebné části ÚSES vč. krajinných a interakčních prvků	ve vývoji
	02 005 Péče o funkční výsadby ovocných dřevin	2016
	02 006 Zakládání a péče o genofundové plochy odrůd ovocných dřevin	2018
	02 007 Krajinné trávníky	2018
	D – Péče o vybrané terestrické biotopy	02 001 Obnova travních společenstev s využitím regionálních směsí
02 002 Obnova dlouhodobě neobhospodařovaných travních společenstev (vč. likvidace náletových dřevin)		ve vývoji
02 003 Pastva		2015
02 004 Sečení		2017
02 005 Opatření ke zlepšení druhové skladby lesních porostů		2014
02 006 Disturbanční management na nelesních plochách		2018
02 007 Likvidace vybraných invazních druhů rostlin (vč. následné péče o lokality)		2016
E – Speciální opatření druhové ochrany	02 001 Zřizování a provoz mobilních zábran pro obojživelníky podél komunikací	2020
	02 002 Opatření k zajištění prostupnosti komunikací pro obojživelníky	ve vývoji
	02 006 Péče o stromy jako biotop vzácných druhů organismů	ve vývoji
	02 007 Ochrana hospodářských zvířat před útoky velkých šelem	ve vývoji
F – Návštěvníká infrastruktura	01 001 Monitoring návštěvnosti v ZCHÚ	ve vývoji
	02 004 Značení cest a cyklostezek	ve vývoji
	02 005 Hraniční značení chráněných území a památných stromů	ve vývoji
	02 006 Informační tabule a panely	ve vývoji

Pozn. 1: V tabulce jsou uvedeny pouze zveřejněné standardy či ve fázi vývoje.

Pozn. 2: Tučně vyznačeny standardy zveřejněné na www.standardy.nature.cz (stav k 31.12.2020)

* zveřejněná aktualizovaná verze

biotopů. Celkem má AOPK ČR ve správě 312 tis. ha přírodních biotopů, z čehož 205 tis. ha zaujímají lesní biotopy, téměř 16 tis. ha vodní biotopy a 91 tis. ha nelesní biotopy (tab. č. 7).

Tab. č. 7 Mapované přírodní biotopy na území ve správě AOPK ČR v roce 2020

Název kategorie biotopů	(ha)
Lesní biotopy (lesy přírodního charakteru)	205 070
Nelesní biotopy (sekundární trávníky a vřesoviště, alpské bezlesí, křoviny)	91 388
Vodní biotopy (vodní toky, rašeliniště, mokřady)	15 644
Celkem	312 102

Pozn. Tabulka vyjadřuje rozlohu jednotlivých biotopů dle kategorií na území ZCHÚ ve správě AOPK ČR

AOPK ČR také hospodaří na části státních pozemků ve zvláště chráněných územích (v roce 2020 se jednalo o pozemky ve vlastnictví státu o celkové rozloze 12 590 ha). Podrobnější struktura vývoje vlastnictví pozemků podle druhu pozemku je uvedena v tabulce č. 8. Na těchto pozemcích je AOPK ČR povinna zajistit přiměřenou péči s ohledem na předměty ochrany ZCHÚ. Zajišťované činnosti vycházejí nejčastěji z povinnosti vlastníka plynoucí ze zvláštních předpisů a plánů péče.

V roce 2020 bylo na péči o zvláště chráněná území vynaloženo celkem 423,3 mil. Kč. Finančně byla zajišťována z následujících zdrojů:

- Program péče o krajinu, Podprogram pro péči o zvláště chráněná území (PPK A). Bylo vynaloženo 166,5 mil. Kč.
- Program Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny (POPFK). Celkově bylo z podprogramů 115 172, 115 173 a 115 177 vynaloženo 12,8 mil. Kč. Z podprogramu 115 172, který je zaměřen na zajištění povinností orgánů ochrany přírody ve vztahu k zvláště chráněným územím a zajišťování opatření k podpoře předmětů ochrany lokalit Natura 2000, bylo čerpáno 5,5 mil. Kč, z podprogramu 115 173, který je určen na realizaci a přípravu záchranných programů, programů péče o zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů a regionálních akčních

Tab. č. 8 Pozemky s příslušností hospodařit AOPK ČR

Kategorie	Rok/Rozloha (ha)				
	2016	2017	2018	2019	2020
Lesní pozemky	2 894	3 165	2 886	2 745	2 753
Vodní pozemky	3 450	3 472	3 479	3 475	3 484
Nelesní pozemky	6 591	6 438	6 431	6 375	6 353
Celkem	12 936	13 075	12 796	12 595	12 590

Pozn. Tabulka vyjadřuje rozlohu pozemků dle kategorií s příslušností hospodařit AOPK ČR (pozemky ve vlastnictví státu)

plánů, bylo čerpáno 4,8 mil. Kč. Z podprogramu 115 177, který je zaměřen na financování studií, bylo financováno jedenáct studií v celkové hodnotě 2,2 mil. Kč.

- podprogram Správa nezcizitelného státního majetku ve zvláště chráněných územích MŽP (MaS). Bylo vynaloženo 8 mil. Kč.
- Operační program Životní prostředí (OPŽP). Z tohoto programu se z oblasti podpory 4.1 zaměřené na péči o chráněná území ve správě AOPK ČR vyčerpalo téměř 161 mil. Kč.
- program LIFE. Na tři projekty zabývající se péčí o chráněná území začleněná do soustavy Natura 2000 se vynaložilo téměř 32,2 mil. Kč na krajinnotvorná opatření (2,6 mil. z prostředků Evropské unie, 27,2 mil. Kč z programu PPK A a 2,4 mil. Kč spolufinancovalo MŽP), podporovala se také osvětová činnost a akce pro veřejnost. Více viz box č. 16.
- program Interreg. Na posílení populace perlorodky říční a optimalizaci jejího přirozeného prostředí se vynaložilo 1,7 mil. Kč.

Podrobnější informace jsou uvedeny v tabulce č. 10.

AOPK ČR se dlouhodobě věnuje výkupu a směně pozemků, které jsou pro ochranu přírody důležité. Jedná se především o pozemky v národních přírodních rezervacích a památkách a l. zónách CHKO. Z národního programu Státního fondu životního prostředí (Program na podporu výkupu pozemků ve zvláště chráněných územích, jejich ochranných pásmech a významných krajinných prvcích) bylo v roce 2020 vykoupeno 14 ha za více než 2,1 mil. Kč. To je výrazně méně ve srovnání s předchozími roky – viz tabulka č. 9. Více v kapitole 8.4.

Tab. č. 9 Přehled výkupů v ZCHÚ z Národního programu SFŽP ČR

Rok	Rozloha (ha)	mil. Kč
2016	114	38,5
2017	79	23,1
2018	38	4,9
2019	19	10,2
2020	14	2,1

Pozn. Tabulka vyjadřuje rozlohu pozemků včetně vynaložených finančních prostředků na jejich výkup

Záchrana a podpora biodiverzity na rybnících v přírodní rezervaci Bažantula | Zdeňka Hrdá

Přírodní rezervace Bažantula leží nedaleko Studénky v CHKO Poodří. Tvoří ji čtyři rybníky, Malý Okluk, Velký Okluk, Bažantula a Kozák. Na ploše 36,5 hektaru chrání zdejší druhově bohatý rybníční ekosystém se vzácnými rostlinnými společenstvy a chráněnými druhy rostlin a živočichů. Rostou tu bohaté porosty natantních a submerzních vodních makrofyt s kotvící plovoucí, nepukalkou plovoucí, řečankou menší, plavínem štítnatým a druhy širokolistých i úzkolistých rdestů, rozsáhlá společenstva rákosin eutrofních stojatých vod a vegetace parožnatek. Žijí tu jádrové populace kuňky obecné, rosničky zelené a zelených skokanů, vodní ptáci, především bukač velký, chřástal vodní, rákosník velký, moták pochop, kopřivka obecná a různé druhy potápek.

Hráze rybníků byly erodované, netěsné, všechny zátopy byly kvůli rozplavení hrází silně zaměněné. Hráz rybníka Velký Okluk byla protržena opakovanými povodněmi a vodu v rybníce bylo možné udržet jen navýšením hladiny v boční strouze. Nápustné a vypustné objekty vyžadovaly zásadní opravy.

Pro udržení zdejší cenné přírody a vysoké biodiverzity byl zpracován projekt, který zahrnoval kompletní rekonstrukci technických objektů, opravu hrází a odbahnění zátop. Také zde bylo navrženo rozšíření litorálních zón a úprava ostrovů pro zlepšení kvality biotopu vodních ptáků.

V roce 2019 byl projekt spuštěn. Začalo rozsáhlé kácení hustých náletových porostů hrází a manipulačních prostor. Pro maximální možné zachování dřevinného porostu byly vykáceny pouze koruny hrází a návodní svahy tak, aby mohly být nové figury hrází postaveny před původními a volně na ně napojeny. Prokáceny byly také rybníční ostrovy, pařezy odstraněny, jejich břehy byly stabilizovány proti rozplavování. Jejich výška a povrch ostrovů byly upraveny tak, aby se zlepšily hnízdní podmínky pro vodní ptáky. Část pařezů byla ponechána na místě s cílem obohatit lokalitu o tzv. mrtvé dřevo.

Před začátkem úprav rybníčních den byly vymezeny bezzásahové zóny kvalitních rákosových porostů, semenné banky plavínu štítnatého a žabníku trávolistého a proveden záchranný odlov piskoře pruhovaného. Následně se

odbahnily zátopy všech čtyř rybníků tak, aby hloubka vody vyhovovala vzácným druhům. Při západní straně hrází byla vymodelována rozsáhlá litorální zóna a vznikly tak vhodné podmínky pro šíření rákosu. Propojením jednotlivých rybníků dosáhne plocha litorálů cca 5–6 ha, což bude dostatečné pro vzácnější druhy ptáků vyžadujících klid při hnízdění.

Byly provedeny opravy všech hrázových těles s korunou o průjezdné šířce a s proměnlivými sklony svahů. Na závěr roku 2020 byly opraveny manipulační objekty, provedena výsadba dřevin a území předáno zpět do užívání AOPK ČR.

Následně hospodářské využívání je nutné usměrňovat tak, aby došlo v co nejkratší době k zánovu litorálu tvrdými litorálními porosty. Minimálně v první vegetační sezóně (r. 2021) budou rybníky ponechány na nízké vodní hladině a také bez rybí obsádky, čímž dojde k nastartování spontánního rozvoje ponořené a vzplývavé vegetace.

Projekt byl podpořen dotací z Operačního programu Životní prostředí ve výši 50,3 mil. Kč.

1. Stavební technika na lokalitě, foto Zdeňka Hrdá
2. Výsadby stromů, foto Zdeňka Hrdá
3. Po dokončení, jaro 2021, foto Zbyněk Sovík

Revitalizace přírodní rezervace U sedmi rybníků

Barbora Miksová Maršálková, Miloš Holub

Přírodní rezervace U Sedmi rybníků leží nedaleko od Františkových Lázní, v nadmořské výšce 480–490 m. Historická soustava rybníků z 19. století byla původně tvořena sedmi rybníky, ze kterých se však do dnešní doby dochovalo jen pět.

Dlouhodobým záměrem AOPK ČR je zachování zdejších významných na vodu vázaných druhů rostlin a živočichů a jejich společenstev, ochrana potočního luhu a lesních porostů v povodí Vonšovského potoka. Pro svou výjimečnost je toto území nejen přírodní rezervací, ale také evropsky významnou lokalitou soustavy Natura 2000.

Vyskytují se tu mnohé zvláště chráněné druhy vázané na vodní prostředí. Trvalé zamokření vyhovuje vachtě trojlisté, růžkatci potopenému a jedné z našich orchidejí – prstnatci májovému. Domov tu mají různé druhy vodních ptáků – například potápka malá nebo kopřivka obecná. V tůňkách a rybnících se nejčastěji můžeme setkat se vzácnými skokany krátkonohými, ostronosými a zelenými, dále pak s rosničkou zelenou, blatnicí skvrnitou a ropuchou obecnou. Vzácností je také výskyt všech tří druhů čolky žijících na území Čech – čolka horského, obecného a velkého.

Rybníční soustava byla v posledních letech v havarijním stavu. Rybníky byly zanesené sedimentem, zarostlé orobincem a nadměrně zastíněné břehovými porosty, rozšiřoval se tu bolševník velkolepý. Pokud by nedošlo k revitalizaci, hrozil by zánik celého cenného mokřadního ekosystému. Proto byla v letech 2019–2020 provedena kompletní obnova pěti historických vodních nádrží a obnovení mokřadu. Byly opraveny hráze a rybníky odbahněny, opraveny byly funkční objekty a průtočná zařízení a v zátopě byl vymodelován litorál. Byly odstraněny invazní druhy, a aby se vodní plochy proslunily, byla vykácena část dřevin na březích. Byly také vytvořeny tůně nezámrazné hloubky. V neposlední řadě se zpevnily přístupové cesty a přístup k rybníkům.

Kompletní náklady dosáhly výše téměř 24 mil. Kč. Financování bylo zajištěno z Operačního programu Životní prostředí.

1. Rybník Prázdný před revitalizací
 2. Obnovený Prázdný rybník
 3. Oprava hrází
 4. Skokan ostronosý
- Všechna foto Barbora Miksová Maršálková

Podpora lesních stanovišť jako součást projektu LIFE České středohoří | Martin Jun

Lesy na různých místech CHKO České středohoří jsou negativně ovlivněny hospodařením v minulosti, od nevhodné věkové a prostorové struktury, až po zásadnější problém týkající se stanovištně nepůvodních či invazních druhů dřevin. Je zde velmi rozšířen smrk, přičemž téměř 90 % lesů patří do 1.–3. lesního vegetačního stupně. Smrkové porosty aktuálně odumírají důsledkem silného napadení kůrovcem, ale i červené hniloby a sucha. Hojně jsou zastoupeny i nepůvodní porosty akátů. Projekt LIFE České středohoří podporuje zlepšení druhové skladby v lesních porostech ve čtyřech evropsky významných lokalitách Českého středohoří (EVL Košťálov, Lovoš, Milešovka a Porta Bohemica). Ve vybraných porostních skupinách se ve spolupráci s Lesy ČR a městem Třebenice vysazují stanovištně původní a cenné dřeviny a probíhá rekonstrukce akátových porostů. Jedná se o lesní společenstva v půdních podmínkách živné ekologické řady 1. a 2. lesního vegetačního stupně, zařazená do I. zóny CHKO.

V roce 2020 byly opraveny nefunkční oplocenky a postaveny oplocenky nové (téměř 3 000 m) pro stávající výsadby či na nově vzniklých holinách. Výsadba (resp. vylepšování, doplňování) byla provedena na podzim na ploše 7,49 ha v počtu téměř 17 600 ks krytokořených sazenic. Použity byly sazenice dřevin dub zimní, buk lesní, lípa malolistá, třešeň ptačí, jablň lesní, hrušeň planá, jeřáb břek, jeřáb oskeruše. V některých porostních skupinách byla u několika sazenic použita individuální ochrana typu Pantanet.

Počátkem podzimu byl na jedné lokalitě zahájen speciální postup na regulaci invazního akátu. Na výrazně exponovaném stanovišti s rozvolněným zápojem byla použita metoda cílené aplikace – navrtávání kmene s následnou aplikací herbicidu, po které stromy uschnou. Tato metoda byla odzkoušena v NP Podyjí, kde úspěšně zamezuje novým výmladkům. Bylo navrtáno 53 stromů, v roce 2021 bude zkontrolována úspěšnost aplikace. Některé stromy se ponechají suché nastojato v porostu, některé budou vytěženy.

Projekt LIFE České středohoří bude na zvolených lokalitách provádět následnou péči o porosty vylepšováním, vyžínáním a ochranou proti zvěři. V dalších vytěžených porostech akátů bude provedena nová výsadba s ochranou proti zvěři vystavením dřevěné oplocenky. Tato péče bude probíhat do roku 2023, kdy budou porosty předány opět do rukou Lesů ČR a města Třebenice.

LIFE České středohoří je spolufinancován Ministerstvem životního prostředí a Evropskou unií. V roce 2020 činily náklady na zlepšení druhové skladby 1,5 mil. Kč.

1. Nově postavená oplocenka pro výsadbu
 2. Individuální ochrana jeřábu oskeruše
 3. Akát po navrtání a aplikaci herbicidu
 4. Původní stav lokality
- Všechna foto Martin Jun

V CHKO Beskydy testují inovativní způsob zadržování vody v krajině | Miroslav Kubín

Vloni byly v chráněné krajinné oblasti Beskydy finančně podpořeny Programem péče o krajinu (PPK) tři akce, které inovativním způsobem zpomalují odtok vody z krajiny, konkrétně z lesních pozemků. Dvě byly situovány na severním svahu Velkého Javorníka v západní části Beskyd a třetí byla provedena na Jablunkovsku, v revíru Mosty.

V minulosti i dnes jsme na mnoha místech našich hor svědky zbytečného odvodňování lesů příbližovacími linkami. Čím jsou svahy prudší, síť lesních cest hustší a linky zahloubenější, tím je odvodňovací efekt silnější. Provedená opatření hrazená z PPK měla zpomalit odtok vody z lesa po příbližovacích linkách a podpořit lokální biodiverzitu.

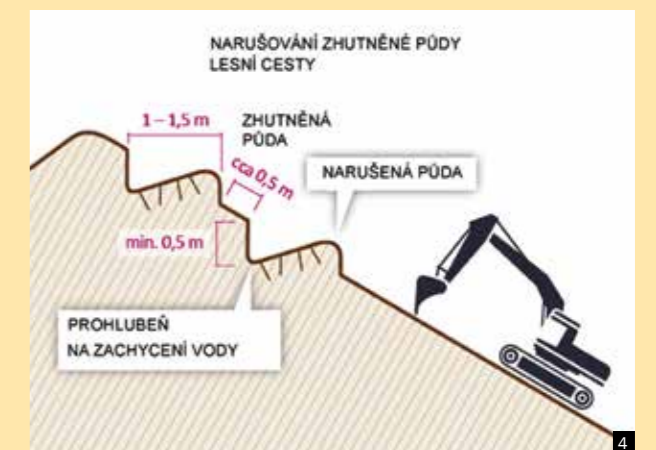
S vlastníky pozemků byly pečlivě vybrány dlouhodobě nepoužívané linky. Celková délka rekvizovaných příbližovacích linek byla necelých 3 km a celková dotčená plocha měla výměru 9 000 m². Pomocí dvacetitunového pásového bagru byly vytvořeny povrchové protierozní úpravy, které umožňují zvýšení pasivního zasakování vody do půdy. Vyhlobily se jámy o průměrných rozměrech 3 x 2 x 0,8 m. Mezi jednotlivými jámami (výkopy) byla vždy ponechána zhuštěná hrázka (část původní linky) o délce 0,7–1,5 m, která slouží jako stabilizační protierozní prvek. V úsecích s menším sklonem svahu došlo v místě jam pouze k rozvolnění půdy pomocí lžice bagru podebráním zeminy a zpětným uložením do téhož místa. I zde byl ponechán protierozní prvek. Takto vznikly dva typy stanovišť: vlhké jámy s prioritou rychlého zásaku vody do hlubších částí půdy a celoročně zvodnělé jámy. První typ

stanovišť byl umístován v prudších svazích, naopak druhý typ dominoval v rovinatých úsecích. To se kombinovalo s tůněmi, které byly situovány v mírných svazích pod celoročně zvodněnými jámami nebo pod lesními cestami, které neumožňují zasakování vody do půdy.

Podle propočtů zadrží tato opatření ročně na ploše bývalých svážnic 9 900 m³ vody, stejný objem pak z přerušených svahů nad linkami. Celkově se tedy jedná o 19 800 m³ vody. Tato voda by jinak z krajiny velmi rychle odtekla.

Při letošních kontrolách rekvizovaných linek nebyl zatím zaznamenán povrchový odtok vody z tajícího sněhu. Voda buď zůstala v jámách, nebo hned vsakuje do půdy. Z vědeckých, ale i z ochranných důvodů budou v letošním roce v blízkosti rekvizovaných příbližovacích linek založeny výzkumné plochy. Na nich AOPK ČR bude společně s Ostravskou univerzitou, Katedrou fyzické geografie a geokologie měřit, jaký je rozdíl v nasycenosti půdy vodou v oblasti rekvizovaných a nerekvizovaných linek. Bude se zjišťovat, kolik vody po nerekvizovaných linkách odteče z krajiny. Probíhat bude i biologický monitoring. Ten bude v letošním roce zaměřený na obojživelníky. Zajišťovat jej bude Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra ekologie a životního prostředí.

AOPK ČR jedná s vlastníky pozemků o rekvizacích příbližovacích linek na území CHKO Beskydy i v roce 2021. Kombinace různých vzájemně propojených, přírodě blízkých opatření může současnému neuspokojivému stavu našich lesů významně pomoci.

1. Pohled na příbližovací linku, upravenou systémem jáma-hrázka, lokalita pod Velkým Javorníkem, foto Voda pro les, voda pro lidi
2. Čelní pohled na nepoužívanou příbližovací linku rekvizovanou systémem tůně, foto Miroslav Kubín
3. Příbližovací linky slouží k rychlému stahování dřeva v lesích, ale zároveň odvádějí vodu z krajiny. Foto Miroslav Kubín
4. Ilustrační schéma

„Boj s větrnými mlýny“ v NPP Jestřebské slatiny

Kateřina Šindelářová, Pavlína Šámalová

Rozlehlá národní přírodní památka Jestřebské slatiny leží v severní části CHKO Kokořínsko – Máchův kraj, mezi Novozámeckým rybníkem a Máchovým jezerem, ve sníženině nivy Robečského potoka. Historicky se tu díky vysoké hladině podzemní vody vytvořila mocná vrstva slatiny. Střídají se zde slatiny a přechodové mokřady s lučnými společenstvy, četnými vodními ploškami a mokřadními lesy. Ve vyšších polohách NPP nalezneme také suché brusnicové bory se společenstvem pískovcových skal.

Koryto Robečského potoka bylo v minulosti napřímeno, zahloubeno a okolní pozemky odvodněny systémem drenáží. Vlivem toho klesla také hladina podzemní vody. Z dřívě velmi rozsáhlého komplexu slatinových biotopů se staly odvodněné a pravidelně obhospodařované pozemky. V části zvané Shnilé louky se v 70.–80. letech minulého století těžila slatinná rašelina a poté byla lokalita ponechána sukcesi. Od 90. let jakákoliv péče o pozemky výrazně upadla. Pokusy o opětovné zavodnění a péči o lokality započaly až po roce 2000.

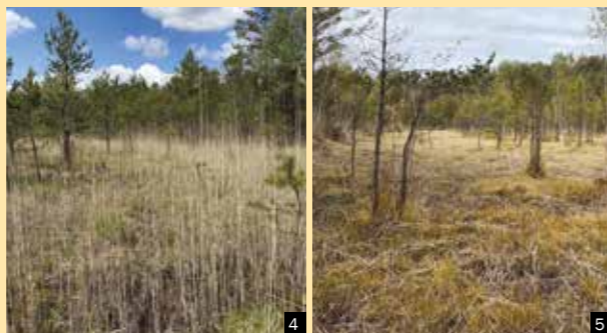

NPP je stanovištěm zejména vzácných druhů rostlin, z těch nejvzácnějších se jedná o hlízovec Loeselův, popelivku sibiřskou a tučnici obecnou českou, z živočichů pak například zmiji obecnou. V posledních letech tu hnízdí jeřábi popelaví. Cílem péče je stabilizovat mokřadní biotopy se zachováním vzácných druhů. Klíčové je omezit zarůstání náletovými dřevinami a rákosem. Sucha posledních let totiž těmto expanzivním druhům svědčí.

V roce 2020 bylo v rámci managementu posečeno 9 ha plochy a další plochy pomáhal kosit spolek Darwiniana. S vytrháváním náletů pomáhají dobrovolníci nejen tohoto spolku, ale také řady okolních firem.

Kosí se často ve velmi nepřístupném terénu, některé části NPP jsou podmáčené celoročně, jako třeba východní části Shnilých luk, kde se nachází nejpočetnější populace hlízovce Loeselova. Právě tato lokalita nejvíce zarůstá rákosem obecným. Na Shnilých loukách je velkou pomocí již zmíněný spolek, který pomáhá s péčí o lokality tučnice české. V roce 2020 se právě díky němu povedlo pomocí malého bagru na části Shnilých luk strhnout drn. Disturbance vytvořila plochu vhodnou k růstu tučnic, ale i dalších zajímavých druhů.

Vojenské louky na východě NPP se pravidelně kosí s ponecháním biopásů a obsekáním trsů popelivek sibiřských. Popelivka se vyskytuje také v části zvané Baronský rybník – ta je však zasažena suchy posledních let a druhy vázané na mokřady zde pomalu ubývají.

AOPK ČR nyní zvažuje revitalizaci Robečského potoka z prostředků OPŽP. To by bylo přínosem pro mnoho cenných druhů rostlin a biotopů, které jsou ohroženy zarůstáním lokalit v důsledku odvodnění.

Péče o lokality se provádí na pozemcích ve vlastnictví České republiky, kde má právo hospodařit AOPK ČR, Státní pozemkový úřad a Vojenské lesy a statky ČR, s. p. Celkové náklady opatření, které byly financované z Programu péče o krajinu (PPK A) v roce 2020, dosáhly výše 229 122 Kč.

1. Vojenské louky
 2. Vojenské louky s popelivkou sibiřskou
 3. Popelivka u Robečského potoka
 4. Shnilé louky před kosením
 5. Shnilé louky po kosení
- Foto: Kateřina Šindelářová, Pavlína Šámalová

Tvorba a obnova vodních prvků u pramene řeky Sázavy

Michaela Pechová, Tomáš Bartůšek

Novostavba retenční nádrže Velká Skalka se nachází na severozápad od obce Karlov poblíž Velkého Dářka v CHKO Žďárské vrchy. Žadatel, Martin Jurek, získal finanční podporu z Operačního programu Životní prostředí ve výši téměř 36 mil. Kč. Na lokalitě se dříve nacházel trvalý travní porost a jeho středem procházela napřímená drobná vodoteč. Přilehlé pozemky byly odvodněny trubkovou drenáží. Součástí revitalizace celého území tak bylo vybudování malé vodní nádrže o ploše 9,8 ha, revitalizace drobného vodního toku Stružného potoka v délce 760 m (jako obtokového koryta nádrže) a vybudování zemních tůní o celkové ploše 3 600 m².

Realizace projektu započala na podzim roku 2019 a o rok později již byla hotova. Přestože šlo o značně rozsáhlou stavbu, tak její průběh nenarušily žádné zásadní komplikace kromě počasí – kvůli vydatným deštům musely být práce několikrát přerušeny a podmáčený terén neumožňoval pohyb techniky. Stružný potok je vlastně pramen řeky Sázavy, proto byla zajímavá především revitalizace této, v minulosti napřímené a zahloubené, části toku. Revitalizace začala vytvořením nového koryta, do kterého se následně napouštěla voda a koryto se upravovalo tak, aby bylo dosa-

ženo co nejlepšího výsledku. Někde byly vkládány kameny nebo pařezy, jinde bylo koryto rozšířeno nebo upraveno svažováním břehů. Zajímavostí bylo, že po stržení orniční vrstvy půdy byla viditelná původní trasa toku Sázavy. I když bylo původní koryto v minulosti zasypano, písčité nánosy byly v okolní černě zbarvené rašelinné půdě dobře patrné. S většími časovými přestávkami kvůli podmáčenému terénu se pojila obava, že velké, obnažené a podmáčené plochy budou lákat ke hnízdění některé druhy bahňáků, např. čejky. Zahřívání těchto druhů by znamenalo další odložení prací. Pod hrází plánované nádrže byla proto přednostně vybudována tůň, aby se případní hnízdiči stahovali na tuto plochu. Pracovníci AOPK ČR museli též pravidelně sledovat nedaleké hnízdo orla mořského, kvůli kterému by se práce na stavbě musely odložit, aby nedocházelo k rušení tohoto vzácného druhu. Pravděpodobně i kvůli kúrovcové kalamitě v okolí zde ale orel nakonec nehnízdil.

Revitalizované koryto Sázavy, foto Petra Doležalová

U svatého Františka vyrostl nový ovocný sad a stromořadí

| Stanislav Budka

Obec Všeň leží několik málo kilometrů jihozápadně od Turnova, na návrší nad širokou nivou Jizery, na dohled od pískovcových stěn CHKO Český ráj. Její výraznou dominantou je gotický farní kostel svatých apoštolů Filipa a Jakuba. Pro okolí jsou charakteristické velké, málo členěné plochy polí a pastvin se sporadickými osamocenými stromy a keři a jen občasnou linií zelení podél cest a potoků.

V takové intenzivně obdělávané zemědělské krajině má každý prvek rozptýlené zeleně svůj význam a hraje důležitou roli pro místní biodiverzitu, ekologickou rovnováhu, zadržení vody či stabilizaci mikroklimatu. Může se postupně stát stanovištěm řady rostlin a živočichů, mnoha dalším živočišným druhům poskytne dočasné útočiště a úkryt, zvýší potravní nabídku. Liniové prvky pak jako místní biokoridory usnadňují druhům jejich pohyb a šíření v krajině.

V roce 2020 AOPK ČR prostřednictvím dotačního programu Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny podpořila výsadbu ovocného sadu a stromořadí v extravilánu obce Všeň nedaleko sochy svatého Františka Xaverského. Žadateli byly obec Všeň a sbor dobrovolných hasičů Ploukonice (což je místní část Všeně). Dobrovolníci z řad hasičů a občanů obce vysadili podél polozapomenuté polní cesty stromořadí hrušní dlouhé 625 m a v cípu polí na něj navazující hrušňovo-slivoňový sad o výměře 7700 m² s jedním bonusem ve formě jeřábu oskeruše. Sazenice byly sázeny v pravidelném sponu 10 x 10 metrů, každá byla opatřena jedním kulem, úvazkem a ochranou z drátěného pletiva. Byly zvoleny převážně staré odrůdy – z hrušní Hardyho máslovka, hrušeň Williamsova, Charneuská a Clappova máslovka, ze slivoní švestka Wangerheimova, Mirabelka, švestka domácí, švestka Bryská, Herman, špendlík žlutý, Vlaška – tak, aby byly vzájemně dobře správné a také aby jejich plody v budoucnu dozrávaly v co nejširším časovém rozmezí. Minimálně po dobu povinné udržitelnosti pět let se sazenicím dostane pravidelné péče – kontroly a opravy kotvení a ochrany, zálivky, výměny případných uhynulých sazenic, výchovného řezu. Protože se na výsadbě podíleli občané obce, je velká naděje, že vezmou sad a stromořadí za své a péče o ně s uplynutím povinné lhůty neskončí. Celkové náklady opatření byly 191 100 Kč (sad slivoní s oskeruší) a 223 290 Kč (sad a stromořadí hrušní). Dotace byla v obou případech sto procentní.

Do zemědělské krajiny tak přibyl vegetační prvek, který má potenciál kromě již zmíněných přínosů zvýšit přírodní a estetickou hodnotu místa a zpříjemnit pobyt v krajině místním obyvatelům i návštěvníkům obce a nedaleké CHKO Český ráj.

1. Stromořadí hrušní
2. Stromořadí hrušní
3. Hrušňovo-slivoňový sad
Všechna foto Stanislav Budka

Tab. č. 10 Podíl čerpání finančních prostředků na péči o zvláště chráněná území v letech 2016–2020 (dle opatření)

Typ opatření/mil. Kč	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020
Lesnická opatření	16,2	19,4	22,2	24,8	29,8
Nelesní opatření	67,9	72,8	79,2	88,8	125,7
Vodní opatření	8,1	29,5	37,2	36,0	141,4
Záchranné programy	2,5	3,3	3,7	5,6	6,5
Ostatní opatření	25,8	28,9	65,7	116,5	112,7
Studie	2,2	1,2	2,2	5,3	7,2
Celkem	122,7	155,1	210,2	277,0	423,3

Pozn. Tabulka vyjadřuje čerpání finančních prostředků určených na zajištění péče o ZCHÚ ve správě AOPK ČR z národních i evropských dotačních programů dle jednotlivých typů opatření v období 2016–2020

3.2.1 Péče o vodní plochy

Jitka Klíbaniová

Na péči o vodní plochy bylo v roce 2020 celkově vynaloženo 71 mil. Kč. Finance šly především na obnovu a tvorbu drobných vodních ploch jako jsou mokřady a tůně, péči o stávající vodní nádrže a opatření na zlepšování funkcí rašelinišť i s ohledem na výskyt zvláště chráněných druhů. Rozloha státních vodních pozemků s právem hospodaření AOPK ČR činila 3 484 ha. Většinu tvoří vodní nádrže, z celkového počtu 150 nádrží jich AOPK ČR pronajímá 78. AOPK ČR na těchto vodních dílech v roce 2020 zajišťovala realizaci několika akcí:

- dokončení realizace akce, resp. stavebních prací „Záchrana a podpora biodiverzity na rybnících v PR Bažantula“ (viz box 17),
- dokončení realizace akce „Revitalizace PR U Sedmí rybníků“ (viz box 18).

AOPK ČR poskytovala také odbornou pomoc vlastníku vodních děl III. kategorie při výkonu technickobezpečnostního dohledu nad rybníky Kačležský, Velký Pařezitý, Novozámecký a Máchovo jezero.

3.2.2 Péče o lesy

Eva Warausová, Barbora Čížková, Gabriela Kubátová, Veronika Havlíčková

Rozloha státních lesních pozemků s převládajícím pokryvem lesa, na kterých má AOPK ČR právo hospodařit, činila 2 753 ha.

Na péči o lesy bylo v roce 2020 vynaloženo celkem 29,8 mil. Kč. Hospodaření bylo stejně jako v minulých letech poznamenáno kůrovcovou kalamitou. Na asanaci kůrovcové hmoty bylo vynaloženo 1,7 mil Kč, na výsadbu zpevňujících a melioračních dřevin a podporu přirozené druhové skladby 5,1 mil. Kč. Obnova lesních porostů je ztížena delším obdobím sucha, které zasáhlo naše území v minulých letech. V CHKO Beskydy začali suché lesy zavlažovat pomocí speciálních povrchových protierozních úprav (viz box 20).

V rámci projektu „Ze života hmyzu“ (program LIFE) proběhla v roce 2020 krajinotvorná opatření na 86,5 ha. Cílem bylo

vytvoření či obnovení dříve běžných světlých lesů a pařezin, především na území CHKO Bílé Karpaty. Na tato opatření bylo vynaloženo celkem 1 734 193,- Kč z národního programu PPK A v rámci spolufinancování a 885 810,- Kč ze zdroje Evropské komise. Projekt „LIFE České středohoří“ (program LIFE) přispěl ke zlepšení druhové struktury lesních porostů v Českém středohoří. Na celkové ploše 7,49 ha bylo vysazeno 17 600 ks cenných listnáčů jako je dub zimní, jeřáb břek, hrušeň polníčka či jeřáb oskeruše v evropsky významných lokalitách Milešovka, Košťálov, Lovoš a Porta Bohemica (viz box 19). Na těchto lokalitách jde již o druhou vlnu zásahů, vynaloženo nyní bylo celkem 1 477 884,50 Kč z národního programu PPK A. Řada lesnických opatření byla součástí projektu IP LIFE. Proběhla na 337 ha po celé ČR, náklady z programu PPK A činily 7 825 672,- Kč.

3.2.3 Péče o travní ekosystémy

Eva Warausová, Barbora Čížková, Gabriela Kubátová, Veronika Havlíčková, Lucie Němcová

V roce 2020 bylo na péči o travní porosty vynaloženo celkově 125,7 mil. Kč. U nelesních biotopů připadlo na plošnou péči o 4,5 tis. ha přibližně 93,8 mil. Kč z národních dotačních programů. Nejčastěji se jednalo o sečení lehkou mechanizací či ruční seč (křovinořezem nebo ručně vedenou sekačkou), která z velké části probíhala ve zhoršených podmínkách (podmáčené, sklonité a dlouhodobě neobhospodařované lokality). Tento rok byl také zaměřen více na výsadby stromů. Za spolupráce s Nadací Partnerství (projekt Sážíme budoucnost) bylo vysazeno více než 9 000 ks stromů za přibližně 12,5 mil. Kč. Z programu PPK A se dlouhodobě pečuje o podmáčené louky v NPP Jestřebské slatiny, které potřebují speciální management (viz box 21).

Díky projektům financovaným z programu LIFE se realizovala krajinotvorná opatření za 20,3 mil. Kč (16,2 mil. Kč z národního programu PPK A, 1,7 mil. Kč ze zdroje Evropské komise a 2,4 mil. Kč poskytlo MŽP v rámci kofinancování) v celkovém rozsahu 830,1 ha. Jednalo se o využití tradičních způsobů hospodaření – výřez křovin a náletových dřevin, pastva ovce či dalšími hospodářskými zvířaty, sečení, likvidace invazních rostlin či dosadba původních dřevin. U projektu „Ze života hmyzu“ byla cílem obnova vlhkých luk a suchých pastvin, u projektu „LIFE České středohoří“ se jednalo o podporu teplomilných stepních stanovišť. Největší podíl kraji-

notvorných opatření má projekt IP LIFE, jehož různorodé zásahy mají přímý vliv na zlepšení stavu předmětů ochrany napříč celou soustavou Natura 2000.

Rozloha nelesních státních pozemků s právem hospodaření AOPK ČR činila 6 353 ha. Hlavní činností, která se na těchto pozemcích zajišťuje, je sečení, nejčastěji podmaččených luk. V roce 2020 se jednalo o plochu 157 ha za více než 4,2 mil. Kč. Následuje pastva, kterou bylo ošetřeno 16,19 ha za 0,6 mil. Kč.

3.2.4 Speciální opatření pro druhy

Speciální opatření jsou realizována na záchranu a zlepšování podmínek pro zvláště chráněné druhy. Jedná se především o ty, pro které jsou vyhlášeny záchranné programy nebo programy péče (např. sysel obecný, hořeček mnohotvarý, perlorodka říční, okáč skalní, hvozdk píšečný český atd.). V roce 2020 bylo vynaloženo celkem 6,5 mil. Kč. Nejčastěji šlo o ruční seč, seč lehkou a těžkou mechanizací, pastvu hospodářskými zvířaty, stavbu lůhnišť, šetrné narušování půdního povrchu, výsev semen, záchranné kultivace, odchov, repatriace, monitoring či osvětu. Nejvíce financí se vynaložilo na péči o perlorodku říční a její biotop, a to 2,7 mil. Kč (více viz kap. 2.3).

Na konci roku 2020 byly ukončeny dva přeshraniční projekty z programu Interreg. Česko-bavorskou spolupráci v AŠském výběžku zajišťoval projekt „Posilování populací perlorodky říční v lokalitách soustavy Natura 2000 v zeleném pásu Bavorsko-Česko“. Druhý projekt programu Interreg umožňoval podporu přirozeného prostředí a výskytu perlorodky říční v povodí Malše (Malšemuschel). Z projektu byly zajišťovány odchovy perlorodek pro hodnocení stavu habitatu pomocí bioindikacních experimentů, kdy se hodnotí přežívání a růst mladých perlorodek přímo v toku. Dále byla úspěšně ukončena aktivita Vyhledávání plodných jedinců perlorodky říční v Horní Malši.

3.2.5 Ostatní opatření při správě chráněných území

Na ostatní opatření při správě chráněných území bylo v roce 2020 vynaloženo celkem 112,7 mil. Kč. Jedná se především o práce související s tvorbou plánů péče včetně odborných materiálů (inventarizační průzkumy a další podkladové materiály), informování veřejnosti o ochraně přírody, geometrické práce (zaměření a vytýčení hranic), pruhové a tabulové značení hranic ZCHÚ, budování nebo opravy návštěvnické infrastruktury – informační panely, zábradlí, povalové chodníky, lávky, provoz domů přírody a informačních středisek CHKO (více viz kap. 6.6).

Z OPŽP byl financován projekt „Zajištění plánovací dokumentace pro vybrané lokality národního významu v České republice“. Během roku 2020 byly v souladu s harmonogramem zpracovávány souhrny doporučených opatření (dále jen „SDO“) pro evropsky významné lokality, SDO pro ptačí oblasti a plány péče o maloplošná zvláště chráněná území v překryvu s územím soustavy Natura 2000. Rovněž bylo započato hodnocení naplňování SDO v praxi (blíže viz kap. 2.2.3). Vynaloženy byly finanční prostředky ve výši 13 636 310,4 Kč. Již čtvrtý rok také pokračovaly práce na projektu „Monitoring a mapování vybraných druhů rostlin a živočichů a inventarizace maloplošných zvláště chráněných území v národně

významných územích v České republice“, který je taktéž financován z OPŽP. V roce 2020 byly průběžně odevzdávány závěrečné zprávy a data z těchto průzkumů byla zadána do Nálezoové databáze ochrany přírody (NDOP). Vynaloženy byly finanční prostředky ve výši 56 424 048,09 Kč.

3.3 ADMINISTRACE DOTAČNÍCH PROGRAMŮ V OBLASTI PÉČE O PŘÍRODU A KRAJINU

Pavel Štěrba, Anna Limrová

AOPK ČR každoročně zajišťuje administraci žádostí (projektů) z vybraných národních i evropských dotačních programů v ochraně přírody a krajiny, případně další spolupráci na programech rezortu MZe.

V roce 2020 to byly zejména:

Národní dotační programy

- Program péče o krajinu (PPK), podprogram pro zlepšování dochovaného přírodního a krajinného prostředí (PPK B) a podprogram C pro zabezpečení péče o ohrožené a handicapované volně žijící živočichy (PPK C).
- program Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny (POPFK), podprogram 174–176 – Adaptace vodních ekosystémů na změnu klimatu (115 174), nelesních ekosystémů (115 175), lesních ekosystémů (115 176).

Evropské dotační programy

- Operační program Životní prostředí (OPŽP)
- Program rozvoje venkova (PRV), agroenvironmentálně-klimatická opatření (AEKO)

V případě dotačních programů PPK, POPFK, OPŽP zajišťuje AOPK ČR příjem žádostí, kontrolu formálních náležitostí a vyhodnocení, včetně stanovení doporučené výše dotace. U žádostí, jejichž realizace zasahuje na území CHKO, vypracovává odborná stanoviska.

Pro přibližně 93,8 mil. Kč z Programu rozvoje venkova (PRV) AOPK ČR zajišťuje zejména vymezování dotačních titulů v rámci Agroenvironmentálně-klimatických opatření (AEKO), vymezování krajinného prvku „mokřad“ na zemědělské půdě, souhlasná stanoviska MŽP k některým investičním opatřením.

Dále metodicky usměrňuje a spolupracuje s ostatními organizacemi (MŽP, MZe, SFŽP, aj.).

3.3.1 Operační program Životní prostředí

Anna Limrová

Administraci OPŽP 2014–2020, prioritní osy 4 – Ochrana a péče o přírodu a krajinu, zajišťuje AOPK ČR prostřednictvím Samostatného odboru OPŽP (dále jen „SO OPŽP“) a 14 regionálních pracovišť (dále jen „RP“). Zaměstnanci RP vykonávají kontrolu formálních náležitostí, přijatelnosti a věcné hodnocení (včetně stanovení závazných podmínek pro realizaci projektu i fázi jeho udržitelnosti). Současně monitorují postup prací na projektech během jejich realizace a zpracovávají podklady pro tzv. Závěrečné vyhodnocení akce. Zaměstnanci SO OPŽP provádějí věcné hodnocení, zajišťují metodickou pod-

poru, nastavení věcných a procesních podmínek prioritní osy 4 a koordinaci projektů technické pomoci OPŽP.

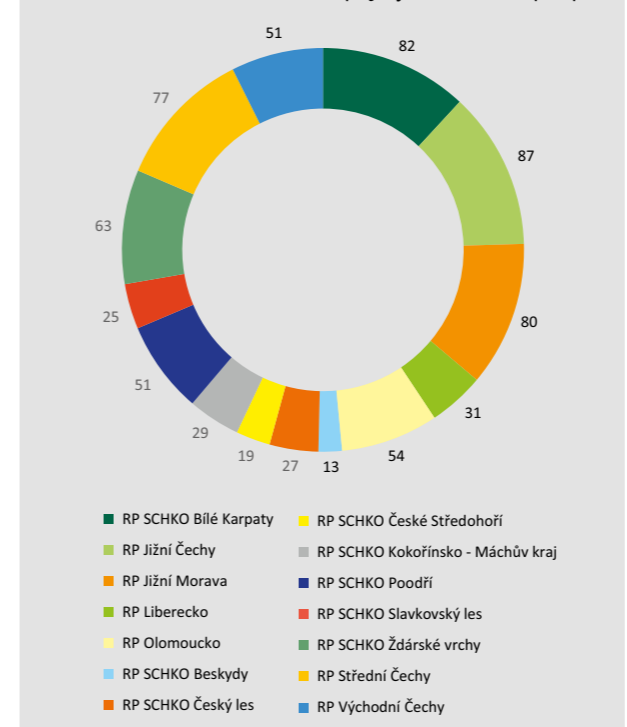
V roce 2020 vyhlásilo MŽP prostřednictvím AOPK ČR čtyři nové výzvy pro všechny čtyři specifické cíle (dále jen „SC“) prioritní osy 4. Jednalo se o výzvy s čísly 138, 139, 140 a 141. Dále pokračoval příjem žádostí do dřívě otevřených výzev. Tento rok byla ukončena výzva č. 31 určená pro kraje a opatření ze SC 4.1, která byla zahájena již v roce 2016, dále výzva č. 52 běžící od roku 2017 určená pro opatření na tvorbu plánů ÚSES a výzva č. 115 vyhlášená v roce 2018, která byla zaměřena na realizaci sídelní zeleně podložené studií systému sídelní zeleně. Výčet ukončených výzev doplňují dvě výzvy z roku 2018, které sloužily pouze pro Místní akční skupiny (výzvy č. 127 – realizace ÚSES a opatření proti vodní a větrné erozi a č. 128 – revitalizace funkčních ploch a prvků sídelní zeleně), a dvě výzvy z roku 2017, rovněž určené výhradně pro Místní akční skupiny (výzvy č. 87, SC 4.2 – prevence výskytu a omezování invazních druhů křídlatky a bolševníku a č. 88, SC 4.3 – výsadby na nelesní půdě na území CHKO).

Poslední aktivní výzvou, vzhledem ke končícímu programovému období, zůstala výzva č. 110, vypsaná speciálně pro zemědělce na opatření prevence škod způsobených zvláště chráněnými živočichy.

Všechny žádosti byly podávány a administrovány prostřednictvím informačního systému MS2014+ (portálu pro žadatele ISKP14+ a portálu pro hodnotitele CSSF).

V rámci všech výzev administrovaných AOPK ČR bylo v roce 2020 podáno celkem 688 žádostí, v nichž si žadatelé nárokovali finanční prostředky z Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) ve výši téměř 3 mld. Kč. Poměrné rozdělení přijatých žádostí v roce 2020 dle jednotlivých regionálních pracovišť je znázorněno na grafu č. 5. Nejvíce žádostí přijalo a administrovalo RP Jižní Čechy, v těsném závěsu pak RP SCHKO Bílé Karpaty, RP Jižní Morava a RP Střední Čechy.

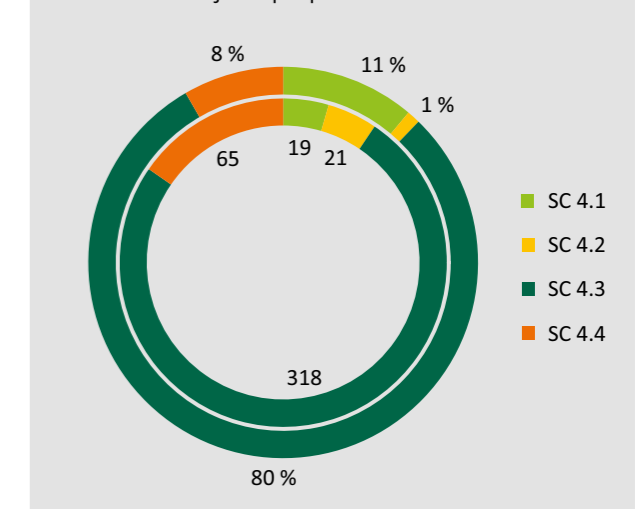
Graf č. 5 – Poměrné rozdělení přijatých žádostí o podporu

V roce 2020 prošlo úspěšně věcným hodnocením 423 projektů s nárokovanou výší podpory z EFRR přes 2 mld. Kč. Většinu finančního objemu pokryly žádosti ve SC 4.3 (318 projektů úspěšných ve věcném hodnocení s dotací EU ve výši téměř 1,7 mld. Kč). Při úvaze o uváděném počtu úspěšných projektů je ale třeba vzít v potaz fakt, že u 119 projektů podaných během října až prosince dosud probíhá hodnocení a množství podpořených projektů podaných v roce 2020 tedy bude nakonec vyšší.

Graf č. 6 znázorňuje jak počet schválených žádostí v jednotlivých SC (vnitřní kruh), tak finanční objem prostředků z EFRR, který připadl z celkové schválené částky v roce 2020 na jednotlivé SC (vnější kruh). V tabulce č. 11 jsou zaneseny informace o počtech a finančním objemu příspěvku z EFRR u podaných, úspěšných a aktuálně hodnocených projektů.

Graf č. 6 Počty úspěšných žádostí dle SC včetně finančního objemu příspěvku z EFRR

AOPK ČR aktivně komunikuje se žadateli – konzultuje projektové záměry, a spolupracuje s Ministerstvem životního prostředí na výrobě propagačních předmětů a brožur či letáček. Příklad úspěšného projektu viz box 22.

3.3.2 Příprava nového programového období OPŽP 2021–2027

Anna Limrová

V roce 2020 pokračovala příprava programového období 2021–2027. Stěžejní činností AOPK ČR byla spolupráce na nastavení pravidel pro zjednodušené metody vykazování (ZMV), která jsou jednou z priorit Evropské komise pro nové dotace. Nadále probíhala příprava věcných podmínek podpory pro jednotlivá opatření, které jsou průběžně diskutovány s příslušnými partnery (Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo financí a Ministerstvo pro místní rozvoj, pracovníci z řad odborných institucí atd.). Zástupci AOPK ČR se v roce 2020 účastnili jako aktivní členové různých platforem a pracovních skupin pro přípravu nového období (pracovní skupina pro metodické nastavení, pro nastavení MS2021+, ZMV a další).

Tab. č. 11 Přehled administrovaných žádostí dle SC v průběžných výzvách v r. 2020

SC	Počet přijatých žádostí o podporu	Příspěvek z EFRR v přijatých žádostech	Počet úspěšných žádostí	Příspěvek z EFRR v úspěšných žádostech	Počet aktuálně hodnocených žádostí	Příspěvek z EFRR v aktuálně hodnocených žádostech
SC 4.1	26	321 080 623	19	235 394 950	0	0
SC 4.2	93	285 421 065	21	23 456 998	41	169 145 522
SC 4.3	384	1 961 474 813	318	1 682 604 011	0	0
SC 4.4	185	395 045 396	65	176 780 205	78	112 591 778
Celkem	688	2 963 021 897	423	2 118 236 163	119	281 737 300

3.3.3 Program péče o krajinu (PPK)

Eva Warausová

Podprogram pro zlepšení dochovaného prostředí (PPK B) je určen pro externí žadatele na financování projektů ve volné krajině (tj. mimo ZCHÚ). Podporuje projekty neinvestičního charakteru na podporu biologické rozmanitosti a stability krajiny. Maximální poskytovaná dotace je 250 tis. Kč. V roce 2020 bylo v podprogramu PPK B podáno 1 156 žádostí, z nichž bylo podpořeno 1 036 za více než 72,7 mil. Kč. Převážně se jednalo o sečení ručními nástroji (křovinořez, sekačka) na celkové rozloze 3 406 ha za více než 15,6 mil. Kč. Ve spolupráci s Nadací Partnerství byly v tomto roce navýšeny finance pro výsadby ve volné krajině. Vysadilo se téměř 44,4 tis. stromů za téměř 33 mil. Kč. Stejně jako v předchozích letech byly podpořeny projekty na ošetření více než 807 památných nebo významných stromů po celé České republice za téměř 6,3 mil. Kč. Za více než 6,7 mil. Kč byly podpořeny projekty na obnovu či vybudování nových tůň a mokřadů. Přehled je uveden v tabulce č. 12.

Podprogram zabezpečení péče o ohrožené a handicapované živočichy (PPK C) je zaměřen na péči o zraněné a handicapované živočichy a jejich návrat do přírody, či na péči o trvale handicapované živočichy. Finanční prostředky jsou vynakládány nejenom na odchyt a návrat zraněných zvířat, ale i na péči o trvalé hendikepy spojenou s osvětovými účely. V roce 2020 se takto vynaložilo téměř 17 mil. Kč. Žadatelem byl Český svaz ochránců přírody provozující Národní síť záchraných stanic, která zahrnuje 33 záchraných stanic s působností na celém území ČR.

Tab. č. 12 Čerpání finančních prostředků z Programu péče o krajinu (PPK B) v letech 2016–2020

Název dotačního titulu	Rok 2016		Rok 2017		Rok 2018		Rok 2019		Rok 2020	
	mil. Kč	Počet žádostí	mil. Kč	Počet žádostí	mil. Kč	Počet žádostí	mil. Kč	Počet žádostí	mil. Kč	Počet žádostí
Péče o přírodní a přírodě blízké biotopy a biotopy druhů uvedených v červených seznamech ve volné krajině – B1 např. sečení, výřez křovin na podporu zvláště chráněných druhů	16,5	366	23,8	539	18,9	625	18,9	389	21,5	455
Péče o krajinné prvky – B2 např. výsadba ovocných a neovocných dřevin, ošetření památných stromů	11,7	228	4,9	135	11,3	155	16,5	298	51,2	581
Celkem	28,1	594	28,7	674	30,2	780	35,3	687	72,7	1 036

Pozn. Tabulka vyjadřuje čerpání finančních prostředků z podprogramu PPK B včetně množství přijatých žádostí od externích žadatelů v období 2016–2020

Tab. č. 13 Čerpání finančních prostředků z Programu podpora obnovy přirozených funkcí krajiny (115164–6, 115174–6) v letech 2016–2020

Název podprogramu	Rok 2016		Rok 2017		Rok 2018		Rok 2019		Rok 2020	
	mil. Kč	Počet žádostí	mil. Kč	Počet žádostí	mil. Kč	Počet žádostí	mil. Kč	Počet žádostí	mil. Kč	Počet žádostí
Adaptační opatření pro zmírnění dopadů na klimatické změny na vodní ekosystémy – 164, 174 např. obnova a tvorba tůň, mokřadů	4,2	34	8,4	61	1,5	17	2,56	21	4,4	38
Adaptační opatření pro zmírnění dopadů na klimatické změny na lesní ekosystémy – 165, 175 např. výsadba ovocných a neovocných dřevin, sečení	14,0	102	11,5	95	6,8	69	3,17	34	5,6	42
Adaptační opatření pro zmírnění dopadů na klimatické změny na lesní ekosystémy – 166, 176 např. výsadba a ochrana melioračně-zpevňujících dřevin, ponechávání výstavků v porostu	0,6	4	0,8	6	0,9	7	0,33	2	0,5	2
Celkem	18,8	140	20,7	162	9,2	93	6,1	57	10,5	82

Pozn. Tabulka vyjadřuje čerpání finančních prostředků z podprogramu PPK B včetně množství přijatých žádostí od externích žadatelů v období 2016–2020

záměrů na přírodu a krajinu a zároveň je oprávněna stanovit podmínky či doporučení pro jejich realizaci.

AOPK ČR také vydává souhlasná vyjádření k úpravě podmínek dotačního titulu Agroenvironmentálně-klimatická opatření.

Program rozvoje venkova 2014–2020 (PRV)

AOPK ČR vydávala stanoviska MŽP pro vybraná opatření Programu rozvoje venkova na celém území ČR, mimo území národních parků, a to v Prioritě 2 – „Zvýšení životaschopnosti zemědělských podniků a konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti ve všech regionech a podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů“ a v Prioritě 4 – „Obnova, zachování a zlepšení ekosystémů souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím“. V roce 2020 bylo vydáno celkem 197 stanovisek MŽP k poskytnutí dotace, z toho nejvíce k opatření 4.3.2 Lesnická infrastruktura – výstavba a rekonstrukce lesních cest, včetně souvisejících objektů (92), 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců – Budování pastevních areálů (55) a 4.3.1 Pozemkové úpravy (44).

Agroenvironmentálně-klimatická opatření (AEKO)

Cílem je podpořit takové využití zemědělské půdy, které je v souladu s ochranou a zlepšením životního prostředí, krajiny a jejich vlastností. Opatření podporuje zachování obhospodařovaných území vysoké přírodní hodnoty, přírodních zdrojů, biologické rozmanitosti a údržbu krajiny.

Největší část rozpočtu AEKO je cílena na extenzivní péči o trvalé travní porosty (podopatření Ošetřování travních porostů), a zahrnuje také konkrétní způsoby hospodaření ve zvláště chráněných územích (včetně ochranných pásem národních parků) a na plochách v soustavě Natura 2000 nebo na plochách s výskytem vybraných biotopů či druhů ve volné krajině. AOPK ČR má působnost pro AEKO na území CHKO, v maloplošných chráněných územích mimo národních parků a na cenných biotopech a v místech výskytu cílových druhů ve volné krajině (mimo vojenské újezdy a EVL). Do podopatření Ošetřování travních porostů náleží

deset dotačních titulů s dalším podrobnějším rozdělením (jako je různý termín první seče či možnost podzimního přepasení porostu). Nástrojem pro jejich vymezení je vrstva ENVIRO v evidenci zemědělské půdy LPIS. V chráněných územích přiřazuje AOPK ČR tyto dotační tituly: Mezofilní a vlhkofilní louky hnojené a nehnojené, Horské a suchomilné louky hnojené a nehnojené, Trvale podmáčené a rašelinové louky, Ochrana chřástala polního, Ochrana modrásků, Druhově bohaté pastviny, Suché stepní trávníky a vřesoviště a Obecná péče o extenzivní louky a pastviny. Mimo chráněná území vymezuje AOPK ČR čtyři tituly: Trvale podmáčené a rašelinové louky, Ochrana chřástala polního, Ochrana modrásků a Suché stepní trávníky a vřesoviště.

Orgány ochrany přírody stanovují dotační tituly s vhodnými podmínkami hospodaření pro daný biotop či cílové druhy obvykle na pět let dopředu. Víceletá doba platnosti titulu na konkrétním pozemku zaručuje stabilní péči o porost. Při výběru titulu vycházejí pracovníci AOPK ČR především z diagnostiky porostu z Mapování biotopů Natura 2000 a Nálezové databáze ochrany přírody. Při rozhodování o podmínkách managementu berou v potaz také krajinný kontext a reálné možnosti hospodáře (udržitelnost péče).

AOPK ČR vydává také souhlasná vyjádření, kterými v daném roce upravuje některé podmínky managementu na konkrétních travních porostech. Jedná se například o odložení či uspišení termínu seče nebo její vynechání, změnu povinnosti sečení nedopasků, povolení mulčování, vápnění porostů nebo příkrm dobytka při jarním zahájení pastvy na druhově bohatých pastvinách. Regionální pracoviště se také vyjadřují třeba k možnosti přísevu či obnovy, ke skladbě druhů obsažených v osevni směsi v rámci titulu Zatrávňování orné půdy druhově bohatou a regionální směsí. V roce 2020 bylo vydáno AOPK ČR 348 těchto souhlasných vyjádření celkem pro 1 996 dílů půdních bloků. Nejčastěji byla vydávána souhlasná vyjádření k válení či smykování porostu (309 dílů půdních bloků – DPB), k mulčování (237), odložení seče nebo pastvy (459), jejich vynechání (341) a uspišení (29), k provedení vápnění (84), obnovy (95) nebo přísevu travních porostů (166).

3.3.6 Příprava Společné zemědělské politiky pro příští období | Klára Čámská

V roce 2020 pokračovala příprava nové Společné zemědělské politiky na období 2021–2027, započatá v létě 2018. AOPK ČR se přípravy účastnila formou řešení konkrétních dotazů a připomínek a na začátku roku ještě i aktivně v pracovních skupinách Ministerstva zemědělství, jejichž jednání se podařilo uskutečnit. Odborná skupina pro Společnou zemědělskou politiku AOPK ČR, spojující kromě pracovníků AOPK ČR také odborníky ze správ národních parků, Ministerstva životního prostředí, zástupce České inspekce životního prostředí a Asociace soukromého zemědělství ČR, pokračovala v práci distanční formou. Tématem skupiny byla příprava podkladů pro zavedení nové formy Agroenvironmentálně-klimatických opatření Programu rozvoje venkova, platba za výsledek a připomínkování návrhu Strategického plánu.

Zaječí wrestling, foto Lubomír Dajč

4. Monitoring biodiversity | Karel Chobot

Monitoring biodiversity na AOPK ČR zahrnuje činnosti sledování stavu druhů a biotopů, především s ohledem na naplňování závazků z evropské i tuzemské legislativy. Výstupy sledování stavu jsou využívány pro analýzy na lokální, národní i mezinárodní úrovni, mj. jsou podkladem pro základní indikátory biodiversity v ČR (i v Evropě): stav evropsky významných druhů a přírodních stanovišť.

Práce na sledování stavu biotopů a evropsky významných druhů v roce 2020 probíhaly podle dlouhodobě zavedeného schématu. Jeho součástí je jednak zajištění externích dodavatelů na základě dostupných financí, v případě mapování biotopů je to administrativně a organizačně náročná příprava veřejné zakázky, a jednak zajištění interního zapojení. V AOPK ČR je sledování stavu jednou ze standardních součástí pracovní náplně se snahou o vyvážené zapojení (v roce 2020 dosáhlo interní zapojení v celkovém součtu 6 822 osobní). Míra zapojení je mj. jedním z ukazatelů pro stanovení finančních odměn ředitelům regionálních pracovišť. Tato činnost je završována přebíráním hotových děl a kontrolou jejich kvality, posléze pak vyhodnocováním získaných dat. Závazkem z evropské legislativy, k němuž jsou data sledování stavu primárně určena, je podávání hodnotících zpráv dle článku 17 směrnice o stanovištích a článku 12 směrnice o ptácích, které jsou podávány v šestiletých cyklech, naposledy v roce 2019.

Druhým systémem, v němž jsou získané údaje využívány, jsou červené seznamy. Jsou zdrojem informací o stavu všech druhů živočichů, rostlin i hub. Hodnocení probíhá za použití standardních kategorií a kritérií. Na jejich zpracování se podílejí přední odborníci v daných oborech. AOPK ČR vydala poslední, aktuální řadu červených seznamů pro bezobratlé, obratlovce a cévnaté rostliny v roce 2017 v časopise Příroda (34, 35, 36). V roce 2020 byl vydán červený seznam přírodních biotopů ČR, jako Příroda 41.

Součástí monitoringu biodiversity je i správa (věcná gesce) nálezových dat druhů v Nálezové databázi ochrany přírody. V databázi je prováděna validace a garance dat v zájmu ochrany přírody. Jsou tu ukládány a zveřejňovány údaje i mimo systém pravidelného monitoringu. Na Portálu ISOP jsou v sekci Monitoring biodiversity, <https://portal.nature.cz/monitoring> k dispozici souhrnné přehledy hodnocení stavu, spolu s metodikami monitoringu i hodnocení. K popularizaci mapování a monitoringu druhů a biotopů slouží www.facebook.com/Biodiverzitanadzlato. Data a informace o mokřadech jsou zveřejňovány v prostředí Databáze mokřadů ČR na adrese <http://mokrady.ochranaprirody.cz/>.

Snahou AOPK ČR je většinu dat poskytovat veřejně. Výsledky mapování biotopů jsou v plném rozsahu zveřejněny na adrese data.nature.cz. Nálezová data druhů jsou téměř kompletně (99,5 % celého obsahu) zveřejněna v prostředí Nálezové databáze ochrany přírody, pouze data o druhích citlivých jsou předmětem žádostí a smluv o poskytnutí dat pro specifický účel. V roce 2020 bylo vyřízeno 14 žádostí o nálezová data.

V mezinárodní spolupráci jsou nejrozsáhlejší aktivity spojeny s Evropským tematickým střediskem pro biodiversity (European Topic Centre on Biological Diversity, ETC/BD). Vedle toho se experti účastní pracovních skupin Evropské

komise (Expert Group on Reporting, a její pracovní podskupiny, pracovní skupina zaměřená na hodnocení ekosystémových služeb, WG MAES).

V rámci monitoringu biodiversity probíhají semináře. Z nich je nejrozsáhlejší pravidelný předjarní interní seminář ke sledování stavu. V roce 2020 proběhl v Koutech u Ledče (181 účastníků). Seminář slouží jako shrnutí výstupů z monitoringu, prostor pro formulaci či diskusi nad dílčími úkoly a dvoudenní konference k aktuálním oborovým poznatkům.

Projekt Monitoring a inventarizace

Také v roce 2020 pokračoval projekt „Monitoring a mapování vybraných druhů rostlin a živočichů a inventarizace maloplošných zvláště chráněných území v národně významných územích v České republice“ (zkráceně Monitoring a inventarizace). Od roku 2018 je financován z Operačního programu Životní prostředí, za tu dobu se podařilo uzavřít již 1 356 dohod, převzít 2 513 závěrečných zpráv, jejichž data byla zadána do NDOP. Jen za rok 2020 bylo do NDOP zadáno 52 000 záznamů. Dohody jsou uzavírány se zpracovateli, kteří pracují na jednotlivých částech projektu, jak v části monitoring, tak i v inventarizačních průzkumech. Zároveň se daří u většiny taxonomických skupin oslovovat dostatečný počet zpracovatelů. Výjimkou jsou lišejníky a houby. Zvláště u hub je zřejmý nedostatek odborníků v celé ČR. Pro lepší komunikaci s interními pracovníky v rámci projektu je přibližně každé čtyři měsíce pořádána organizační schůzka, které se účastní zhruba 40 pracovníků AOPK ČR. Plánované ukončení projektu je v prosinci roku 2023.

4.1 SLEDOVÁNÍ STAVU BIOTOPŮ

Sledování stavu biotopů se provádí prostřednictvím aktualizace vrstvy mapování biotopů (VMB) a monitoringem trvale monitorovacích ploch (TMP).

4.1.1 Mapování biotopů

Kateřina Bubíková

Aktualizace vrstvy mapování biotopů (VMB) je celoplošný průzkum stavu a dynamiky přírodních stanovišť v České republice. Aktualizace VMB navazuje na původní vrstvu mapování biotopů, vytvořenou v letech 2000–2004. Aktualizuje se plošně na celém území státu včetně nechráněné krajiny. Ověřuje se výskyt a stav všech přírodních biotopů podle původní VMB a zakreslují se jejich nové výskyt. Díky pravidelné aktualizaci VMB mohou data sloužit nejen pro popis stavu, ale i k hodnocení trendů vývoje. Údaje ze sledování stavu biotopů jsou mimo jiné také početně nejvýznamnějším zdrojem dat NDOP. V současném cyklu mapování (2007–2020) již byla kompletně dokončena (tj. zapsána prostřednictvím programu Wanas a převzata garantem) většina okrsků (přehled viz tabulka č. 14 a graf č. 7). V územích spravovaných RP Jižní Morava a RP SCHKO Kokořínsko – Máchův kraj již byla dokončena aktualizace všech okrsků. Uvažovaný dvanáctiletý cyklus aktualizace však bohužel nelze dodržet. Z celkového počtu 3 493 okrsků jich zbývá k dopracování 119, z toho 23 okrsků zpracovávají internisté. Na aktualizaci VMB se v roce 2020 podílelo 35 zaměstnanců AOPK ČR,

Tab. č. 14 Přehled odevzdaných prací aktualizaci vrstvy mapování biotopů v průběhu let 2007–2020

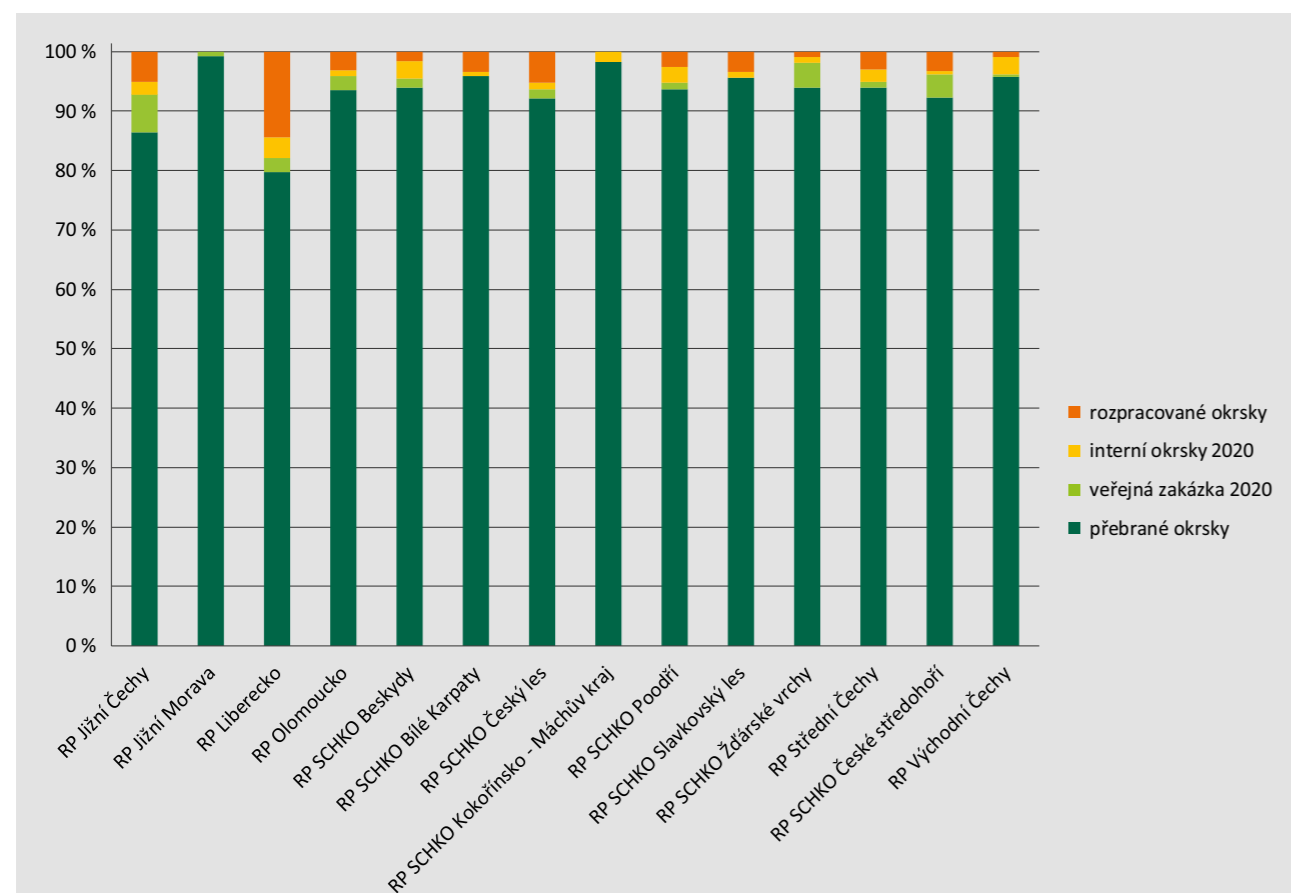
Rok	Počet okrsků	Rozloha ha	% ČR
2007	9	20855	0,26 %
2008	249	562514	7,13 %
2009	297	693837	8,80 %
2010	289	675817	8,57 %
2011	217	513592	6,51 %
2012	234	551047	6,99 %
2013	200	446241	5,66 %
2014	214	495537	6,28 %
2015	276	626150	7,94 %
2016	441	988311	12,53 %
2017	256	547879	6,95 %
2018	277	616727	7,82 %
2019	206	457208	5,79 %
2020	208	454606	5,76 %

33 externistů, jedna pracovnice Správy KRNP a jedna Správy NP Šumava. Finanční náklady na externí spolupracovníky dosáhly v roce 2020 6,9 milionu Kč a byly použity na aktualizaci VMB ve 288 aktualizacích okrscích (z toho 78 okrsků bylo přesunuto z roku 2019, tyto okrsky byly zčásti financovány již v loňském rozpočtovém období). Novinkou roku 2020 bylo započítání druhé vlny aktualizací VMB. Snahou je zachovat přibližně dvanáctiletý odstup od prvních aktualizací. Podíleli se na ní internisté, kteří se pustili do 56 okrsků. V roce 2021 na druhé vlně aktualizací začnou pracovat i externisté, kteří ve veřejné zakázce v hodnotě 4,5 milionu zmapují 189 okrsků. Více viz box 24.

4.1.2 Monitoring biotopů

Kateřina Bubíková

Monitoring biotopů probíhá metodou fytoecologických snímků. Plochy snímků jsou expertně přímo v terénu vybírány, poté zakládány a fixovány. Pro každý typ evropského stanoviště by mělo být založeno až padesát monitorovacích ploch, v případě vzácnějších typů vegetace však může být počet úměrně snížen. V roce 2020 se již osmým rokem uskutečnil opakovaný monitoring, kdy se na dřívě založených plochách provedl opětovný zápis fytoecologického snímku. V roce 2020 bylo naplánováno celkem 264 ploch, z nichž většinu (204 ploch) zpracovávali internisté. Zajímavým vedlejším produktem monitoringu biotopů je několik stovek fotografií biotopů, které monitorovatelé povinně vkládají do

Graf č. 7 Aktualizace VMB na jednotlivých pracovištích AOPK ČR (stav únor 2021). Regiony s nejvyšším procentem dokončených mapovacích okrsků jsou RP Jižní Morava, RP SCHKO Kokořínsko – Máchův kraj, RP SCHKO Beskydy a RP SCHKO Žďárské vrchy. Relativně nejméně vymapovaným regiony jsou RP Jižní Čechy, RP Liberecko a RP SCHKO Český les.

datábase společně se zjištěnými vegetačními daty. Také byla navázána spolupráce s Masarykovou univerzitou, konkrétně se skupinou vegetační ekologie vedenou Milanem Chytrým, jejímž cílem je vyhodnocení dosavadních sebraných dat.

4.2 SLEDOVÁNÍ STAVU DRUHŮ

Karel Chobot

Druhy rostlin a živočichů jsou sledovány pomocí širokého spektra metod. Ty závisejí na tradičních výzkumných přístupech v jednotlivých systematických skupinách, jsou ale metodicky sjednoceny pro účely naplnění hodnotících zpráv. Jejich těžištěm je jednak znalost aktuálního rozšíření, jednak stav populací: v případě některých druhů na úrovni početnosti jedinců, u většiny pomocí derivátů početnosti lokalit. Základem přístupu je tak systematické mapování u širěji rozšířených druhů, nebo detailní monitoring na trvalých plochách. Sledování stavu druhů využívá jak externích dodavatelů, tak i odborných pracovníků AOPK ČR.

4.2.1 Mechorosty, lišejníky a houby

Aleš Tenčík

V roce 2020 byl monitorován a mapován výskyt všech šesti druhů mechorostů z přílohy II. směrnice o stanovištích. U dvouhrotce zeleného, srpnatky fermežové a šikoušku zeleného pak v šesti EVL, kde jsou tyto druhy předmětem ochrany, proběhl monitoring se zaměřením na posouzení stavu druhu na lokalitách.

Podobně jako v loňském roce potvrdil i letošní monitoring snižující se stav populace srpnatky fermežové. Druh byl sice nalezen na všech z 23 monitorovaných lokalit, na polovině z nich však ustupuje a to jak vlivem klimatických podmínek, tak i absencí managementu. Pokračovalo také mapování výskytu druhu na nových lokalitách v Beskydech. Z deseti lokalit se podařilo objevit malou populaci u osady Stoligy poblíž Horní Lomné. Jde o třetí lokalitu v EVL Beskydy. Nově byla srpnatka nalezena i v PR Hovízna na Jindřichohradecku v rámci inventarizačního průzkumu a na dvou lokalitách v NP Šumava. Šurpek Rogerův byl letos mapován na pěti nových lokalitách v Jizerských horách. Byla zde nalezena jedna nová mikropopulace na vrbě u obce Větrov. Jde o první nález v této oblasti potvrzující šíření druhu na území ČR. Jako každý rok probíhal i letos pravidelný monitoring mrazilky skalní, kdy bylo zjištěno 485 stélkových ramen, což je čtvrtá nejvyšší hodnota během 18 let sledování druhu.

Vycpálka okrouhlá byla letos monitorována a mapována na rekordním počtu 24 polí s ponechaným strništěm. Byla zjištěna na osmi lokalitách, z toho nově na polích u Jirkova a Nového Rapotína na Šumpersku a u Lichkova v pohorí Králický Sněžník, kde jde o vůbec první nález v této oblasti. Na Českomoravské vrchovině druh zjištěn nebyl. Výskyt šikoušku zeleného byl letos ověřován ve třech EVL (Beskydy, Údolí Malínského potoka, Rejvíz) a ve všech případech byl druh potvrzen. Stav druhu na všech lokalitách je hodnocen jako příznivý. Intenzivní výzkum druhu probíhal také na 17 místech v Krkonošském národním parku. Na osmi z deseti monitorovaných lokalit byl jeho výskyt znovu ověřen a nově byl nalezen na dvou lokalitách. Dvouhrotce zelený byl monitorován na devíti lokalitách, na šesti z nich má populace vzrůstající tendenci. V Krušných horách bylo po dvouhrotce

pátráno na sedmi místech a stejně jako v roce 2015 s negativním výsledkem. Jezevčí vrch v Lužických horách tak dosud zůstává jedinou lokalitou tohoto druhu v severních Čechách. Nově pak byla bohatá populace dvouhrotce zeleného (na 27 stromech) zjištěna v PR Bukové kopce (CHKO Třeboňsko) během inventarizačního průzkumu území.

4.2.2 Cévnaté rostliny

Ondřej Popelka

Monitoring evropsky významných druhů cévnatých rostlin v roce 2020 pokračoval v dlouhodobě zavedeném režimu. Vyjma tří druhů s delší frekvencí monitoringu proběhl alespoň na některých lokalitách u všech druhů, pro které jsou vypracovávány hodnotící zprávy. Největší část monitoringu byla opět zajišťována interními pracovníky. Externě bylo monitorováno celkem 14 evropsky významných druhů na 184 lokalitách. Kromě evropsky významných druhů byl ve vybraných případech mimo stávající projekty externě zajištěn monitoring také několika další ohrožených druhů. Jednalo se například o mochnu jahodovitou a mochnu malokvětou. Pro několik evropsky významných druhů také běží záchranné programy. V těchto případech byl monitoring koordinován s cíli záchranného programu. Jedná se o hořeček mnohotvarý český, hvozdík písečný český, koniklec otevřený, matiznu bahenní a zvonovec lilolistý. Více v kapitole 2.3.1.

V roce 2020 započala u cévnatých rostlin aktualizace početností populací druhů pro účely SDF. To umožnilo získat základní přehled o vývoji populací evropsky významných druhů v těch EVL, kde jsou předmětem ochrany. Celkem z 221 hodnocených populací (předmětů ochrany EVL) došlo za dobu sledování ke snížení populace u 56. U osmnácti jde o výrazný pokles, případně o snížení velikosti populace na úroveň, kdy je ohrožena existence druhu na lokalitě. Ve čtyřech případech pravděpodobně druh v EVL definitivně vymizel. Jedná se o střešníček pantoflíček a hořeček mnohotvarý český. Snížení populace alespoň v jedné z EVL bylo zaznamenáno celkem u sedmnácti druhů (nejčastěji koniklec velkokvětý, střešníček pantoflíček a hořeček mnohotvarý český). Na poklesu populací, případně úplném vymizení druhů se podílí celá řada faktorů. Nejvýznamnějším je nedostatečný management, nebo přímé poškozování (vytrhávání, poškození při těžbě, sešlap a další). V poslední době se na řadě lokalit začaly projevovat také nepříznivé dopady suchých let, některé úbytky lze přičíst přirozeným fluktuacím druhů. Naopak nárůst populací byl zaznamenán v osmnácti EVL, celkem u dvanácti druhů.

Nadále se u nás vyskytuje několik druhů s jednou, nebo několika lokalitami, jejichž populace jsou velmi slabé a přes veškerou péči se je nedaří posílit. Typickým příkladem je sinokvět chrpovitý. Na druhou stranu i v roce 2020 bylo nalezeno několik nových lokalit, které byly přidány do pravidelného monitoringu. Jde o nové lokality běžnějších druhů, jako je střešníček pantoflíček, sleziník nepravý a puchýřka útlá.

V roce 2020 byla také zahájena příprava několika nových formulářů v programu ArcGIS Survey123. Tento program by měl postupně nahradit program MOD, který již nevyhovuje současným požadavkům. Sběr dat v terénu a jejich následné zpracování se díky tomu stane efektivnějším.

Více viz box 25.

Aktualizace mapování biotopů v Bílých Karpatech

Jiří Ohryzek, Karel Fajmon

Aktualizace vrstvy mapování biotopů se na území spravovaném regionálním pracovištěm SCHKO Bílé Karpaty blíží ke konci. Zbývá posledních pár okrsků rozpracovaných externími mapovateli a postupně se rozbíhá druhá vlna aktualizací. Prvním územím v Bílých Karpatech, které bylo takto zaktualizováno, je přírodní rezervace Kútky. Cílem bylo získat aktuální data o vegetaci pro posouzení vlivu pastvy spárkaté zvěře v oboře Radějov. Úlohy mapovatele se zhostil Martin Kočí, který zde již dříve (2008) vyhodnotil změny rostlinných společenstev na základě sledování trvalých ploch. PR Kútky je součástí EVL Čertoryje s významnou plochou lučních společenstev zařazených jako předmět ochrany této EVL. Během mapování byly zjištěny nedostatky v zajištění vymezených ploch oplocením, které mělo zabránit průniku zvěře do nejcennějších částí rezervace. Na několika místech bylo oplocení kvůli tlaku zvěře narušeno a luční porost byl intenzivně spasen. Jedná se především o klíčové plochy s významným výskytem orchidejí nebo srpice karbincolisté (*Serratula lycopiifolia*), která patří mezi podstatné předměty ochrany v EVL. V zásadě u všech lučních stanovišť hodnocení vykazovalo silné zhoršení stavu způsobené významnými degradačními vlivy, jakými jsou intenzivní pastva, poškození zvěří, následná ruderalizace a eutrofizace. Následkem těchto vlivů jsou luční společenstva druhově velmi ochuzená, s převahou dominantních travin, zvláště sveřepu vzpřímeného, a dochází také k šíření expanzivní třtiny křovištní. Původně hodnocené prioritní biotopy T3.4C (polopřirozené suché trá-

níky s význačným výskytem orchidejí) byly přemapovány na běžnější typ T3.4D bez významného výskytu orchidejí. Řada suchých trávníků vykazuje také silnou tendenci k přechodu do poháňkových pastvin T1.3. Společenstva jsou v zásadě ochuzena i o řadu ohrožených a chráněných druhů rostlin. V rámci aktualizace biotopů byla potvrzena pouze nepočtená skupina ohrožených druhů jako je mečík střechovitý, mochna bílá, suchopýr široolistý (*Eriophorum latifolium*), černohlávek dřípěný (*Prunella laciniata*), srpice karbincolistá nebo hadí mord nachový (*Scorzonera purpurea*). Vlivem poškození intenzivní pastvou a rozšlapáním byl přemapován prioritní biotop R1.1 (luční pěnovcová prameniště) na T1.10 (vegetace vlhkých narušovaných půd) s výskytem ostřice oodálené (*Carex distans*), který není ani předmětem ochrany EVL. Zde bylo taktéž oplocení dočasně poškozeno a došlo k významnému zhoršení stavu biotopu. K prioritním společenstvům patří i menší fragmenty lesních biotopů, konkrétně L3.3A (panonské dubohabřiny) a L6.4 (středoevropské bazifilní doubravy). Ty jsou rovněž postiženy nadměrnou pastvou lesní zvěře, takže bylinná vegetace je silně potlačována a v zásadě nedochází ani ke zmlazování dřevin.

Výsledky mapování poukázaly na silný degradační tlak vedoucí k zásadnímu zhoršení stanovištních předmětů ochrany v EVL Čertoryje na celém území PR Kútky. Pro rok 2021 je naplánována aktualizace biotopů v celé oboře Radějov (významná část aktualizacího okrsku CZ1018).

Mokřad oplocený proti vstupu zvěře, foto Karel Fajmon

Monitoring třtiny pobřežní v Moravskoslezských Beskydech a Podbeskydské pahorkatině

Veronika Kalníková, Kryštof Chytrý, Renata Vojkovská

Třtina pobřežní (*Calamagrostis pseudophragmites*) je tráva s širokým eurasijským areálem. Vzhledem k tomu, že je vázána na nezapojené šterkové říční náplavy, měla na našem území vždy omezené rozšíření a s postupující regulací vodních toků byl její výskyt dále výrazně redukován. Proto je chráněna jako druh silně ohrožený a zároveň uvedena v poslední verzi červeného seznamu v kategorii EN a C1, přičemž trend jejího výskytu je zde uváděn jako klesající.

V České republice roste především v Moravskoslezských Beskydech a Podbeskydské pahorkatině. Byla zaznamenána v povodí Morávky, Olše a Ostravice. Recentně byla jediná populace uváděna i z Rožnovské Bečvy, několik let se jí ale nedaří ověřit. V roce 2019 proběhl v rámci projektu Monitoring a inventarizace monitoring třtiny pobřežní na všech vodních tocích severní části Moravskoslezských Beskyd a Podbeskydské pahorkatiny, ze kterých byla doposud známá. Jednalo se o první takto komplexní průzkum na našem území.

Z výsledků z roku 2019 a jeho srovnání s dřívějšími monitoringy po poslední velké povodni z roku 2010 vyplynulo, že třtině se nejlépe daří na řece Olši. Jedná se o jedinou beskydskou větší řeku bez přehradní nádrže. Výsledek potvrzuje, že přehradní nádrže jsou bariérami, které druhu brání v šíření dále po proudu a izolují populace nad nimi. Na Olši se nejvíce populací nachází u obce Bukovec, a to i přes skutečnost, že je v tomto úseku řeka regulovaná a je zde relativně málo šterkových náplavů. Dále po proudu třtiny ubývá a u Třince se již vyskytuje spíše sporadicky. Populace zde nalezené při mapování v roce 2013 byly většinou ověřeny a nikde nedošlo k jejich výraznějšímu ústupu. Při mapování v roce 2019 bylo v EVL Olše celkem zaznamenáno 340 populací.

Na řece Morávce byl vývoj populací dynamičtější. Po povodni v roce 2010 divočící Morávka vytvořila mnoho nových náplavů, které však bez dalšího narušování vodním proudem během deseti let zarostly olšinou, a světlomilná třtina pobřežní z nich zmizela. Od posledního mapování v roce 2011 tak zanikly mnohé populace v blízkosti Nižních a Vyšních Lhot. Nyní jich bylo v EVL Niva Morávky zaznamenáno jen 47.

Na řece Ostravici je výskyt třtiny soustředěn téměř výhradně na horní část toku. V malém úseku nad a pod přehradou Šance bylo nalezeno 84 populací (CHKO Beskydy). 101 populací bylo zaznamenáno níže v celé EVL Řeka Ostravice. Dále po proudu jí bylo ve srovnání s údaji z mapování z let 2011 a 2013 méně. Je to důsledek úbytku vhodných stanovišť způsobený vodohospodářskými úpravami. Populace od Frýdku-Místku níže už vymizely úplně.

Dvě dříve známé populace na říčce Lomné pravděpodobně zanikly a žádné další nebyly nalezeny. Ze Smradlavé je třtina udávána jen od Maxovy nádrže. Bohatá populace byla ověřena, jinde na toku ale již vhodný biotop nenašla. Na Bílé Ostravici je na tom o poznání lépe. Téměř souvisle se vyskytuje na březích a drobných náplavech zhruba od středu obce Bílá až po soutok s Černou Ostravicí. Oproti stavu z mapování v roce 2014 se počet populací zvětšil skoro o třetinu na 52 (vše CHKO Beskydy).

Většina zaznamenaných populací třtiny pobřežní byla malá (do 1 m²) a často rostla netypicky ve spárách betonového opevnění břehů nebo v kamenných záhozech. Pokud se vyskytovala na šterkovém náplavu, šlo často již o náplavy značně zazemněné, a zarostlé okolní bujnou vegetací často s expanzivními nebo invazivními druhy. Je to světlomilná rostlina, která potřebuje otevřené, vodním proudem rozrušované a obnovované šterkové náplavy. Pro její ochranu je nezbytné zachování (obnovení) dynamiky šterkonosných divočících toků. Je důležité ponechávat šterkové náplavy v říčních korytech a k jejich úpravám přistupovat jen v opravdu nezbytných případech. Pokud dojde k odstranění náplavy, je nutné navrátit šterk zpět do koryta řeky a podpořit tak sedimentační procesy šterkonosných toků.

1. Výskyt třtiny pobřežní – výsledek komplexního monitoringu z roku 2019
2. Téměř neviditelná populace třtiny pobřežní na zazemněném náplavu s dominantní konkurenčně zdatnější chřastící rákosovitou, foto archiv AOPK ČR

Smutná zpráva o tetřívkoví

Petr Kovařík, Kateřina Ševčíková

Tetřevka obecná býval u nás kdysi relativně běžným druhem, který byl oblíbený i jako lovecká trofej. Vycpaniny tokajících samečků tak zdobí mnohé hospody, hájovny i některé soukromé byty. Během 20. století se však jeho populace u nás i v dalších oblastech střední Evropy drasticky zmenšily. Na Moravě tak na začátku 21. století zbyla jen jedna poslední původní a rozmnožující se populace, a to na Libavě. Libavští tetřívci zůstali izolováni v tomto zvláštním území v Oderských vrších. Těsně po válce byli odtud vysídleni původně němečtí obyvatelé a nedlouho po tom i zbývající Češi a oblast byla zabrána pro vojenský výcvikový prostor. Namísto scelování polí a vysoušení luk, které intenzivně probíhalo v jiných částech republiky, libavská zarůstající políčka brázdily jen pásy tanků a podmáčené louky procházely roty vojáky. Pro tetřívky, údajně tokající i mezi odstavenými tanky, krajina snů. Ale ani tato zvláštní oblast zřejmě nebyla schopná dlouhodobě zajistit podmínky pro přežití tetřívčího druhu a ochránit jej před tlakem člověka.

Pamětníci rádi vzpomínají, že v poválečných letech na Libavě vídali desítky tokajících tetřívků, pozorovali je sedávající na plotech a oplocenkách nebo vyplašené neohrabané startující okolo cest. Početnost z té doby je těžké odhadnout, ale zřejmě dosahovala stovek ptáků. To se ale zvolna a nenápadně začalo měnit a tetřívků ubývalo. Po odchodu sovětských vojsk na začátku 90. let byla opuštěna řada cvičných ploch a libavská krajina začala zvolna zarůstat. Z té doby už známe i odhady početnosti, kdy populace čítala nižší desítky tokajících tetřívků (podle mysliveckých statistik kolem 35–36, podle ornitologických sčítání však už jen 9–14). Ještě při sčítání v letech 2000–2008 bylo údajně pozorováno 21–34 samců, v roce 2011 však už jen 15 a v dalších letech pak stav poklesl jen na několik málo samců. V roce 2019 byli pak na posledním tokaništi zastíženi dva poslední bublající samci.

Budeme-li se ptát na příčiny úbytku libavských tetřívků, těžko asi nalezneme jen jednu správnou odpověď. Viditelnou změnou, kterou prošla mnohá tokaniště, je očividné zarůstání – nejen dřevinami, ale i vysokými travinami, především třtinou křovištní, a nepůvodním vlčím bobem. S malou velikostí a izolovaností populace byla nevyhnutelná ztráta genetické variability a také náchylnost podlehnout různým negativním vlivům. Z nich mohly být významné např. změny klimatu, fragmentace krajiny či predáční tlak, který se pravděpodobně výrazně zvýšil s nárůstem stavů prasete divokého, kunovitých šelem či krkavce velkého, ale také s pronikáním nepůvodních druhů. Pro záchranu tohoto ikonického druhu na Libavě tak již nepomohla ani poslední zoufalá opatření, kdy byly zkušebně vybrané zarůstající plošky tokanišť obnoveny technikou, a kdy zde byli odchytáváni predátoři. Stavy tetřívků se již nezvýšily a zůstávali tu už jen jednotliví tokající samci dokládající rozpad populace.

Tento nezadržitelně se blížící konec se bohužel potvrdil v roce 2020, kdy se přes zintenzivněnou snahu zdejší skupiny ornitologů a dalších pozorovatelů z řad lesnického a vojenského personálu nepodařilo na tradičních tokaništích na Libavě zaznamenat ani jednoho tokajícího samce. Jsme tedy zřejmě přímými svědky úplného vymření jedné kdysi početné ptáčí populace. Samozřejmě nelze vyloučit, že libavskými cvičišti ještě někde bloudí osamělý tetřívčí duch unikající pozornosti. Nicméně se obáváme, že to osud libavských tetřívků již nezmění a nezbyde nám než doufat, že stejný osud nečeká i další populace v České republice...

Tetřevka obecná, foto Tomáš Vrkoslav

4.2.3 Bezobratlí

Radek Hejda, Alois Pavlíčko

V rámci monitoringu hmyzu byly sledovány druhy ze čtyř skupin: brouci, motýli, vážky a rovnokřídli.

Sběr nálezových dat byl zajištěn primárně dvěma aktivitami. První z nich je projekt Monitoring a inventarizace, který je zajištěn zejména externími pracovníky. Interní zapojení je omezeno pouze na část „extenzivní mapování motýlů,“ do kterého se v roce 2019 zapojilo sedm regionálních pracovišť, jejichž pracovníci navázali na předešlý rok s cílem zmapovat celkový počet 122 mapovacích polí 1. řádu. Lze konstatovat, že v tomto ohledu je dodržen plánovaný rozsah prací pro daný rok (cca 16 % z celkového objemu každý rok).

Druhou hlavní datověnou aktivitou je ověřování výskytu evropsky významných druhů v rámci přidělených mapovacích polí 1. řádu. Pro hodnotící období 2019–2024 je určeno k ověření celkem 4 266 polí. V prvním roce mapovacího cyklu bylo mapováno 259 polí 23 interními pracovníky. Dalších 439 bylo mapováno 37 externisty. V roce 2020 pak bylo ověřeno interními silami dalších 221 a externími spolupracovníky 519 polí. Za první dva roky aktuálního hodnotícího období tak byl ověřen výskyt na třetině z celkového počtu mapovacích jednotek, což je plně v souladu s plánem.

V roce 2020 dále pokračovalo zapojení interních pracovníků a externistů do transektového monitoringu motýlů. Tento celoevropský projekt s dlouholetou tradicí představuje zásadní zdroj informací o změnách v početnostech či druhovém složení denních motýlů napříč Evropou a pro AOPK ČR je zapojen do tohoto projektu spolu s Entomologickým ústavem AV ČR přínosně nejen z hlediska získaných nálezových dat, ale i z hlediska prestiže.

Pokračoval i monitoring modrásků rodu *Phengaris* vázaných na živnou rostlinu krvavec toten pomocí aplikace Survey123 for ArcGIS (obr. č. 1). Tato aplikace a použití standardizovaného formuláře přináší nejen informace o prosté přítomnosti druhu, ale i dostatek dat o typu biotopu a přítomném managementu a umožní tak získané poznatky lépe interpretovat v rámci praktické ochrany. Dobré zkušenosti s použitím aplikace Survey123 umožňují pro rok 2021 rozšířit spektrum takto mapovaných druhů a využít tuto aplikaci i pro hodnocení stavu předmětů ochrany evropsky významných lokalit.

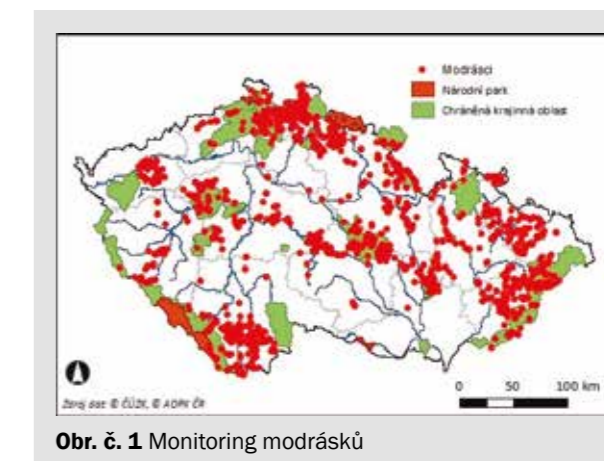
Mimo mapovací aktivity byl podpořen i monitoring neohroženějších druhů, rok 2020 byl zaměřen na intenzivní sledování stavu tesaříka alpského v Ralské pahorkatině. Tento druh, na jižní Moravě aktuálně se šířící v rámci jihomoravských luhů, je v Čechách stále kriticky ohrožen. Výsledky monitoringu naznačují zatím stabilní populaci, nicméně s kritickým výhledem do budoucna. Tesaříka alpského zde ohrožuje zejména postupný rozpad bukových porostů v důsledku větrných smrští a absence mladé, ale zejména střední generace buků, která by tyto porosty nahradila. Již brzy můžeme očekávat zánik jedné z klíčových lokalit pro celou metapopulaci, EVL Slatinné vrchy, což může zásadně ohrozit celkové přežití druhu závislého na vzájemné komunikaci jednotlivých subpopulací.

Z rovnokřídli byl rok 2020 ve znamení monitoringu kobylky ságy, kde naopak můžeme konstatovat uspokojivý stav. Výskyt byl ověřen na velké části zkoumaných jihomo-

ravských ploch se vzrůstající početností. Zde lze vidět jak vliv oteplování krajiny, které umožnilo sáze návrat na řadu ploch, tak i výsledky dlouhodobě prováděného managementu na většině osídlených lokalit.

Stav populací evropsky významných vážek je relativně stabilní, nicméně celkový stav zejména stojatých vod v naší krajině lze hodnotit často jako tristní. Dlouhodobé přerybnění a přehnojování způsobuje eutrofizaci vod, absenci litorálního porostu a výrazně snižuje spektrum druhů schopných v takových vodách přežít.

Monitoring ostatních bezobratlých byl v roce 2020 zajištěn na 115 lokalitách. Podruhé probíhal sběr dat z monitoringu raků a pijavky lékařské pomocí aplikace Survey123 for ArcGIS. Interní monitoring proběhl na 79 lokalitách u sedmi druhů (velevrub, raci, pijavka, vrkoči). Externisté monitorovali dva druhy na 93 lokalitách, další lokality byly zařazeny do projektu Monitoring a inventarizace nebo nově do Integrovaného projektu LIFE (např. perlorodka na Malši). V rámci projektu Monitoring a inventarizace se pokračovalo v monitoringu třinácti lokalit svinutce tenkého či zmapovalo šedesát lokalit vrkočů (12 mapových polí). Projekt se také významně podílí na mapování lupenonožců (v roce 2020 bylo dokončeno 33 z 242 mapových polí). Významný podíl měly letos inventarizační průzkumy vodních měkkýšů v MZCHÚ (19 z 72, do tří let zbývá dokončit 38). Rak kamenáč byl monitorován na 43 tocích a 78 lokalitách se 106 profily. Vyhynutí místní populace (opakovaná negativní zjištění) bylo zaznamenáno u deseti toků a na osmnácti profilech. Jde například o toky Klíčava, Lidický, Medvědí nebo Zbizožský potok. Monitoring byl doplněn v rámci Integrovaného projektu LIFE o dalších dvanáct toků (součástí EVL, kde je předmětem ochrany). U perlorodky říční byl zaznamenán setrvalý úbytek početnosti populací na většině lokalit, včetně EVL Zlatý potok, kde je předmětem ochrany. Práce komplikovalo sucho, které se podepsalo také na monitoringu pijavky lékařské, jež je monitorována na 15 plochách a deseti lokalitách. Také zde došlo k významnému poklesu stavu populací a počtu zjištěných jedinců. Proti roku 2019 však jde o zlepšení. Pijavky byly nalezeny pouze na šesti z nich (Plačkův les, Pastvisko I – IV, nejhojnější výskyt byl na Soutoku - Mirafeldy – 14 jedinců). Většina lokalit byla postižena kolísáním hladiny a suchem, což je zásadní dlouhodobý negativní faktor. Na rači mor byly prověřovány lokality především na úpatí Beskyd a ve středních Čechách. Smutnou skutečností bylo potvrzení nových ohnisek a pokračování náklady na řece Bečvě. Řeka

Obr. č. 1 Monitoring modrásků

Bečva nezůstala ušetřena ani hromadné otravě chemikáliemi. Prioritně proto odbor monitoringu zajišťoval na podzim opakování letního monitoringu měkkýšů, především na dvou plochách velevrubu tupého (náhon v Přerově a pod Lipníkem nad Bečvou). K osvětě s šířením račích moru se osvědčila story mapa a je druhým rokem k nahlížení na adrese <http://racimor.nature.cz> s on-line aktuálním přehledem rozšíření našich raků i račích moru.

4.2.4 Ryby a mihule

Milan Muška

Sledování stavu ryb a mihulí proběhlo v roce 2020 na několika úrovních v návaznosti na jednotlivé zdroje financování. Na jaře proběhlo mapování piskoře pruhovaného na vybraných lokalitách v Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Zvoleny byly lokality s historickým výskytem druhu i biotopově odpovídající fragmenty původních habitatů zachované ve formě odstavných ramen a poříčních tůní v povodí Olše, Odry a střední Moravy. Ačkoliv byly k mapování vybrány pouze potenciálně vhodné lokality v blízkosti recentního výskytu piskoře či se známým historickým výskytem druhu, podařilo se jeho výskyt prokázat pouze v jednom případě, a to i přes použití kombinace lovu el. agregátem a efektivní metody lovu piskoří do pastí. Výsledky letošního i předchozích mapování ukazují, že výskyt piskoře pruhovaného je v Moravskoslezském kraji soustředěn výhradně na CHKO Poodří a dolní části povodí Opavy a mezi významné recentní populace v Olomouckém kraji patří populace z Dubského potoka v CHKO Litovelské Pomoraví. Kromě dlouhodobě známých negativních vlivů, které ovlivňují většinu vodních biotopů v regionu, např. splachy zeminy a agrochemikálií, znečištění vody (eutrofizace), se ukázal jako zásadní také vliv dlouhodobého deficitu dešťových srážek, spojeného s poklesem povrchové a podzemní vody a částečně či i úplně vyschnutí řady lokalit.

Další část sledování se soustředila na dokončení mapování výskytu ryb v mapových čtvrcích, ze kterých naprosto chybí jakékoli recentní informace o ichtyofauně. Jednalo se tak o mapování čtvrců náhodně roztroušené po území republiky. Zkoumané toky protékají převážně intenzivně zemědělsky využívanou kulturní krajinou a byly tak postiženy eutrofizací, splachy půdy a agrochemikálií nebo napřimováním koryt a meliorací přítoků. Většina byla osídlena původními eurytopními druhy (hrouzek obecný, mřenka mramorovaná, jelec tloušť) či stanovištně nepůvodními druhy z rybníků (plotice obecná, okoun říční, kapr obecný). Překvapivě hojně se podařilo zaznamenat i proudomilné druhy (pstruh obecný, jelec proudník) včetně chráněných střevle potoční, mihule potoční i ouklejky pruhované. Ojediněle byly zaznamenány i invazní druhy (střevlička východní, slunečnice pestrá).

Vzhledem k okolnostem byla vloni věnována pozornost i stavu rybích populací v řece Bečvě postižené havárií spojenou s masivním úhynem ryb. Výsledky průzkumu, který proběhl po havárii na třinácti lokalitách, prokázaly, že havárie měla větší vliv na starší ryby než na plůdek a početnost i biomasa dospělých ryb klesaly po proudu od lokality v Choryní, která již byla částečně ovlivněna havárií. Ve zbytku mezijeří (lokality Hustopeče a Kamenec) byl výskyt starších ryb již minimální (Kamenec) až nulový (Hustopeče). Také hustota ryb dále po toku, pod jezem Hranice, byla nízká, ovlivněna

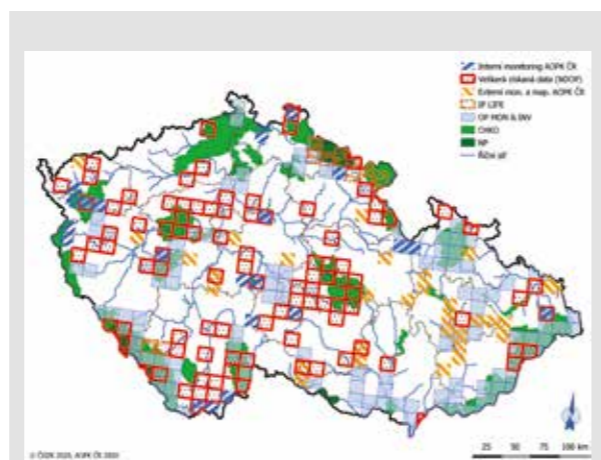
havárií. Pozitivním zjištěním byla přítomnost alespoň malého počtu generačních ryb většiny druhů (hrouzek, tloušť, ouklejka, ostroretka), které budou základem dalších generací i v havárií zasažených částech Bečvy

Významná část monitoringu ryb je tradičně zajišťována pracovníky AOPK ČR. Systematický interní monitoring proběhl loni na 56 trvale monitorovaných lokalitách. Na většině jsou monitorovány populace vranky obecné a mihule potoční (21 pro vranku, 33 pro mihuli). V roce 2020 také proběhla inventarizace vybraných MZCHÚ (NPP Babiččino údolí a PR Bedřichovka) v rámci projektu Monitoring a inventarizace. V rámci tohoto projektu také probíhal monitoring předmětů ochrany v těch EVL, které jsou pro některé druhy ryb vyhlášeny. V první části zacílené na mihuli potoční a vranku obecnou proběhl monitoring v 24 EVL (11 pro mihuli a 13 pro vranku). V další části proběhl monitoring v 17 EVL pro bolena dravého, piskoře pruhovaného, sekavce a hořavku duhovou a poslední částí byl proveden monitoring devíti EVL pro tzv. pontokaspické druhy. V samostatné části věnované mapování rybích společenstev v CHKO proběhl průzkum v pěti vybraných CHKO (Beskydy, Bílé Karpaty, Jeseníky, Brdy a Český kras) na celkem 116 lokalitách. V loňském roce také proběhly první průzkumy ve vybraných EVL (EVL Šumava, Krkonoše, Metuje a Dřevíč a Horní Kamenice) v rámci Integrovaného projektu LIFE. Celkem byly tedy v roce 2020 v rámci cíleného monitoringu a mapování organizovaného AOPK ČR získány informace o rozšíření ryb a mihulí ze 184 mapových polí, což představuje 31 % plochy České republiky (obr. č. 2). Připočteme-li i údaje získané z mapování vzácných druhů ryb ve spolupráci se serverem BioLib, necíleného sběru faunistických údajů pracovníky AOPK ČR a ostatními datovými zdroji, vzroste počet polí s aktuálními informacemi o ichtyofauně na celkových 257 (43 % ČR).

4.2.5 Obojživelníci a plazi

Lenka Jeřábková

Sledování stavu obojživelníků a plazů probíhalo v roce 2020 na několika úrovních. Monitoring byl z 80 % realizován zaměstnanci AOPK ČR a z 20 % externisty. Terénní práce probíhaly převážně v první polovině roku na konkrétně určených lokalitách podle stanovených metodik.

Obr. č. 2 Přehled mapových polí sledování stavu ryb v roce 2020

V roce 2015 byl dokončen projekt celoplošného mapování obojživelníků a plazů. O rok později se na něj navázalo a započalo tak další období celoplošného mapování, na kterém se opět podílejí interní i externí pracovníci. Předpokládá se, že mapování bude pokračovat do roku 2023 a za toto období bude opět zmapovaná celá Česká republika. Během prvních pěti let druhého cyklu bylo získáno celkem 70 200 recentních náleзовých dat o výskytu obojživelníků a 22 400 dat o výskytu plazů. Získané údaje jsou velmi cenným podkladem pro analýzy stavu druhů. V rámci monitoringu obojživelníků a plazů byly v roce 2020 opět použity terénní neboli mobilní aplikace za účelem sběru dat. V aplikaci Collector for ArcGIS byly zakreslovány polygony monitorovaných lokalit a v aplikaci Survey 123 for ArcGIS byly vyplňovány formuláře k jednotlivým monitorovaným druhům a lokalitám. V roce 2020 bylo 72 uživatelů pomocí těchto aplikací vytvořeno skoro 2 000 formulářů.

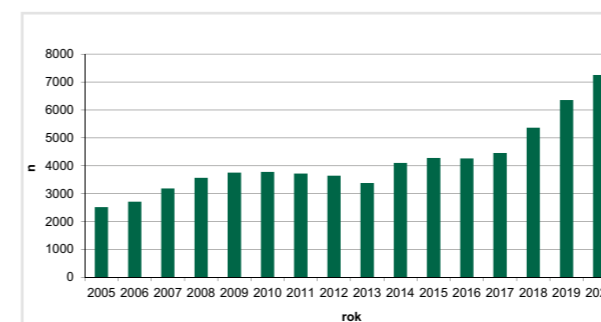
Data z prvního cyklu celoplošného mapování byla využita při tvorbě nového Atlasu rozšíření obojživelníků České republiky od dvojice autorů Lenka Jeřábková a Vít Zavadil, který AOPK ČR publikovala v červenci 2020 (po 26 letech od posledního atlasu). Kromě map rozšíření obsahuje i informace o biotopových nárocích druhů a jejich ohrožení.

4.2.6 Savci

Vladimír Hanzal

Největší taxonomickou skupinou savců, která je předmětem monitoringu, jsou netopýři (27 druhů). V roce 2020 bylo sledování opět zajištěno ve spolupráci s Českou společností pro ochranu netopýřů a zahrnovalo: 1) sčítání netopýřů na zimovištích (proběhlo v lednu a únoru – přes 500 lokalit); 2) sledování letních kolonií (proběhlo v červnu a červenci – téměř 200 lokalit). Jedná se ve své podstatě o pokračování dlouhodobého projektu, který byl zahájen již v 50. letech minulého století a získaná data tak zásadně přispívají k řešení problematiky dlouhodobých změn rozšíření a početnosti jednotlivých druhů na území ČR. V roce 2020 byl mj. potvrzen růst početnosti netopýře britého a vrápence malého.

Výskyt sysla obecného byl v roce 2020 potvrzen celkem na 40 lokalitách. Nové informace o výskytu syslů jsou k dispozici ze dvou lokalit: Praha, Troja (výzkumná stanice České zemědělské univerzity) a Jaroslavič (vinice nad lokalitou V Údolí). V obou případech se jedná o výsledky přirozené disperze syslů. Celková početnost populace syslů v ČR byla odhadnuta (při započítání prokázaných i nejistých údajů) na 7 255–8 063 jedinců (graf. č. 8).

Graf č. 8 Změny početnosti sysla obecného na území ČR v letech 2005–2020

Monitoring bobra evropského proběhl v roce 2020 na území EVL Soutok-Podluží, EVL Strážnická Morava a EVL Labské údolí. Současně byla vypracována studie týkající se odhadu početnosti populace tohoto druhu. Závěrem je, že v celé ČR se aktuálně vyskytuje přibližně 10 000 jedinců.

Z území České republiky bylo v roce 2020 dohromady získáno téměř 1 500 nových údajů o výskytu rysa ostrovida, vlka obecného a medvěda hnědého. Získané údaje spolu s údaji předchozích monitoringů potvrzují stálý výskyt všech tří velkých šelem v oblasti Beskyd. U vlka obecného je již několik let zaznamenáván nárůst pozorování z celé ČR. U rysa ostrovida se počet pozorování v posledních letech dosti dynamicky mění. V předchozích obdobích (resp. od roku 1997 do roku 2003) se pravděpodobně především kvůli ilegálnímu lovu početnost rysa snižovala a zmenšovala se i oblast jeho výskytu; v období 2003–2008 naopak počet pozorování mírně stoupal, avšak v letech 2009–2010 se tento nárůst zastavil. Od této doby početnost osciluje s drobnými či většími výkyvy (70–100 jedinců).

Při mapování výskytu křečka polního se v roce 2020 zaměřila pozornost na východní Čechy, výskyt byl potvrzen v 19 polích síťového mapování. Plíšík liskový byl cíleně mapován v severovýchodních a středních Čechách, na Moravě pak především v Olomouckém kraji – výskyt byl nově potvrzen ve 25 polích. Průběžně se také evidovaly pozorování a nálezy všech ostatních druhů savců, což platí i pro zbývající evropsky významné druhy šelem a hlodavců (kočka divoká, kuna lesní, vydra říční, tchoř stepní, tchoř tmavý, plch lesní a myšívka horská).

V rámci projektu Monitoring a inventarizace byl zmapován výskyt letounů v 53 MZCHÚ, v případě ostatních savců v 77 MZCHÚ a 55 polích síťového mapování.

4.2.7 Ptáci

Ivan Mikuláš

Monitoring ptáků byl v roce 2020 zaměřen především na druhy přílohy I směrnice o ptácích, na těžce zjištělné druhy s noční a soumráchnou aktivitou a z části také na vybrané ZCHD.

Významná část monitoringu byla financována z projektu Monitoring a inventarizace. V rámci první projektové části byla pozornost věnována zájmovým druhům z metodických skupin zaměřených na zjišťování výskytu dravců a čápa černého, polních druhů bahňáků a sov zemědělské krajiny (především sýčka obecného a sovu pálenou). Celkově se povedlo pokrýt vyšší stovky lokalit v 125 polích síťového mapování a získat mnoho údajů o výskytu zvláště chráněných druhů využitelných pro další výzkum a především ochranu jednotlivých stanovišť.

Pod hlavičkou projektu proběhlo také 88 inventarizačních průzkumů realizovaných interními silami s cílem zjistit celkovou druhovou skladbu ptáků na území vybraných maloplošných zvláště chráněných území.

Akustický monitoring těžko zjištělných druhů byl v roce 2020 zaměřen především na lesní druhy sov a sluku lesní. V rámci projektu Monitoring a inventarizace proběhl také dlouhodobý akustický monitoring každoročně prováděný pomocí diktafonů umístěných na stálých bodech. Akustický monitoring umožňuje prokázat efektivněji výskyt cílových druhů a při dostatečné hustotě diktafonů i stanovit jejich

početnost. Na řadě lokalit se tak povedlo prokázat výskyt cílových druhů bez nutnosti zasahování do jejich etologie použitím vábení.

V roce 2020 započal, pod hlavičkou projektu Monitoring a Inventarizace, monitoring druhů přílohy I v ptačích oblastech. Šest částí zakázky získala v soutěži Česká společnost ornitologická, jednu (Střední Čechy) Naučné středisko ekologické výchovy Kladno-Čabárna o.p.s. Menší část monitoringu v ptačích oblastech proběhla interními silami. Monitoring byl zaměřen především na krátkokřídlé, hrabavé, rybáka obecného, lelka lesního, motáka pochopa, ale i na některé druhy pěvců – tuhyka obecného, pěnici vlažskou, skřivana lesního, či slavíka modráčka středoevropského.

V rámci zapojení do interního monitoringu se ve spolupráci se Zuzanou a Petrem Musilovými uskutečnilo tradiční mezinárodní zimní sčítání vodních druhů ptáků (IWC). Stejně tak se mohli zaměstnanci zapojit do dlouhodobých programů na sledování běžných druhů ptáků organizovaných Českou společností ornitologickou (JPSP, LSD) nebo Kroužkovací stanicí Národního muzea v Praze (CES, RAS). Podporovány jsou samozřejmě také dlouhodobé regionální projekty zaměřené na sledování jednotlivých skupin ptáků (především chřástal polní, dravec a sovy).

Externí monitoring v roce 2020 navazoval na projektový monitoring druhů přílohy I, případně byl zaměřen na ZCHD nebo jiné ochranně významné druhy ptáků (vodouš rudonohý, chocholouš obecný nebo skorec vodní).

Více viz box 26.

4.3 HODNOCENÍ PÉČE O PŘÍRODU

Iva Hönigová

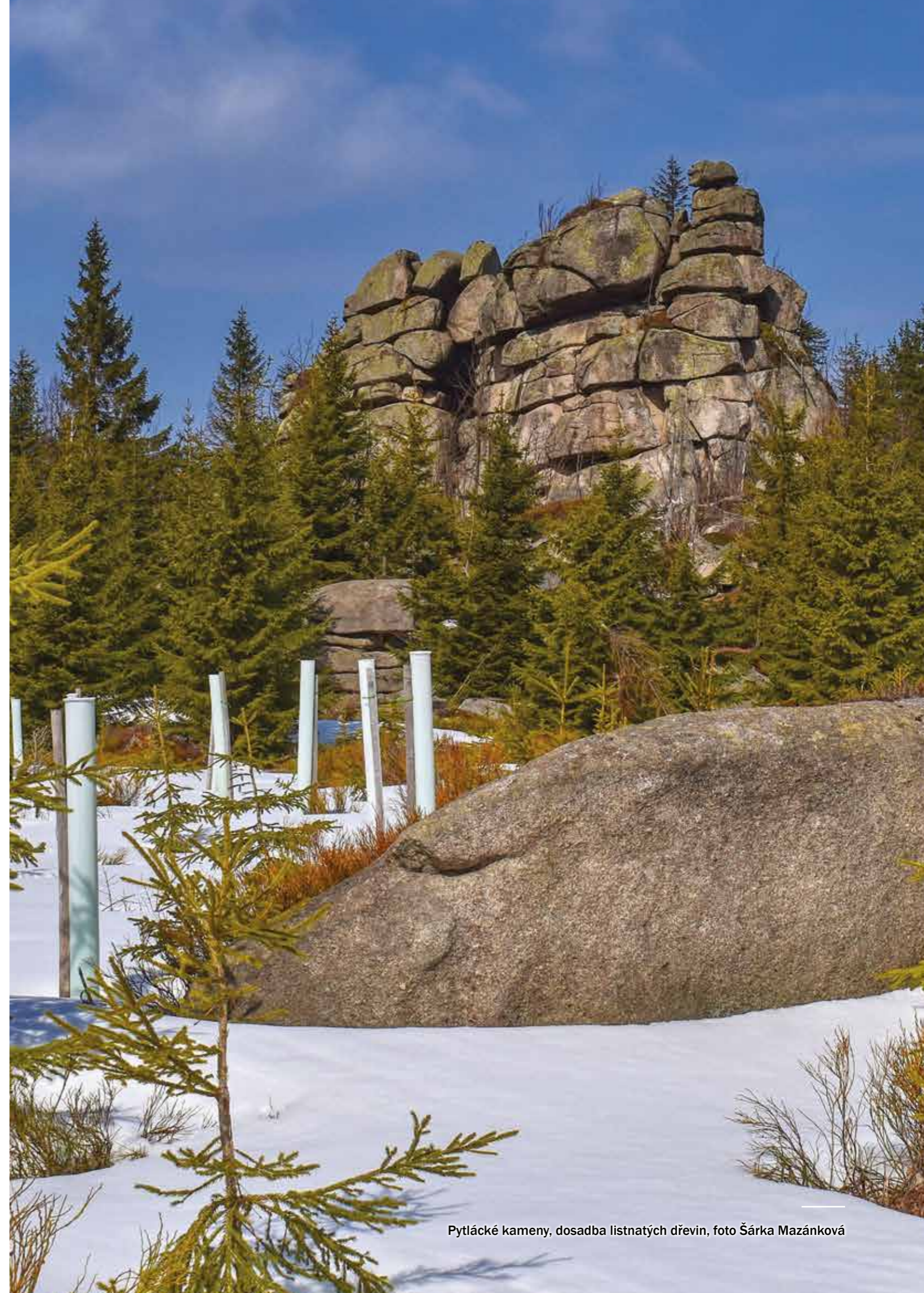
Sběr dat pro hodnocení dopadů tří vybraných typů péče o přírodu (péče o trvalé travní porosty – kosení, pastva a likvidace náletu, vytváření tůň pro obojživelníky, likvidace invazních druhů rostlin) pokračoval v roce 2020 podle ustálených metodik. Sběr dat je zajišťován plně interními silami na třech stovkách lokalit.

4.4 HODNOCENÍ EKOSYSTÉMOVÝCH SLUŽEB

Iva Hönigová

Ekosystémové služby chápeme jako podmnožinu, byť významnou, celkového souboru (socio-ekonomických) přínosů, které přírodní ekosystémy poskytují lidské společnosti. Jejich hodnocení je plánováno v podobě hodnocení socio-ekonomických přínosů soustavy Natura 2000 v rámci Integrovaného projektu LIFE, jehož řešení započalo v roce 2019. Řešiteli jsou především externí partneři projektu. Kromě uživatelsky vstřícných výstupů pro každodenní výkon veřejné správy by díky projektu mělo dojít ke splnění požadavku Strategie EU na ochranu biologické rozmanitosti. Členské státy mají kromě zmapování ekosystémů na svých územích také vyjádřit hodnotu služeb, které ekosystémy člověku poskytují.

Stále žádaným produktem AOPK ČR je Konsolidovaná vrstva ekosystémů (KVES). Ta byla sestavena ve spolupráci s kolegy z CzechGlobe (Ústav výzkumu globální změny AV ČR) za účelem odhadu kapacity ekosystémů poskytovat společnosti ekosystémové služby. Ačkoli je datem vzniku KVES již 2012, je vrstva stále poptávána ze strany akademických institucí nebo zpracovatelů odborných posudků. V roce 2020 AOPK ČR vyřídila 12 žádostí o data. Vrstva je k nahlédnutí stále k dispozici na MapoMat ČR (<http://mapy.nature.cz/>). Aktualizace KVES je také součástí Integrovaného projektu LIFE a nového projektu TAČR DivLand.

Pytlácké kameny, dosadba listnatých dřevin, foto Šárka Mazánková

5.1 ÚSTŘEDNÍ SEZNAM OCHRANY PŘÍRODY

Jan Votrubec, Pavel Žofka

Na základě aktuální i dodatečně dodané dokumentace doručené v roce 2020 bylo do Digitálního registru Ústředního seznamu ochrany přírody (DR ÚSOP) zapsáno devatenáct nových maloplošných zvláště chráněných území (MZCHÚ), bylo aktualizováno 22 přehlášených MZCHÚ a deset území bylo zrušeno. V ojedinělých případech byla dokumentace do ÚSOP doručena od orgánů ochrany přírody s několikaletým zpožděním, a to i přes opakované urgency, které byly rozesílány. Více viz tab. č. 15.

Tab. č. 15 Vyhlášená, přehlášená a zrušená MZCHÚ zpracovaná v DR ÚSOP v roce 2020

Kategorie MZCHÚ	NPR	NPP	PR	PP	Celkem
V DR ÚSOP zpracováno:					
nově vyhlášených MZCHÚ	1	1		17	19
přehlášených MZCHÚ	3	3	7	9	22
zrušených MZCHÚ		3	1	6	10

V případě velkoplošných zvláště chráněných území došlo k výrazným změnám především u národních parků. Do ÚSOP byly uloženy podklady k nové zonaci všech NP. Při vymezování nové zonace došlo také ke zpřesnění hranic NP a sousedících CHKO. Do ÚSOP bylo do konce roku 2020 zaevidováno celkem jedenáct nových klidových území ve třech NP. Dále byla do ÚSOP zapsána jedna nová EVL a u jedné EVL byl přidán předmět ochrany. Byla zapsána dvě nová smluvně chráněná území a jedno SCHÚ bylo aktualizováno novou smlouvou. Změny týkající se památných stromů jsou uvedeny v tabulce č. 16. Z ní je patrné i zpoždění, s jakým jsou některé dokumenty do ÚSOP doručovány.

Do DR ÚSOP bylo nově vloženo 3 044 inventarizačních průzkumů a dalších odborných dokumentů (626 nově zapsaných, zbytek tvoří doplněné soubory z digitalizace 2019), 117 souhrnů doporučených opatření a 254 plánů péče. Došla dokumentace byla spolu s dalšími podklady uložena do Sbírk listin a zároveň v DR ÚSOP zpřístupněna uživatelům. Pro návštěv-

níky byly zajištěny služby studovny Sbírk listin. Během roku bylo vyřízeno též 780 žádosti o zaslání dokumentů v elektronické podobě a dalších 14 dotazů a upozornění.

Ve spravovaných geografických datech byly prováděny dávkové aktualizace. Vymezení MZCHÚ bylo aktualizováno 6x, vymezení VZCHÚ 4x, data o památných stromech 5x, o SCHÚ 3x, EVL 1x. Vedle toho vznikly tři zcela nové datové sady – klidová území národních parků, arondovaná území (jako doplněk k zonaci NP) a dílčí plochy MZCHÚ. Během celého roku pokračovaly práce na úpravách zákresů vybraných MZCHÚ tak, aby odpovídaly současnému stavu katastru nemovitostí. Upraveno bylo více než 400 zákresů. Postupně probíhala také příprava správy dat ÚSOP v geodatabázi namísto dosavadních SHP souborů. Současně s nasazením nové výdejní aplikace v březnu došlo ke změnám ve struktuře vydávaných dat – např. rozdělení památných stromů do tří vrstev nebo oddělení MZCHÚ a jejich ochranných pásem. Vrstva ptačích oblastí nebyla aktualizována, jelikož nedošlo k žádným změnám ve vyhlášovacích předpisech ani k opravám.

Došlo k pěti aktualizacím dat o geoparcích a k aktualizaci dat zobrazujících koncepční vymezení nadregionálních bio-center ÚSES. Tříkrát byla také aktualizována vrstva zvláště chráněných druhů národního významu. Vznikla zcela nová vrstva biotop zvláště chráněných druhů velkých savců, která nahradila starší data k migraci. Výše uvedená data jsou poskytována mj. pro účely územního plánování.

I v roce 2020 pokračovala kontrola podkladů vyhlášovacích dokumentace CHÚ ve správě AOPK ČR nebo pro MŽP připravované dokumentace před vyhlášením CHÚ. Takto bylo zkontrolováno devět navrhovaných CHÚ.

Ve spolupráci s MŽP, se správami NP a s regionálními pracovišti AOPK ČR byla připravována a především kontrolována geografická data s vymezením nové zonace NP a jejich klidových území a zpřesněním hranic NP i CHKO. Připravovaly se mapy zobrazující tato data jak pro vyhlášky, tak pro uložení v ÚSOP. Pro MŽP se připravovaly také seznamy parcel a samostatných staveb na území všech národních parků pro ohlášení změn způsobů ochrany do katastru nemovitostí.

Na základě žádostí katastrálních úřadů pokračovala součinnost s regionálními pracovišti AOPK ČR v provádění revize stavu zápisu ochrany přírody v písemném operátu katastru nemovitostí. V roce 2020 byl revidován písemný operát v 34 katastrálních územích.

Tab. č. 16 Vyhlášené, přehlášené a zrušené památné stromy doručené a zpracované v DR ÚSOP v roce 2020

Dokumentace z roku	2010	2011	2013	2017	2018	2019	2020	Celkem
V DR ÚSOP zpracováno:								
vyhlášené	1					9	23	33
přehlášené							10	10
zrušení části aleje či skupiny			1				13	14
zrušené		1		1	1	1	19	23

AOPK ČR je zapojena do procesu příprav technologie zápisu dat ochrany přírody do Informačního systému územní identifikace, přes který by data měla v budoucnu putovat k zobrazení v Registru územní identifikace, adres a nemovitostí (RÚIAN). Odtud by měla být vybraná data přebírána do Informačního systému katastru nemovitostí. Tento projekt je řízen Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním. Návrh novely zákona o ochraně přírody a krajiny, který by měl nově stanovit AOPK ČR editorem účelových územních prvků o chráněných územích a o památných stromech v RÚIAN, byl v lednu 2020 schválen vládou a je projednáván v parlamentu.

5.2 INFORMAČNÍ SYSTÉM OCHRANY PŘÍRODY | Jan Zářybnický

Celý rok 2020 se připravoval rozvojový projekt „Sjednocení informačního systému ochrany přírody ČR – nástroj podpory hodnocení stavu chráněných území a chráněných druhů (ISOP)“. Z velké části se podařilo doplnit a stabilizovat interní realizační tým projektu a plnit interní aktivity schváleného projektu, restrukturalizovat a aktualizovat interní aplikace a služby. Byla dokončena zadávací dokumentace pro veřejnou zakázku na externího dodavatele ISOP. Na základě povinnosti schválení veřejné zakázky v oblasti ISVS, kterou je nezbytné předložit vládě ČR pro informaci před uzavřením smlouvy nebo vyhlášením VZ v souladu s usnesením vlády č. 86 z 27. 1. 2020, byla veřejná zakázka předložena vládě ke schválení. Veřejná zakázka na „Dodávku HW a SW zajištění ISOP“ a „Dodávku licencí Oracle SE“ bude soutěžena v průběhu roku 2021.

Na konci roku 2020 se ISOP stal „registrovaným“ informačním systémem veřejné správy (ISVS). Stalo se tak schválením registrace ISOP v centrálním registru Ministerstvem vnitra ČR, jež je správce Informačního systému o ISVS. Po celý rok byl trvale a bez vážných výpadků zabezpečen chod a aktualizace všech provozovaných aplikací a databází ISOP. Oblíbenost a využitelnost jím poskytovaných dat a služeb v oblasti ochrany přírody dokládá i počet registrovaných uživatelů (aktuálně již více než 4 990).

Spolupráci s veřejností na plnění ISOP se daří navazovat hlavně v oblasti sledování biodiverzity. Externí badatelé, ale i laická veřejnost již trvale přispívají pomocí mobilní aplikace BioLog, kde bylo za sledovaný rok zapsáno více než 149 tisíc pozorování fauny a flóry. V loňském roce proběhla i modernizace rozhraní pro příjem nových dat umožňují další rozvoje této aplikace. Mnozí samoregistrovaní uživatelé ISOP využívají ale převážně otevřenosti Nálezové databáze ochrany přírody, kde byla překročena hranice více než 28 milionů evidovaných odborných pozorování fauny a flóry na území celé České republiky. V průběhu roku bylo provedeno více než 336 tisíc uživatelských filtrů do nálezové databáze a přibýlo více než dva milióny nálezu. Nálezová databáze tak plní důležitou roli základní báze údajů o rozšíření, ale i stavu poznání pro jednotlivé druhy organismů v rámci celé ČR.

Vedle sledování stavu druhů byla zajištěna podpora pro mapování biotopů v ČR, plánovanou a realizovanou péči ve spravovaných chráněných územích a i funkčnost mnohých dalších odborných aplikací. Podařilo se interně v rámci projektu ISOP 2 aktualizovat všechny SW nástroje sloužící pro vlastní zápis a zakres, přidělování a přebírání aktualizova-

ných okrsků. Jedná se o celý soubor aplikací technicky zajišťující kompletní agendu mapování biotopů. Aplikace jsou přímo vyvinuté k zajištění aktivity „Aktualizace vrstvy mapování biotopů a habitatů“ a plní tak i cíle projektu v rámci ISOP2 „Monitoring a mapování vybraných druhů rostlin a živočichů a biotopů a habitatů“.

Díky plnohodnotnému využívání licence na geografické informační nástroje od firmy Esri se podařilo vytvořit mnoho důležitých užitečných řešení pro agendy v rámci celé instituce. Jsou to například inovované mobilní formuláře pro monitoring, jež již standardně běží výhradně pomocí specializovaných formulářů s využitím technologie Survey 123 for ArcGIS. Nasaženy byly i další aplikace, tzv. mapy s příběhem „Story Maps“, tedy specializované tematicky zaměřené webové stránky doplněné o interaktivní živou mapu. AOPK ČR pomocí Story Maps v loňském roce zvala lidi na výlet do přírody, kdy byla vytvořena celá kolekce vzájemně provázaných story map. Více viz box 27.

V březnu 2020 byla spuštěna zcela nová verze aplikace pro výdej údajů o území. S její pomocí plní ústředí AOPK ČR povinnosti poskytovatele dat pro účely pořizování územně analytických podkladů podle stavebního zákona (obr. č. 3). Přeprogramován byl také web Poskytování dat AOPK ČR (<https://data.nature.cz/>), který umožňuje široké veřejnosti vyhledat, zobrazit i stáhnout geografická data, která AOPK ČR produkuje, nebo požádat o jejich zaslání. Rovněž byla technologicky přepsaná a inovovaná webová aplikace pro poskytování vybraných datových sad z datového fondu AOPK ČR, především pak vymezení chráněných území a lokalit soustavy Natura 2000.

Nově vyvinutá aplikace GEOREPORT slouží jako podklad pro rozhodovací procesy v chráněných územích národního významu a v územích soustavy Natura 2000. Umožňuje dotazování libovolnou parcelou do aktuálních mapových služeb AOPK ČR a poskytuje jednotný report vzájemného geometrického překryvu parcely a zájmových vrstev.

Zásadní přínos z pohledu rozvoje dalších nástrojů v rámci projektu ISOP 2 je sjednocení číselníku činností plánovaných a realizovaných opatření v ochraně přírody s návazností na tzv. na číselník Nákladů obvyklých opatření (NOO) vydávaných MŽP pro dotační aktivity státu. Aplikace Číselník činností (obr. č. 4) je webová aplikace pro prohlížení Číselníku činností s provazbou na Náklady obvyklých opatření. V aplikaci je možné procházet Číselník činností ve třech pohledech: Seznam opatření, Seznam činností, Seznam příplatků/snížení. Aplikace umožňuje dva druhy exportu. Export kompletního číselníku obsahuje kompletní data všech činností. Export NOO obsahuje pouze činnosti, které jsou součástí Nákladů obvyklých opatření.

5.3 POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ A DAT | Jan Votrubeč, Tereza Begičí

AOPK ČR je jakožto správní úřad povinným subjektem ve smyslu zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, v platném znění, a zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, v platném znění. Z toho postavení vyplývá AOPK ČR povinnost poskytovat informace v souladu s těmito zákony. Většina informací a dat (včetně povinně zveřejňovaných informací)

je k dispozici na internetových stránkách, které AOPK ČR provozuje:

- www stránky AOPK ČR – <http://www.nature.cz>
- Digitální registr Ústředního seznamu ochrany přírody – <https://drusop.nature.cz>
- Portál ISOP – <https://portal.nature.cz>

- Informační systém úmluvy o biologické rozmanitosti – <http://chm.nature.cz>
- Soustava Natura 2000 v ČR – <https://www.natura2000.cz>
- Invazní druhy – <http://invaznidruhy.nature.cz>
- Poskytování dat AOPK ČR – <https://data.nature.cz>

Kód	Název	Zákresy	Pasport I a II	Pasport III
A025a	Velkoplošná zvláště chráněná území, jejich zóny a ochranná pásma a klidové zóny národních parků	☐	☐	☐
A027a	Maloplošná zvláště chráněná území a jejich ochranná pásma	☐	☐	☐
A032	Památné stromy a informace o jejich ochranném pásmu	☐	☐	☐
A033	Biosférické rezervace UNESCO, geoparky UNESCO, národní geoparky	☐	☐	☐
A034	NATURA 2000 – Evropsky významné lokality	☐	☐	☐
A035	NATURA 2000 – Ptáčí oblasti	☐	☐	☐
A035a	Smluvně chráněná území	☐	☐	☐
A036	Lokality výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem	☐	☐	☐
A036a	Mokřady dle Ramsarské úmluvy	☐	☐	☐
A036b	Biotop vybraných zvláště chráněných druhů velkých savců	☐	☐	☐
A119	Další dostupné informace o území	☐	☐	☐
B033	Hranice bioregionů a biochor	☐	☐	☐

Obr. č. 3 Nová verze aplikace pro výdej údajů o území

Kód	ID	Skupina opatření	Opatření	Orientační cena (Kč)	Jednotka	Zákres	Agregace	Akce
D01	125	Dokumentace a plány	Národní plán, státní program, program péče	0,00	polygón	ne		
D02	125	Dokumentace a plány	řevnější plán	0,00	polygón	ne		
D03	127	Dokumentace a plány	investiční záměr	0,00	polygón	ne		
D04	129	Dokumentace a plány	koncepty pro oblasť a veřejnosti	0,00	polygón	ne		

Obr. č. 4 Aplikace číselník činností

Nadto v průběhu roku 2020 AOPK ČR vyřídila 2 468 individuálních žádostí o informace, z nichž sedm bylo odmítnuto. V případě nepříslušnosti AOPK ČR k vyřízení žádostí byly tyto žádosti postupovány příslušnému povinnému subjektu k vyřízení v souladu se zákonem. AOPK ČR za rok 2020 eviduje celkem šest odvolání proti rozhodnutím, vydaným podle těchto zákonů. V roce 2020 nebyly vydány žádné rozsudky soudu ve věci přezkoumání zákonnosti rozhodnutí AOPK ČR o odmítnutí žádosti o poskytnutí informace.

V průběhu roku byly poskytnuty statistické výstupy a přehledy o chráněných územích následujícím organizacím v ČR: Český statistický úřad, CENIA, Česká geologická služba. Na úrovni mezinárodní spolupráce byl v březnu odeslán pravidelný roční reporting do Common Database on Designated Areas (CDDA), spravované Evropskou agenturou životního prostředí, a to včetně geografických dat.

Většina datových sad je nadále poskytována jako otevřená data ke stahování za podmínky dodržení licence „Creative Commons Uvedte původ 4.0“. Data jsou podle přístupnosti rozdělena do dvou skupin: 1. otevřená data (velká většina), 2. data s řízeným přístupem. Pro získání přístupu k vybraným datům z druhé skupiny je nutno se zaregistrovat do informačních systémů AOPK ČR, část dat s řízeným přístupem je poskytována na základě žádosti o data a speciální datové sady jsou poskytovány na základě licenční smlouvy.

Již čtvrtým rokem je v provozu webové rozhraní Poskytování dat AOPK ČR na adrese <http://data.nature.cz>, které výrazně zpřehledňuje a pro uživatele přibližuje trvale rozšiřovaný katalog poskytovaných dat z ISOP. Toto rozhraní výraznou měrou zjednodušuje a urychluje poskytování většiny spravovaných prostorových dat pod otevřenou licenci s možností exportu do oblíbených souborových formátů (shapefile a další). V ostatních případech je možné zde podat elektronicky žádost o výdej dat. Poskytována jsou data o stavu přírody v Česku a o její ochraně na národní i mezinárodní úrovni.

V roce 2020 bylo vyřízeno 31 oficiálních žádostí o poskytnutí geografických dat mimo AOPK ČR, které nevyžadovaly uzavření licenční smlouvy. Bylo uzavřeno 14 licenčních smluv o poskytnutí dat z nálezkové databáze a 12 licenčních smluv bylo uzavřeno s žadateli o data z konsolidované vrstvy ekosystémů. Proběhla také pravidelná předání a výměna dat dle stávajících smluv o spolupráci.

Údaje o území pro zpracování územně analytických podkladů (ÚAP) dle zákona 183/2006 Sb. a jeho prováděcí vyhlášky č. 500/2006 Sb. byly nadále z ústředí AOPK ČR poskytovány prostřednictvím webové aplikace pro výdej údajů o území na adrese <http://uap.nature.cz>. Od března 2020 je touto aplikací v souladu s požadavky novelizované vyhlášky č. 500/2006 Sb. poskytováno pro 12 údajů o území celkem 19 vrstev geografických dat.

Na základě požadavku Evropské komise a MŽP byl implementován nový metadatový profil v metainformačním katalogu MICKA (<https://metadata.nature.cz/>). Všechny metadatové záznamy harvestované na evropský i na národní geoportál byly upraveny tak, aby vyhovovaly požadavkům.

AOPK ČR je povinným poskytovatelem vybraných geografických dat stanovených v příloze I a v příloze III směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/2/ES ze dne 14. března 2007 o zřízení infrastruktury pro prostorové informace v Evropském společenství (INSPIRE). Konkrétně se jedná o data pro témata I.9. Chráněná území, III.17. Bioregiony, III.18. Stanoviště a biotopy a III.19. Rozložení druhů. Data zpracovaná kompletně v souladu se směrnicí INSPIRE byla aktualizována dle stanoveného harmonogramu a zpřístupňována na stránce AOPK ČR – INSPIRE na adrese <http://webgis.nature.cz/inspire>.

AOPK ČR se snaží posílit zájem lidí o ochranu přírody a krajiny a také dobré jméno AOPK ČR jako odborné instituce, která se o naši přírodu stará. Komunikuje proto s médií, pořádá konference a semináře pro odbornou veřejnost, vydává nejrůznější typy publikací a časopis Ochrana přírody, přímo v terénu pak využívá informační tabule a stezky a ve spolupráci s partnery naplňuje ambiciózní program Dům přírody. Priority stanoví Strategie práce s veřejností AOPK ČR pro roky 2018–2023, cíle pro jednotlivé roky vymezují akční plány.

Práce s veřejností byla v roce 2020 pravděpodobně nejvíce ze všech činností AOPK ČR ovlivněna pandemií COVID 19. Mnohé plánované akce se neuskutečnily, případně proběhly v náhradním termínu či omezeném rozsahu. Domy přírody byly část roku zcela zavřeny.

6.1 MÉDIA

Karolína Šůlová

Jedním z komunikačních nástrojů AOPK ČR jsou internetové stránky. Všechny, které provozuje, zaznamenaly v roce 2020 nárůst návštěvnosti. I tady se pravděpodobně projevil pandemie COVID 19, kdy lidé trávili více času na svých počítačích. Doména www.nature.cz, která je hlavním zdrojem informací o práci AOPK ČR, zaznamenala více než 394 620 opakovaných návštěv, to je o 21,6 % víc než v roce 2019. Pořadí zůstalo stejné jako v předchozích letech - nejvíce navštěvovaná je hlavní stránka, pak volná místa, kontakty, regionální pracoviště a maloplošná ZCHÚ. Roste podíl uživatelů přes mobilní telefon na úkor klasických PC a notebooků.

Jednotlivá regionální pracoviště provozují vlastní domény, nejnavštěvovanější je web CHKO Pálava (43 101 návštěv, nárůst o 9,3 %), následují Beskydy (36 292) a Kokořínsko - Máchův kraj (31 548). Nejvyšší meziroční nárůst návštěvnosti zaznamenaly stránky CHKO Brdy.

Kromě toho AOPK ČR využívá i další specializované webové stránky - například o záchranných programech informuje www.zachranneprogramy.cz (roční návštěvnost cca 22 921, o 25,5 % více oproti roku 2019), o Domech přírody www.dumprrody.cz (ročně 79 805 návštěv, nárůst o 6,6 % oproti roku 2019) či návratu vlků (29 671 návštěv, nárůst o 16,8 %). Stránka www.standardy.cz je věnována standardům péče o přírodu, invazním druhům pak www.invaznidruhy.nature.cz (15 647 návštěv, nárůst o 13,7 %). O dalších specializovaných stránkách více v kapitole 5.

Zajímavosti, které jsou zveřejňovány formou aktualit na internetových stránkách www.nature.cz, doplňuje profil na facebooku. Ke konci roku 2020 jej sledovalo více než 3 200 lidí. Kromě aktuálního dění přináší profil i mnoho fotografií přímo od zaměstnanců AOPK ČR. Některá z regionálních pracovišť provozují vlastní facebookové profily.

Ústředí AOPK ČR vydalo více než 40 tiskových zpráv, které se věnovaly celé škále nejrůznějších aspektů činnosti AOPK ČR, od záchranných programů až po managementová opatření. Tradičně největší mediální ohlas měly zprávy s tématem velkých šelem, zejména vlků. Velký mediální ohlas měly dvě

akce, které AOPK ČR pořádala k záchranným programům. Jednou byla propagace záchranného programu perlorodky říční spojená s vypouštěním odchovaných perlorodek do řeky Malše ministrem životního prostředí a premiérem, druhou pak vypouštění raků kamenáčů v CHKO Křivoklátsko. Velký zájem médií zaznamenalo i zahájení iniciativy Snami-dopřirody.cz (viz box 27) či otevření Domu přírody Žďárských vrchů (viz box 29).

6.2 PUBLIKAČNÍ ČINNOST

Květa Černohlávková

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR se každoročně věnuje publikační činnosti a přináší čtenářům odborné i popularizační materiály. Vydává odborný časopis Ochrana přírody a další publikace a metodiky, kde čtenáři naleznou výsledky odborných výzkumů a novinky z oblasti péče o přírodu a krajinu. Informace pro veřejnost jsou nabízeny formou brožur, letáků, komiksů a dalších drobných tiskovin.

6.2.1 Časopis Ochrana přírody

Časopis Ochrana přírody vychází v tištěné podobě již od roku 1946. Jako odborný časopis se zabývá problematikou ochrany přírody a krajiny v nejširších souvislostech. Je určen především profesionálním pracovníkům ochrany přírody a vědecko-výzkumných institucí, dále zájemcům z nestátních neziskových organizací, pedagogickým pracovníkům a všem, kteří se o přírodu zajímají.

V roce 2020 vyšlo šest pravidelných čísel časopisu Ochrana přírody. Na jeho vydávání se spolu s AOPK ČR podílí Správa jeskyní ČR a správy všech čtyř českých národních parků. Vedle mnohaleté možnosti sledovat časopis na webových stránkách www.casopis.ochranaprirody.cz, které v roce 2020 zaznamenaly více než 129 000 návštěv, začala AOPK ČR v roce 2020 vydávat jedno speciální číslo v anglickém jazyce. Jedná se souhrn toho nejzajímavějšího z oblasti ochrany přírody v ČR za uplynulý rok.

6.2.2 Sborník Příroda

AOPK ČR vydává rovněž dlouhodobě, od roku 1994, recenzovaný odborný časopis pro ochranu přírody a krajiny pod názvem Příroda. Publikuje původní odborné práce v oboru ochrany přírody a krajiny se zaměřením na území České republiky, respektive střední Evropy.

V roce 2020 vyšla dvě čísla (40 a 41). Číslo 40 Měkkýši České krasu přináší vedle systematického přehledu měkkýšů v tomto území i jejich popis a proměnu výskytu v čase.

V čísle 41 je zveřejněn Červený seznam biotopů České republiky obsahující samotnou metodiku, výsledky hodnocení a také komentáře k jednotlivým ohroženým biotopům. Červený seznam biotopů je ojedinělým dílem i v celosvětovém měřítku, jde o jeden z prvních červených seznamů biotopů vůbec.

S námi do přírody bezpečně a ohleduplně

Lucie Záhorová

Rok 2020 obrátil naše životy vzhůru nohama. Kvůli ochraně zdraví před virovým onemocněním COVID 19 byl omezen pohyb a cestování do zahraničí. Nebylo proto překvapivé, že se naše příroda zaplnila velkým počtem turistů. Vyráželi do ní i ti, kteří za normálních okolností tráví svůj volný čas úplně jinak.

V květnu proto AOPK ČR spustila iniciativu s názvem „Pojďte s námi do přírody“. Slavnostní zahájení proběhlo v CHKO Brdy, kdy byla za účasti ministra životního prostředí Richarda Brabce a médií otevřena naučná stezka Okolo Padrtských rybníků. AOPK ČR tu v první fázi představila 17 tipů na výlet na zajímavá místa, především do méně exponovaných lokalit v chráněných krajinných oblastech i dalších maloplošných chráněných územích. Každý měsíc pak přibýlo několik dalších tipů, a ke konci roku si každý mohl vybrat z nabídky celkem 46 výletů. Cílem bylo ukázat, že příroda v chráněných územích je zachovalá a rozmanitá také proto, že se o ni státní ochrana přírody stará.

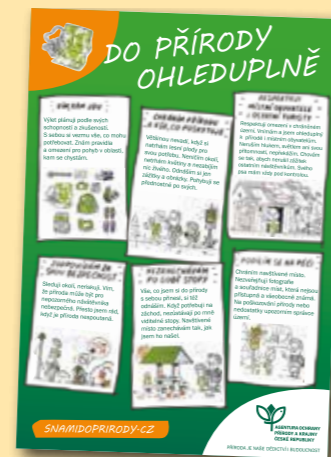
Všechny výlety jsou přehledně zpracované do podoby tzv. story mapy a jsou přístupné na internetu na adrese <http://www.snamidoprirody.cz>. Tato stránka slouží jako hlavní rozdělovník a body na mapě jako vstupní brány k jednotlivým výletům. Do konce roku dosáhla návštěvnost stránek více než 37 tisíc zhlédnutí.

O letních prázdninách AOPK ČR tipy na výlety do méně exponovaných částí našich chráněných krajinných oblastí obohatila o šestici animovaných spotů pod názvem Do přírody ohleduplně. Hrdiny krátkých příběhů jsou rodina Veverkových a jejich pes. Zajímavou a vtipnou formou ukazují návštěvníkům chráněných území, co dělat, aby si svůj výlet co nejvíce užili a zároveň po sobě v přírodě zanechali co nejméně stop. Videá byla zveřejněna postupně na sociální síti Facebook a na kanále Domu přírody na YouTube. Každá z epizod je o jedné z šesti zásad ohleduplného návštěvníka chráněného území:

- Víím, kam jdu.
- Chráním přírodu a vše, co poskytuje.
- Respektuji navštívené místo a jeho obyvatele.
- Zodpovídám za svou bezpečnost.
- Nezanechávám po sobě stopy.
- Podílím se na péči.

Během sezóny proběhlo v rámci iniciativy 45 akcí pro návštěvníky chráněných území – tradiční zoologické či botanické vycházky nebo speciální akce, například k příležitosti výročí vyhlášení některých chráněných krajinných oblastí (Litovelské Pomoraví, Orlické hory nebo Žďárské vrchy).

1. Spot o rodině Veverkových a jejich psovi s názvem Do přírody ohleduplně, epizoda č. 5 – Nezanechávám po sobě stopy
2. Zahájení iniciativy Pojďte s námi do přírody v CHKO Brdy, foto Tomáš Růžička
3. Ústřední fotografie iniciativy Pojďte s námi do přírody, foto Jan Watzek
4. Leták – 6 zásad ohleduplného návštěvníka

Naučná stezka Srdcem Českého krasu

Hana Hofmeisterová

První naučná stezka (NS) rezervací Karlštejn byla slavnostně otevřena v září 1989. Znalcům Českého krasu se jistě vybaví oranžovohnědé panely s výstižnými kresbami berounského výtvarníka Dalibora Němce. Hlavní okruh, vedoucí ze Srbska přes Bubovické vodopády do Svatého Jana pod Skalou, Hostimi, podél Kačáku a zpět do Srbska, měřil 11 km. Nebo se návštěvník mohl vydat po vedlejší 4,5 km dlouhé větvi kolem Královské studánky do Karlštejna. Způsob zpracování stezky byl ve své době více než moderní. Přesto není nic zvláštního na skutečnosti, že ji po 30 letech bylo třeba obnovit.

K obnově stezky se přihlásil Český svaz ochránců přírody, který na různých přírodovědně významných místech České republiky realizuje naučné stezky, panely, vyhlídky či přírodní herní prvky. Jejich cílem bylo naši NS otevřít jako jubilejní, stou v pořadí ze všech realizovaných počinů, na kterých se podílí spolu se svým generálním partnerem společností NET4GAS.

Obnovená naučná stezka nese jméno Srdcem Českého krasu. Po mnohých jednáních a variantách byla obnovena část původní hlavní trasy a množství panelů (9) bylo zahuštěno o 12 nových. Trasa vede ze Srbska kolem Bubovických vodopádů, Propadlé vody, Hostim a podél Kačáku až k jeho soutoku s Beroučkou v Kozle. Celkem 9 km. Kvůli oficiálnímu uzavření části cyklostezky mezi Kozlem a Srbskem není bohužel možné vést NS až zpět do Srbska.

Novinkou stezky je její širší tematické pojetí. Oproti původnímu se novou stezkou prolíná téma proměny, kterou krajina prošla během několika posledních tisíciletí. Na různých příkladech ukazuje, že tyto změny jsou z velké části důsledkem

hospodaření člověka a to i přesto, že z dnešního pohledu působí krajina (nebo její části) přirozeně a přírodně.

Druhým vylepšením je snaha návštěvníky více vtáhnout do pozorování přírody a přemýšlení o spatřených dějích. Na tabulích jsou krátké náměty k pozorování a aktivitám (počítání květin, pozorování motýlů, poznávání hub podle vůně). K většímu zapojení slouží i interaktivní hry a prvky, většinou umístěné na prkně pod tabulí.

V krajíně Českého krasu je množství hojně využívaných značených i neznačených turistických tras a asi málokdo vyrazí na výlet s cílem projít si pouze naučnou stezku. Většina lidí prochází územím tak, že po NS jde jen zčásti. Proto jsou úvodní panely umístěny nejen na obou koncích, ale také uprostřed u Propadlých vod, kde se stezka dotýká NS Svatojánský okruh. Odtud je trasa oproti té původní zkrácená a vede přímo do Hostimi. Tímto zkrácením se snížilo přehučení naučných stezek v okolí Svatého Jana pod Skalou.

Netypickým prvkem je, že původní, výtvarně hodnotné tabule byly přemístěny na zadní stranu panelů. Zde mohou návštěvníci porovnat styl obou naučných stezek a obdivovat nestárnoucí kresby rostlin, živočichů i geologických útvarů na původních tabulích. Nová stezka tak přibližuje návštěvníkům přírodu atraktivnějším způsobem a současně ponechává vazbu na její historii.

1. Stezka byla slavnostně otevřena za účasti ministra životního prostředí. Foto Jindřich Prach
2. Návštěvníci na stezce, foto Hana Hofmeisterová
3. Detail interaktivního prvku, foto Hana Hofmeisterová
4. Podoba původního panelu, foto Hana Hofmeisterová

Dům přírody Žďárských vrchů

Lenka Šoltysová

Cesta k návštěvnickému středisku v chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy byla dlouhá a probíhala ve spolupráci s Národním památkovým ústavem a organizací Chaloupky, o.p.s. Již devátý dům přírody byl slavnostně otevřen 25. června 2020.

Dům přírody Žďárských vrchů je v dvou objektech ve vesnické památkové rezervaci Krátká. Oba jsou zároveň vyhlášenými kulturními památkami. Záměr realizace návštěvnického střediska se datuje do roku 2008. Studie na Dům přírody vznikla o dva roky později, souběžně byl zpracován i interpretační plán. V roce 2012 byla vyhotovena kompletní projektová dokumentace a zařízena nezbytná povolení. Následovala šestiletá trnitá cesta k vlastní realizaci (zajištění financování, administrace žádosti až po vydání prvního aktu, veřejné soutěže dodavatelů a zhotovitelů) a poté dvouletá fáze vlastních stavebních úprav a tvorby expozic. Na realizaci vnitřní a vnější expozice se podílely desítky firem, řemeslníků, výtvarných umělců, fotografů a odborníků. Významná byla spolupráce s Regionálním muzeem města Žďár nad Sázavou a Horáckým muzeem i galerií v Novém Městě na Moravě.

Památkově chráněný statek a stodola byly upraveny v tradičním duchu – střecha z modřínového šindele, vápenné omítky, plaňkový plot. Výsledkem je velmi citlivá rekonstrukce historického objektu, který bude sloužit jak individuálním návštěvníkům CHKO Žďárské vrchy, tak školám ze širokého okolí, které se mohou seznámit s přírodou a historií tohoto chráněného území v centru Českomoravské vrchoviny.

Expozice Proměny krajiny začíná divočinou, krajinou bývalého pomezního hvozdu, neprostupného pralesa, pokračuje obdobím zápasu člověka s přírodou, ve kterém lidé žďářili a osídlovali zdejší kraj, těžili železnou rudu, rašelínu, vyráběli sklo, odvodňovali a stavěli. Současné období smíření člověka s přírodou autoři prezentují na 22 příbězích věnovaných tématu vody v krajině, loukám, rašeliništím, lesům, navrátilcům i vetřelcům. Součástí expozice je i model historického horáckého statku a dílčí expozice věnovaná vyhodnocení změn zdejší krajiny s krajinomalbami čtyř malířů Vysočiny. Pro Dům přírody byl natočen 3D film Žďárské vrchy – Proměny krajiny a ve spolupráci s Českou geologickou službou vznikly tři animace o vzniku Žďárských vrchů, rašeliniště a skalního útvaru Devět skal. Venkovní prostředí vhodně doplňují dřevěné prvky. Průvodcem domu přírody je skorec vodní, pták velikosti kosa žijící v blízkosti potoků a řek.

Celkové náklady na realizaci Domu přírody Žďárských vrchů činily 37,82 mil. Kč. Projekt byl financován ze státního rozpočtu ve výši 5,62 mil. Kč a z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Operačního programu Životní prostředí ve výši 32,2 mil. Kč.

Po celou dobu příprav se pilovala i náplň činnosti Domu přírody. Provozovatelem Domu přírody je ZO ČSOP Kněžice ve spolupráci s Chaloupky, o.p.s., jedny z nejkušnějších neziskových organizací v regionu, které se dlouhodobě věnují environmentální výchově a praktické ochraně přírody a krajiny.

1. Dům přírody Žďárských vrchů, foto Ota Nepilý
2. Slavnostní otevření ministrem životního prostředí, foto Jan Uher
- 3., 4. Expozice Proměny krajiny, foto Ota Nepilý

Význam přeshraniční spolupráce pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu ve velkoplošných chráněných územích

Tomáš Peckert

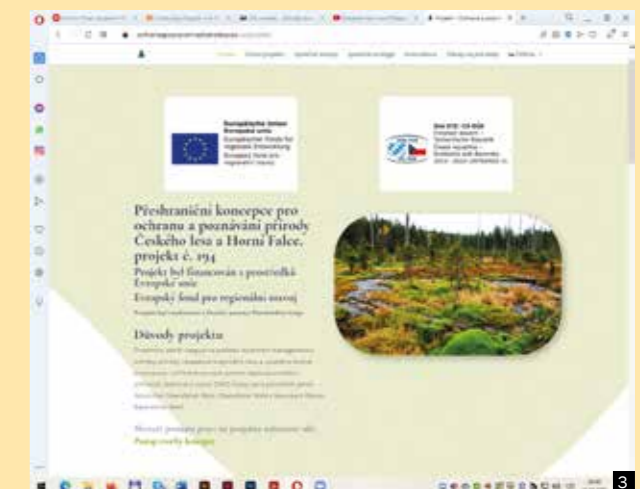
Chráněná krajinná oblast Český les je typickým příkladem příhraničního regionu s velkým podílem návštěvníků ze sousedního Bavorska. Jejich zájem je dán společnou historií území a proto Bavorsko aktivně podporuje v tomto příhraničním prostoru rozvoj cestovního ruchu. Bavorská strana iniciovala řadu významných projektů v jádrovém území CHKO (obnova základů zaniklé vsi Grafenried, certifikace běžeckých tras v okolí Čerchova podle standardů německého lyžařského svazu, rozvoj střediska pro sport a volný čas v Silberhütte s přesahem na český Havran a Zlatý Potok, budování přeshraničních naučných stezek).

Hodnotou Českého lesa je kromě cenných lesních i nelesních biotopů jedinečná krajina zaniklých sídel a rozsáhlé klidové území s omezeným vjezdem aut. To však může být snadno ztraceno neuváženým rozvojem cestovního ruchu. Pro zajištění ochrany přírodních hodnot, jejich vhodné interpretace a usměrnění návštěvníků byl realizován projekt

„Přeshraniční koncepce pro ochranu a poznávání přírody Českého lesa a Horní Falce“. Cílem bylo vytvoření obecně akceptované koncepce, která stanoví pravidla pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu s ohledem na ochranu přírody. Hlavním řešitelem projektu byla Regionální rozvojová agentura Plzeňského kraje, dalšími partnery Plzeňský kraj, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Vysoká škola Weihenstephan Triesdorf a vláda Horní Falce. Projekt byl financován v rámci Programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014–2020 (Interreg).

Po celou dobu realizace projektu (2018–2020) byl hlavním důraz v tomto příhraničním prostoru raz kladen na komunikaci se samosprávami, vlastníky a správci lesa, turistickými organizacemi, podnikateli v cestovním ruchu a dalšími. Výsledná koncepce má charakter dobře projednané nepsané dohody mezi aktéry ochrany přírody a cestovního ruchu. Stala se základním výchozím materiálem pro certifikaci vznikající destinace Český les. Probudila zájem ze strany bavorských institucí o spolupráci na interpretaci hodnot, což vytváří prostor pro nenásilné usměrňování návštěvníků. Pokud se podaří sehnat finanční prostředky, bude koncepce dopracována do stadia územní studie a stane se závaznou. Konkrétní výstupy projektu lze najít na <https://ochranaapoznavaniceskeholesa.eu/cs/projekt/>.

- 1., 2. Závěrečná konference ve Schonsee, foto Pavel Hruška
3. Webové stránky projektu

6.2.3 Regionální odborná a popularizační periodika

Více než polovina regionálních pracovišť AOPK ČR vydává ve spolupráci s místními partnery regionální periodikum. Jde například o Zpravodaj CHKO Beskydy, časopis Bílé/Biele Karpaty, Český les: příroda a historie, Krkonoše a Jizerské hory, časopis Arnika: přírodou a historií Karlovarského kraje, Jeseníky – Rychlebské hory, či Pod Blanicem. Kromě těchto populárně naučných publikací vydala AOPK ČR tradiční sborník odborných článků Bohemia Centralis, číslo 36.

Ve spolupráci s časopisem Veronica vyšlo číslo, zaměřené na oplovače v naší krajině.

6.2.4 Samostatné publikace

Významnou publikací roku 2020 je Atlas rozšíření obojživelníků v ČR. Ten je pokračováním řady atlasů AOPK ČR a přináší srovnávací podklad pro hodnocení vývoje rozšíření obojživelníků na našem území. Pro vydání v dalších letech se připravoval Atlas rozšíření plazů v ČR, začaly práce na Atlasu rozšíření hmyzožravců.

V metodické řadě vydala AOPK ČR tři nové metodiky: Biologické hodnocení rybních přechodů (box 5), Doprava a ochrana fauny v ČR (box 4) a Ochrana a zlepšování morfologického stavu vodních toků. Z projektu Interreg vydala AOPK ČR publikaci Migrační koridory mezi Českou republikou a Rakouskem.

Publikace jsou k dispozici v elektronické podobě na webových stránkách <http://www.ochranaprirody.cz/publikacni-cinnost/>.

6.3 AKCE PRO VEŘEJNOST A OSVĚTOVÉ MATERIÁLY

Květa Černošková, Lucie Záhorová

Práce s veřejností patří k základním pilířům činnosti AOPK ČR. Právě tuto oblast nejvíce postihla omezení, která souvisela s pandemií COVID 19. I přesto zejména regionální pracoviště uspořádala téměř 500 akcí (přednášek a seminářů, exkurzí, akcí pro návštěvníky, výstav), kterých se zúčastnilo více než 20 000 lidí. Mezi tradiční akce patří Vítání ptačího zpěvu, Mezinárodní noc pro netopýry či oslavy Evropského dne chráněných území. Oblíbenými se staly mnohé speciální regionální akce, například Slavnosti pastvin v Českém středohoří.

Protože pohyb v přírodě byl po část roku téměř jedinou povolenou volnočasovou aktivitou, sestavila AOPK ČR nabídku tipů na výlety pod zkráceným názvem Snamidoprirody.cz, které návštěvníkům doporučovaly méně známá místa a zároveň ukazovaly, jak AOPK ČR o tato místa pečuje. AOPK ČR v této souvislosti také připravila několik animovaných spotů o tom, jak se v přírodě chovat, a s touto tematikou byly zpracovány i rollupy pro Domy přírody. Více box 27.

Pro laickou veřejnost vyšlo několik tiskovin – například komiks Návrat vlků, pět nových letáků o CHKO (Beskydy, Český kras, Lužické hory, Orlické hory a Železné hory), informační leták o typech chráněných území Kde má přednost příroda. Vlčí problematice se věnovaly letáčky Tam, kde žijí vlci a O vlčích a zabezpečení hospodářských zvířat přehledně.

Návštěvnícký pas pro chráněné krajinné oblasti a národní parky, který AOPK ČR vydala v roce 2019, získal zvláštní cenu v soutěži Turistpropag 2020 pořádanou Asociací turistických informačních center České republiky.

6.4 ODBORNÉ KONFERENCE A SEMINÁŘE | Květa Černošková

V roce 2020 uspořádala AOPK ČR pro odbornou veřejnost šestou celostátní konferenci k vybraným otázkám praktické ochrany přírody. Tématem únorového setkání byla Urbanizace krajiny a nástroje k jejímu usměrňování. Konference proběhla ještě před vypuknutím pandemie ve spolupráci s Fakultou životního prostředí České zemědělské univerzity v pražském Suchbátově a navštívilo ji přes 350 lidí. Program konference byl rozdělen do tří bloků: Krajina – kulturní prostředí utvářející prostor pro život, Přírodní hodnoty v územním plánování a při výstavbě, Rekodifikace stavebního práva. Pozornost vzbudila především diskuze o podobě připravovaného zcela nového stavebního zákona. Na konferenci byly též předány ceny AOPK ČR.

Plánovaná konference k 50. výročí vyhlášení CHKO Žďárské vrchy, jejíž zahájení mělo proběhnout v Senátu, se kvůli pandemii neuskutečnila ani v náhradním termínu. Ze stejného důvodu neproběhla ani konference k 50. vyhlášení CHKO Orlické hory.

6.5 KNIHOVNA AOPK ČR

Jan Zátka

Veřejnosti přístupná odborná knihovna AOPK ČR evidovala ke konci roku 2020 celkem 13 902 svazků monografií, 5 617 svazků časopisů, 3 913 výzkumných zpráv, 161 norem, 36 vysokoškolských prací, 754 cestovních zpráv, 390 kartografických zpráv, 47 separátů, 143 audiovizuálních dokumentů a 252 svazků beletrie. Celkový stav knihovního fondu činí 52 501 KJ (knihovnických jednotek). V roce 2020 odebrala knihovna 152 titulů periodik a ve fondu knihovny AOPK ČR bylo celkem 646 titulů periodik.

Knihovna se počtem svazků řadí do kategorie středně velkých. Oproti běžné knihovně zajišťuje prodej a distribuci publikací vydávaných AOPK ČR. Jejich přehled je průběžně aktualizován na internetových stránkách www.nature.cz. Zde je též on-line katalog s databází dostupných publikací knihovny.

Dokončena byla rekatalogizace výzkumných zpráv a postupně probíhá nahrávání elektronických příloh výzkumných prací do webového katalogu knihovny Verbis/Portaro. Dokončena byla rovněž rekatalogizace norem nacházejících se ve fondu a katalogizace českých publikací z bývalé knihovny Střediska Státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje.

6.6 NÁVŠTĚVNICKÁ INFRASTRUKTURA V CHRÁNĚNÝCH ÚZEMÍCH

6.6.1 Značení chráněných území

Ondřej Vítek

AOPK ČR provádí vymezení a označení chráněných území v terénu. Značení se provádí jednak tabulemi (zpravidla umístěnými na dřevěných hraničnicích), jednak pruhovým značením (nejčastěji na stromech, případně dřevěných kůlech). V roce 2020 bylo opraveno a nově umístěno 607 kusů tabulí. Část tvořily tabule pro nově vyhlášená ZCHÚ (například NPR Nebesa) a památné stromy, významná část tabulí však představuje náhradu za tabule zničené či odcizené vandaly v terénu.

6.6.2 Naučné stezky a drobná návštěvnícká infrastruktura

Karolína Šulová, Ondřej Vítek

AOPK ČR má ve své správě několik desítek naučných stezek, čtyři z toho jsou nové, například naučná stezka Srdcem Českého krasu (box 28) či naučná stezka Jordán v CHKO Brdy. V roce 2020 byla odhadovaná návštěvnost naučných stezek ve správě AOPK ČR 700 000 lidí. Na některých z nich návštěvníci nenajdou klasické informační panely, ale jinou formu sdělení – například naučné stezky Okolo Padrtských rybníků a Jordán v CHKO Brdy mají informační tabulky umístěné na kamenech tak, aby nerušily dojem z volné nezastavěné krajiny. Na územích spravovaných AOPK ČR se aspoň zčásti nachází dalších 122 naučných stezek jiných zřizovatelů.

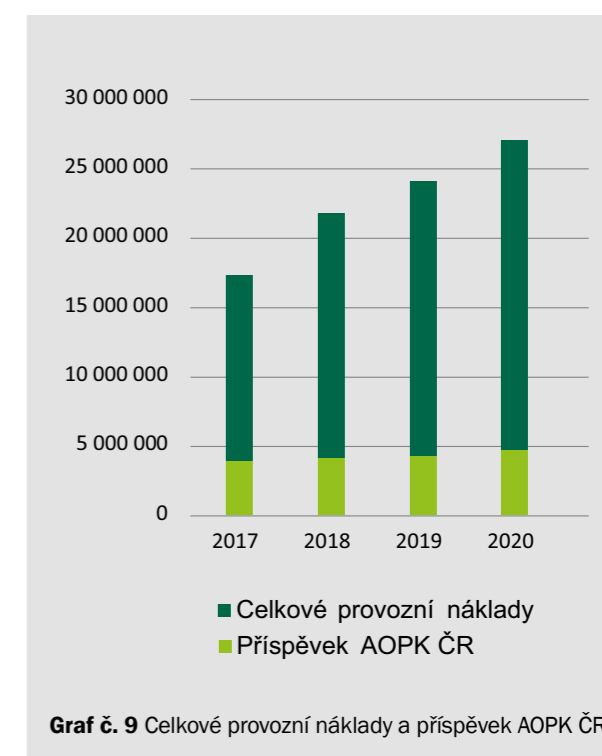
Základní informace o maloplošných ZCHÚ se návštěvníci dozvědí jednak ze standardizovaných infopanelů (aspoň jeden je téměř v každém z nich) a také z infotabulek na hraničnicích. Upozornění na platná omezení jsou někdy zdůrazněna pomocí piktogramů, v roce 2020 jich přibýlo 43. Na podmáčených místech se návštěvníkům zpřijemňuje vstup pomocí povalových chodníků nebo mostků. Naopak koše na odpadky do přírody se do přírody neumísťují, zásada je „co jsem si přinesl, to si také odnesu“, protože vítr a divoká zvířata dokážou z košů udělat zdroj znečištění pro okolí, o nákladech na vyvážení nemluví.

6.6.3 Program Dům přírody

Lenka Šoltysová

V programu AOPK ČR „Dům přírody“ bylo v roce 2020 zapojeno celkem devět návštěvníckých a osm informačních středisek ve 14 CHKO. Deset let po otevření prvního návštěvníckého střediska, Domu přírody Třeboňska, v roce 2020 ministr životního prostředí Richard Brabec s ředitelem AOPK ČR Františkem Pelcem slavnostně otevřeli pro veřejnost nové návštěvnícké středisko – Dům přírody Žďárských vrchů v lokalitě Krátká u Sněžného (box 29).

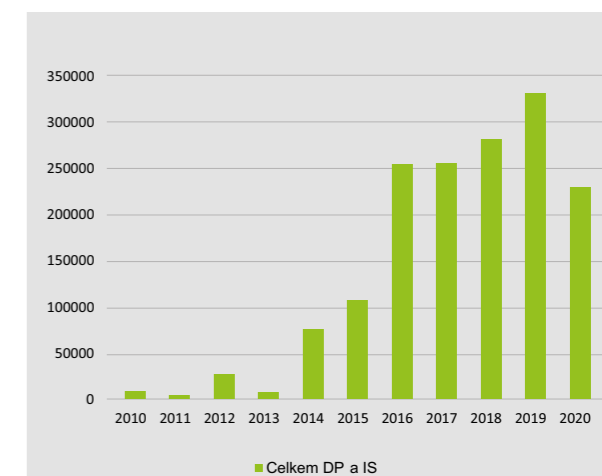
AOPK ČR přispěla v roce 2020 z národního programu POPFK na provoz návštěvníckých a informačních středisek částkou 4 702 818 Kč, což představuje 21 % celkových provozních nákladů (graf č. 9). Návštěvnícká a informační střediska

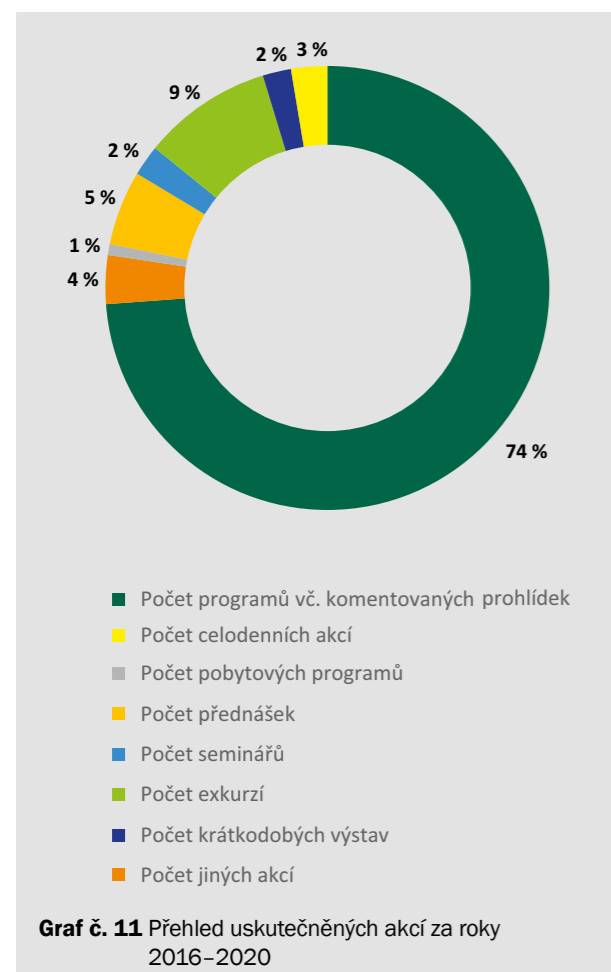
Graf č. 9 Celkové provozní náklady a příspěvek AOPK ČR

poskytla 165 green jobs, z toho jen 33 lidí bylo zaměstnáno na plný či částečný úvazek a ostatní byli brigádníci vypomáhající střediskům převážně v letních měsících.

Pandemie onemocnění COVID 19 znamenala v roce 2020 nepříznivý vývoj v návštěvnosti, která klesla ve srovnání s rokem 2019 zhruba o jednu třetinu, na 214 195 návštěvníků (graf č. 10). Za pokles může nejen uzavření vlastních středisek na celkovou dobu pěti měsíců, ale především uzavření škol v období konání tradičních školních výletů, které vedlo k poklesu programů pořádaných právě pro ně. Přesto se podařilo uspořádat celkem 857 akcí. K nejnavštěvovanějším patřily tradičně komentované prohlídky expozic a speciálně připravované komponované programy o přírodě a krajině jednotlivých CHKO (568). Druhým nejpočetnějším produktem pro návštěvníky CHKO jsou odborné exkurze, kterých se podařilo

Graf č. 10 Vývoj návštěvnosti v DP a IS od roku 2010

i přes nepříznivou pandemickou situaci uspořádat celkem 80. Konaly se i přednášky, semináře a krátkodobé výstavy. Od roku 2016 se v domech přírody a informačních střediscích uskutečnilo již 8 412 akcí (graf č. 11).

V roce 2020 byly vydány registrace žádostí o poskytnutí dotace z OPŽP pro realizaci dalších čtyř návštěvnických středisek. Plánují se ve třech CHKO (Bílých Karpatech – žadatel a investor ZO ČSOP Bílé Karpaty, Českém krasu – žadatel a investor Správa jeskyní ČR, Brdech – žadatel a investor Vojenské lesy ČR, s.p.) a také jedné národní přírodní památce (Hodonínská Důbrava – žadatel a investor Město Hodonín). Na jejich otevření se návštěvníci mohou těšit v letech 2022–2023.

6.7 STRÁŽ PŘÍRODY

Ondřej Vítek

Stráž přírody je na AOPK ČR vykonávána především dobrovolnými spolupracovníky. Situace na regionálních pracovištích (RP) není jednotná. Ve dvou CHKO (Blaník a Třeboňsko) dosud není žádný strážce přírody ustanoven. V CHKO Blaník ale jsou na strážní službu připravováni zájemci zatím v neformální kategorii čekatel a na Třeboňsku je připraveno ustanovení jednoho ze zaměstnanců strážcem přírody, objevil se i zájemce o dobrovolnou stráž. Strážců ustanovených z řad zaměstnanců AOPK ČR je celkem 43, to je o 2 méně než před rokem. Dobrovolných strážců je celkem 226, což je o 7 méně. Méně je rovněž zpravodajů (celkem 62, pokles

o 13 oproti roku 2019). Na ustanovení se připravuje 55 čekatelů (o 3 méně než vloni). Dobrovolní strážci starších ročníků postupně odcházejí a mladší se nehrnou. Přítomnost ochránařů v terénu je ale velmi důležitá, proto je snaha vyjednat alespoň nějaká místa pro profesionální strážce.

Nejsilnější pravomocí strážců je v případě zjištění rušivé probíhající činnosti její pozastavení na místě (§ 81 odst. 8 ZOPK). Tento nástroj našťástí v roce 2020 nemuseli strážci využít. Jednou z činností strážců, i když ne tou hlavní, je také ukládání pokut za přestupky příkazy na místě. Takových pokut bylo strážci uloženo celkem 392 v souhrnné výši 266 190 Kč. To představuje nárůst oproti předchozímu roku a bezesporu souvisí s netypickou návštěvností v době pandemie. Při ní strážci zaznamenávali řadu přestupků, kterých se často dopouštěli lidé, kteří nejsou zvyklí trávit volný čas v přírodě, ale neměli moc jiných možností. Průměrná výše strážci udělených pokut klesla na 679 Kč a odrážela tak vstřícný přístup k návštěvníkům, kteří přírodě škodí ne zcela úmyslně. Na celkovém počtu pokut udělených AOPK ČR se stráž přírody podílela z 61 %. To ukazuje, že pro tato rychlá a relativně jednoduchá řešení přestupků je stráž přírody důležitá. Přesto stále platí, že většinu neúmyslných přestupků strážci řeší domluvou. Nejčastěji pokutovaným přestupkem je trvale vjezd vozidel mimo silnice, ale stoupl například i počet řešeního rozdělávání ohně.

Setkáním strážců protiepidemická opatření opravdu nepřála. Většina se chce setkávat jen osobně, takže online setkání pro ně nejsou vhodnou náhradou. Týká se to jak setkání v regionech, tak celorepublikového setkání koordinátorů strážce. Přesto se koordinátoři na správách sešli se svými strážci a zpravodaji celkem v 15 případech v době, kdy to bylo možné. V listopadu pak proběhlo setkání s koordinátory online.

6.8 MONITORING NÁVŠTĚVNOSTI

Ondřej Vítek

AOPK ČR zajišťuje monitoring návštěvnosti ve vybraných lokalitách, které spravuje, již řadu let. Od roku 2009 jsou údaje o návštěvnosti získávány převážně metodou automatických sčítačů a jde tedy o počty průchodů zaznamenané na vytipovaných profilech. V roce 2020 probíhal monitoring na 69 profilech. Většinou byly měřeny průchody bez rozlišení uživatelských skupin a směrů, některé profily však sledovaly zvláště průjezdy cyklistů nebo aut nebo směry pohybu. Na několika profilech na vodních tocích byl zaznamenáván počet lodí. Na většině profilů běžel monitoring celý rok.

Výsledky ukazují v některých případech značné rozdíly mezi sledovanými lokalitami, a to nejen v počtu zaznamenaných průchodů, ale i v charakteru návštěvnosti v průběhu dne, týdne a roku. To je dáno v první řadě tím, že AOPK ČR sleduje návštěvnost jak u oblíbených turistických cílů, tak naopak i na několika místech, kam je vstup zakázán. Všechny zajímá, jak se na návštěvnosti chráněných území projevila protiepidemická opatření. I v tom ale byly velké rozdíly. Zvýšená jarní návštěvnost (duben–květen) se výrazně projevila například na Křivoklátsku, kde došlo k nárůstu oproti předchozím rokům zhruba na dvojnásobek na profilu Jezírko i dalších. Návštěvnost o letních prázdninách byla kromě Křivoklátska rekordní třeba na Pálavě s počty vyššími zhruba o polovinu nebo v Jeseníkách (v čele s profilem Praděd), kde

byl meziroční nárůst ale jen cca 15 %. Naproti tomu profily třeba v Jizerských horách žádné výrazně odlišné počty nezaznamenaly. Podrobnější vyhodnocení provede AOPK ČR po získání zatím chybějících dat z některých oblastí za poslední čtvrtletí.

Data jsou vkládána do internetové databáze Eco-Visio přímo smluvními dodavateli monitoringu návštěvnosti. Databáze umožňuje i jejich vizualizaci a základní vyhodnocení. Uspadňuje rovněž poskytování dat externím subjektům, např. jako podklad pro zpracování studií či projektů. V letošním roce šlo například o projekty „Omezování negativních dopadů turismu na ekosystémy prostřednictvím inteligentního softwarového průvodce“ a „Podpora alternativních řešení mobility v environmentálně citlivých oblastech“.

6.9 KONCEPCE PRÁCE S NÁVŠTĚVNICKOU VEŘEJNOSTÍ

Lenka Šoltysová

V roce 2020 se podařilo dokončit další tři koncepce práce s návštěvnickou veřejností pro CHKO Český ráj, Žďárské vrchy a Železné hory včetně interpretačního plánu Domu

přírody Železných hor. Koncepce práce s návštěvnickou veřejností (KPNV) postupně vznikají pro všechny CHKO. Jejich cílem je vytvoření interpretačního plánu pro celé území CHKO a stanovení limitů pro cestovní ruch. KPNV jsou podkladem pro plány péče chráněných krajinných oblastí. O rozvoji udržitelného cestovního ruchu v přeshraničním regionu více v boxu 30.

Zpracován byl též první interpretační plán pro národní přírodní rezervaci Soos, jedno z nejnavštěvovanějších chráněných území v ČR.

6.10 CENA AOPK ČR

Karolína Šulová

Cena Agentury ochrany přírody a krajiny ČR se v roce 2020 udělovala podruhé. Chce upozornit na zajímavé osobnosti či počiny, které pomáhají zlepšit stav naší přírody. Má především ukázat, že ochrana přírody má smysl a konkrétní výsledky. Sešlo se několik desítek nominací, ze kterých Rada AOPK ČR vybrala dva laureáty. Ceny byly předány v únoru 2020 na konferenci Vybrané problémy naší přírody a krajiny v pražském Suchdole. Více viz box 31.

Šetrné zemědělské hospodaření a ochrana lesů: Cena AOPK ČR podruhé | Karolína Šůvová

Cena AOPK ČR chce upozornit na zajímavé osobnosti či počiny, které pomáhají zlepšit stav naší přírody. V roce 2020 proběhl druhý ročník, ocenění byla předána na konferenci Vybrané problémy naší přírody a krajiny v pražském Suchdole.

V kategorii Počin si z rukou ředitele AOPK ČR Františka Pelce převzal ocenění Josef Stloukal, předseda firmy ZEMSPOL, a.s. Ta hospodaří v severní části chráněné krajinné oblasti Moravský kras.

„Je málo hospodářů, kteří v praxi ukazují, že je pro ně ochrana přírody skutečně důležitá. Firma ZEMSPOL, a.s., významně přispívá k ochraně Moravského krasu. Po dohodě se Správou chráněné krajinné oblasti totiž zatravnila několik desítek hektarů nad jedinečnými jeskynnými systémy, na těchto pozemcích se nehnojí a neaplikují biocidy. Pro ochranu mimořádně citlivého prostředí zdejších jeskyní je to zásadní. Při výsevech se používá druhově obohacená regionální travní směs, což prospěje zdejšímu hmyzu. Až budou všichni zemědělci hospodařit takto, bude potřeba méně ochránců přírody,“ zaznělo s trochou nadsázky v odůvodnění.

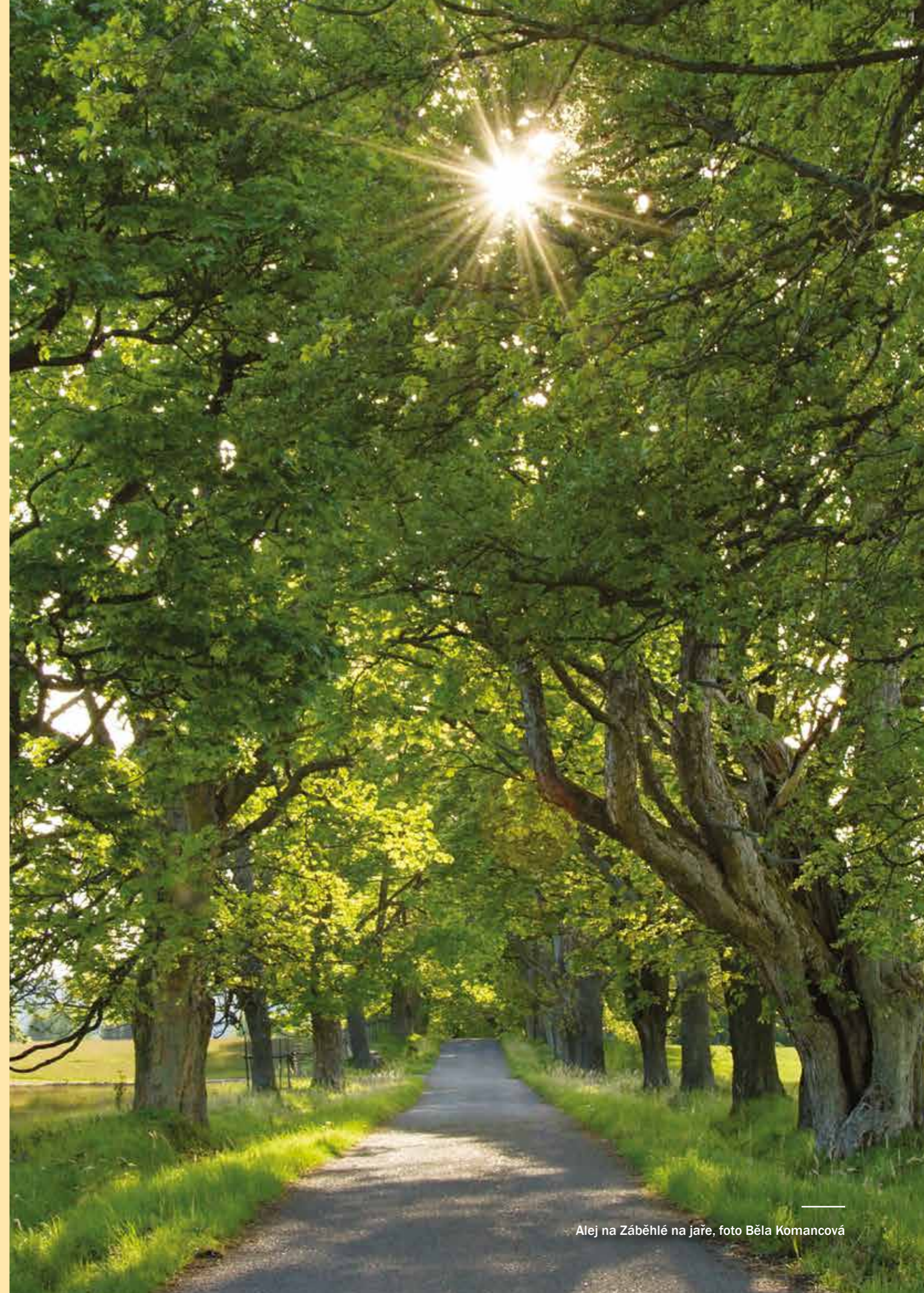

Za celoživotní práci pro ochranu přírody, zejména lesů, převzal ocenění Petr Moucha. V minulosti působil například jako vedoucí Správy chráněné krajinné oblasti Český kras či jako náměstek Správy chráněných krajinných oblastí. „Mezi ochranou přírody a lesníky jsou mnohdy určitá pnutí, ale Petr Moucha dokázal vždy tyto skupiny spojovat a sbližovat mnohdy výrazně odlišné postoje. Takových lidí je málo a právě proto jsem rád, že jsem měl tu čest s oceněným dlouhá léta spolupracovat. Svým nadšením ovlivnil a motivoval celou řadu lidí,“ vysvětlil při předávání Ceny ředitel AOPK ČR František Pelc.

V roce 2019 získalo ocenění Arcibiskupství pražské za šetrné lesní hospodaření na Rožmitálsku a manželé Burešovi za celoživotní přínos pro ochranu a výzkum přírody v Jeseníkách.

1. Osetá plocha vojtěškotravní směsí na Harbešské plošině v CHKO Moravský kras, foto Stanislav Koukal
2. Josef Stloukal, předseda představenstva firmy ZEMSPOL, při převírání Ceny AOPK ČR, foto Květa Černošlávková
3. Petr Moucha a František Pelc při předávání Ceny AOPK ČR, foto Tom Jůnek
4. Petr Moucha při výpravě do přírody, foto archiv SCHKO Český kras

Stepník rudý, foto Lucie Hružová

7. Mezinárodní spolupráce | Jan Plesník

7.1 MEZINÁRODNÍ ZÁVAZKY

Jan Plesník

Spolupráci AOPK ČR v mezinárodní ochraně přírody a krajiny v roce 2020 významně ovlivnila pandemie COVID 19: jak řada akcí, tak činností v této oblasti musela být buď odložena, nebo zcela zrušena.

Aktivity, vztahující se k naplňování legislativy Evropské unie (směrnice o ptácích, směrnice o stanovištích, nařízení o invazních nepůvodních druzích) nebo k realizaci jejich dotačních programů, podrobně přibližují kapitoly, resp. podkapitoly 2.1.3, 2.2.3, 3.4.1, 3.4.2 a 4.

■ Evropské tematické středisko biologické rozmanitosti (ETC/BD)

V roce 2020 AOPK ČR v rámci činnosti konsorcia ETC/BD, tvořeného jedenácti institucemi z deseti států, dokončila podrobný rozbor zpráv členských států EU předkládaných podle článku 17 směrnice o stanovištích a článku 12 směrnice o ptácích a podílela se na rozpracování klíčového dokumentu, Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, odbornou institucí Evropskou agenturou životního prostředí (EEA).

■ Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD)

Úmluva o biologické rozmanitosti, sjednaná v roce 1992, zůstává klíčovou normou mezinárodního práva s globální působností zaměřenou na nejrůznější aspekty péče o biodiverzitu na všech jejích hlavních úrovních a udržitelné využívání jejích složek. AOPK ČR v roce 2020 připravila rešerši odborných podkladů pro mimořádné zasedání Poradního orgánu CBD pro vědecké, technické a technologické záležitosti (SBSTTA-CBD) zaměřené na vzájemné vazby mezi biologickou rozmanitostí a pandemiemi zoonóz včetně onemocnění COVID 19 (prosinec 2020).

■ Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (Bernská úmluva)

AOPK ČR podporuje přípravou odborných podkladů naplňování závazků vyplývajících z celoevropské mnohostranné dohody na ochranu přírody – Bernské úmluvy. Pracovník AOPK ČR působil v roce 2020 v předsednictvu Stálého výboru Bernské úmluvy a současně řídil skupinu specialistů Rady Evropy pro Evropský diplom pro chráněná území. V roce 2020 bylo toto prestižní ocenění rozhodnutím Výboru ministrů Rady Evropy znovu prodlouženo na deset let všem třem jeho nositelům z ČR, konkrétně NP Podyjí, CHKO Bílé Karpaty a NPR Karlštejn.

■ Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (Pařížská úmluva)

V lednu 2020 předložila Česká republika Středisku světového dědictví UNESCO Paříž spolu s podklady dalších jedenácti evropských zemí podrobný návrh na rozšíření stávající lokality světového dědictví „Dlouhověké bukové lesy a pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy“ o NPR Jizerskohorské bučiny. V září 2020 navštívila uvedenou mimořádně cennou lokalitu hodnotící mise Mezinárodní unie ochrany přírody (IUCN) a Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), viz box 32.

■ Program OSN pro životní prostředí (UNEP)

Pracovník AOPK ČR recenzoval publikaci Stav a výhled životního prostředí ve světě (GEO) - Města, hodnotící stav, změny a vývojové trendy životního prostředí v lidských sídlech z globálního pohledu, a podílel se na přípravě osnovy připravované obsáhlé zprávy generálního tajemníka OSN Usmířování s přírodou.

■ Mezivládní platforma pro biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES)

AOPK ČR koordinuje činnost tohoto široce uznávaného a vlivného vědeckého panelu OSN v České republice. Pracovník AOPK ČR v roce 2020 recenzoval připravované rozsáhlé zprávy IPBES zabývající se biodiverzitou a pandemiemi, resp. invazními nepůvodními druhy a jejich regulací.

■ Evropské sdružení představitelů institucí ochrany přírody (ENCA)

AOPK ČR v roce 2007 spoluzakládala Evropské sdružení představitelů institucí ochrany přírody (ENCA), jehož hlavním úkolem se stala vzájemná výměna zkušeností státních institucí zaměřených na péči o přírodu a krajinu na našem kontinentě. V roce 2020 se AOPK ČR mj. podílela na vypracování společného odborného stanoviska ENCA k Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030.

■ Mezinárodní unie ochrany přírody (IUCN)

AOPK ČR navazuje členstvím v nejvýznamnější mezinárodní nevládní organizaci ochrany přírody na světě na činnost svých předchůdců, která započala již v roce 1958. Pracovníci AOPK ČR se zapojili do činnosti odborných komisí, pracovních skupin a platform IUCN stejně jako do přípravy podkladů pro VII. světový kongres ochrany přírody, odložený na září 2021.

7.2 VĚDECKÝ ORGÁN CITES

Silvie Ucová

V roce 2020 se vědecký orgán CITES věnoval především vypracování odborných stanovisek k výjimkám ze zákazu komerčních činností pro druhy zařazené v příloze A nařízení Rady (ES) č. 338/97 pro regionální výkonné orgány CITES (krajské úřady). Druhou, neméně důležitou standardní náplní zůstává prověřování dovozů a vývozů ohrožených druhů CITES ze třetích zemí do České republiky a zpět. V souvislosti s výrazným omezením cestování a dramatickým poklesem letecké přepravy se během roku 2020 snížil počet vydaných stanovisek k dovozům a vývozům oproti roku 2019 o plných 40 %.

V rámci zabezpečování odborných stanovisek pro obchod se třetími zeměmi pracovníci vědeckého orgánu CITES komunikovali s partnerskými orgány ve třetích zemích. Prověřovány byly zejména dovozy vzácných druhů plazů z chovatelských zařízení v Indonésii. Naopak při žádostech o vývoz velkých kočkovitých šelem (tygři, levharti) byl vědecký orgán CITES v intenzivním kontaktu s příslušnými institucemi v Íránu a Arménii, přičemž prověřování se zaměřilo zejména na

důvěryhodnost dovážejícího zařízení, aby nedošlo k zneužití vyvážených zvířat v nelegálním obchodě s produkty tradiční asijské medicíny.

V roce 2020 uskutečnili pracovníci sedm odborných šetření, a to u chovatelů exotických druhů (langur duk, želva anamská, orel východní, mořští koráli), ale také v zařízeních s druhy vyskytujícími se v přírodě České republiky a zároveň uvedenými v příloze A, takže obchod s nimi je regulován (medvěd hnědý, luňák červený, luňák hnědý).

Vědecký orgán CITES zpracovával v roce 2020 na žádost Policie ČR odborné vyjádření stanovující tržní cenu barevných mutací papouška alexandra velkého.

V roce 2020 byl průběžně sledován chov velkých kočkovitých šelem v ČR a jejich přesuny mezi chovateli. Vzhledem k novele zákona č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání, v platném znění, která zpřísní podmínky chovu a zakáže rozmnožování mj. velkých kočkovitých šelem, se očekává postupné snížení jejich počtu v soukromých chovech. Proto také v příštích letech bude nutné věnovat zvýšenou pozornost nakládání s jedinci drženými v soukromých chovech. Cena produktů tradičního asijského lékařství pocházejících z těchto druhů zůstává stále značná, naopak se zdá, že ji pandemie nemoci COVID 19 ještě navýší.

Členové odborné skupiny CITES při AOPK ČR dále projednávali zařazení nových druhů do přílohy CITES a také schválili aktualizaci interního dokumentu Risklist. Jde o seznam druhů a dalších taxonů fauny sestavený ve spolupráci s Českou inspekcí životního prostředí, zahrnující druhy zařazené v přílohách CITES, s nimiž byl v minulosti zaznamenán

významnější nelegální obchod, nebo druhy, které jsou v lidské péči odchovávány jen velmi vzácně.

Také v roce 2020 pravidelně jednala vědecká prověřovací skupina (Scientific Review Group, SRG) složená ze zástupců vědeckých orgánů CITES všech členských států EU a Evropské komise. Pouze první zasedání se uskutečnilo Bruselu, další tři zasedání se pak přesunula do virtuálního prostoru. Jednání SRG jsou zásadní z hlediska koordinace jednotlivých zemí a zajištění jednotného postupu při posuzování žádostí o dovoz a vývoz exemplářů planě rostoucích rostlin či volně žijících živočichů chráněných CITES do/z EU. Z témat, která byla projednávána a která se úzce dotýkají ČR, jmenujme kromě již zmiňovaného importu plazů z odchoven v Indonésii alespoň dovoz korálů z jihovýchodní Asie. V neposlední řadě byly na SRG řešeny druhy, u nichž se uvažuje o změně kategorie ochrany CITES (nejčastěji zpřísnění ochrany nebo úplně nové zařazení do příloh). ČR se aktivně podílela na zjišťování informací o druzích, které jsou v hledáčku chovatelů nebo spotřebitelů tradiční asijské medicíny a se kterými je za těmito účely mezinárodně obchodováno.

Standardní činnost vědeckého orgánu CITES nebyla během roku 2020 v souvislosti s pandemií nemoci COVID 19 významně negativně ovlivněna. Z pravidelných aktivit došlo pouze k přesunutí oblíbeného semináře k problematice CITES, který je každoročně pořádán pro pracovníky státní správy, zoologických zahrad nebo akademických pracovišť, na rok 2021. Zahraniční služební cesty související s naplňováním CITES nebo příslušné legislativy EU se v roce 2020 až na jednu výjimku neuskutečnily.

Bude mít Česká republika první přírodní lokalitu světového dědictví UNESCO?

Jiří Hušek, Jan Plesník

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, zaštitěná Organizací OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), chrání od roku 1975 jak přírodní výtvoř, tak kulturní památky prokazatelně významné pro celé lidstvo. K 20. únoru 2021 bylo na Seznam světového dědictví UNESCO zapsáno celkem 1 121 lokalit, z toho 869 kulturních, 213 přírodních a 39 smíšených památek na území 167 států doslova celého světa. V současnosti se na území České republiky nachází 14 lokalit světového dědictví: všechny jsou kulturní, návrhy na přírodní nebo smíšené nebyly až dosud úspěšné.

Lokalita „Dlouhověké bukové lesy a pralesy Karpat a dalších oblastí Evropy“ se stala součástí světového dědictví UNESCO v létě 2017: vznikla rozšířením původních lokalit „Bukové pralesy Karpat“ (2007) a „Dlouhověké bukové lesy Německa“ (2011) o vhodné ekosystémy z jiných evropských zemí. V září 2018 započala iniciativa usilující, aby uvedená lokalita zahrnovala i unikátní zachovalé bukové lesy mimořádné hodnoty z dalších osmi států našeho kontinentu, jmenovitě Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Francie, Polska, Severní Makedonie, Srbska, Švýcarska a České republiky, a další lokality z Itálie a Slovenska.

AOPK ČR nominovala z pověření MŽP v lednu 2019 na indikativní seznam světového dědictví UNESCO pro nepochybné kvality také národní přírodní rezervaci Jizerskohorské bučiny. Vlastní lokalitu světového dědictví UNESCO (444,88 ha) a současně její ochranné pásmo (189,23 ha) by tvořily segmenty Poledník a Štolpichy. Zbylá část NPR a její ochranné pásmo by představovaly pásmo péče o krajinu a udržitelného rozvoje (2 090,55 ha).

Koncem ledna 2020 předložila oficiálně švýcarská vláda, která nominaci dvanácti států koordinuje, pařížskému sekretariátu UNESCO obsáhlý společný dokument, čímž byl oficiálně zahájen nominační proces. Ve dnech 19.–21. září 2020 navštívili ČR odborníci z Mezinárodní unie ochrany přírody (IUCN) a Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO). Cílem jejich mise bylo ověřit, zda návrh na vyhlášení NPR Jizerskohorské bučiny lokalitou světového dědictví UNESCO splňuje náročná kritéria, oprávněně kla-

dená na udělení zmiňovaného vysoce prestižního ocenění. Po úvodním seznámení s činností státní ochrany přírody v ČR představili kolegové z regionálního pracoviště Liberecko expertům obou mezinárodních institucí v kontextu péče o přírodní a krajinné dědictví v chráněné krajinné oblasti minulost, současnost a budoucnost unikátního komplexu jizerskohorských bučin. Hlavní část pobytu zahraničních hostů patřila terénní exkurzi do NPR.

Stanovisko delegace IUCN a UNESCO bude známé až po uveřejnění celkové zprávy zahrnující hodnocení všech ploch navržených zmiňovanými státy, které je plánované na duben 2021. Pokud návrh dvanácti evropských zemí uspěje, bude mít Česká republika první přírodní lokalitu, oceněnou jako skutečná součást dědictví celého lidstva.

1. Ředitel RP Liberecko Jiří Hušek představuje zahraničním odborníkům NPR Jizerskohorské bučiny v kontextu CHKO Jizerské hory. Foto Jan Plesník
2. Dlouhověký les v NPR Jizerskohorské bučiny vyniká nejen rozlohou, ale stupněm zachovalosti a přírodností. Foto Jiří Hušek
3. Debata nad mapou na vyhlídce Paličnick. Vlevo dole Hanns Kirchmeier z Rakouska, vpravo švédská odbornice Ulrika Abergová, za nimi ředitel RP Liberecko Jiří Hušek. Foto Jan Plesník

8.1 ROZPOČET AOPK ČR

Miloš Benedikt

AOPK ČR hospodařila v roce 2020 dle schváleného a v průběhu roku upraveného rozpočtu dle pravidel stanovených příslušnou legislativou, především zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů v aktuálním znění.

AOPK ČR vykázala celkem 189 245 tis. Kč příjmů.

Plánovaný limit příjmů ve výši 10 000 tis. Kč byl naplněn v částce 10 668 tis. Kč. Hlavní skladbu tvořily zejména příjmy z poskytování služeb a výrobků, z pronájmu pozemků, z pronájmu majetku, příjmy z vlastní činnosti a příjmy z prodeje dlouhodobého majetku.

Ostatní příjmy představují investiční a neinvestiční transfery od veřejných rozpočtů, Evropské unie a ze zahraničí.

Celkový rozpočet výdajů činil 1 251 072 tis. Kč, čerpání dosáhlo hodnoty 1 028 227 tis. Kč. Čerpání nároků z nespotřebovaných výdajů činilo 194 498 tis. Kč a čerpání rezervního fondu dosáhlo výše 1 808 tis. Kč.

Platy zaměstnanců s příslušenstvím činily 414 953 tis. Kč. Náklady na odstupné a odbytné spojené se snižováním počtu zaměstnanců AOPK ČR v roce 2020 činily 1 539 tis. Kč. Náhrady mezd v době nemoci byly ve výši 1 082 tis. Kč.

Provozní a režijní výdaje čtrnácti regionálních pracovišť a ústředí činily 73 338 tis. Kč. Schválený rozpočet provozních výdajů byl současně posílen díky realizaci projektů. Největší podíl výdajů představovaly položky za nájemné, pohonné hmoty, platby za energie, cestovné, poštovní služby, náklady na opravy, materiálové náklady a další služby.

AOPK ČR měla v roce 2020 v realizační fázi 182 akcí, z nichž bylo 62 akcí v rámci POFK (Podpora obnovy přirozených funkčních krajiny), dále pak v rámci MaS (majetek státu) bylo 51 akcí.

Patnáct akcí bylo financováno z EU. V rámci ICT bylo celkem 16 akcí, v rámci MTZ (Materiálně technická základna) běžné stavby 27 akcí, MTZ stroje a zařízení dvě akce a zbytek MTZ devět akcí.

Mimo výše uvedené bylo v roce 2020 realizováno 23 projektů. Z toho 14 projektů bylo hrazeno z Operačního programu Životní prostředí, šest projektů z dotačního titulu Interreg a tři projekty z programu LIFE (více tab. č. 17).

8.2 ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK | Pavlína Nemétoevá

AOPK ČR během roku 2020 administrovala celkem 89 veřejných zakázek (dále jen „VZ“) s předpokládanou hodnotou nad 250 tis. Kč, v celkovém součtu předpokládaných hodnot 154 783 489,17 Kč bez DPH. Z toho bylo 78 zakázek malého rozsahu tj. mimo režim zákona v celkové předpokládané hodnotě 68 617 366,73 Kč bez DPH a jedenáct zakázek soutěžených v rámci zákona v celkové předpokládané hodnotě 86 166 122,44 Kč bez DPH. Z celkového počtu 89 administrovaných zakázek bylo sedmdesát zakázek zadáno, osm zakázek nebylo do konce roku 2020 ukončeno a jedenáct jich bylo zrušeno.

Celkový objem finančního plnění z vysoutěžených zakázek činil 80 806 433,22 Kč vč. DPH, což představuje 96 uzavřených smluv.

8.3 PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Miloš Benedikt

Personální zajištění činností AOPK ČR v roce 2020 vycházelo z limitů stanovených státním rozpočtem pro rok 2020 a systemizací pro rok 2020 schválenou vládou (včetně jejích následných změn v březnu, červnu, září a listopadu 2020). V rozpočtu pro rok 2020 (stav k 1. 11. 2020) bylo pro AOPK ČR schváleno 537,55 přepočtených úvazků služebních míst, z toho

Tab. č. 17 Výčet nejdůležitějších položek, čerpání AOPK ČR k 31. 12. 2020 (v tis. Kč)

Položka čerpání	Skutečnost	Nároky z nespotr. výdajů	Rezervní fond	Čerpání celkem
Platy kmenových zaměstnanců v prac. poměru	23 987	0	0	23 987
Platy kmenových státních zaměstnanců	189 910	2 275	293	192 478
Sociální a zdravotní pojistné	71 246	2 311	99	73 656
FKSP	4 231	91	6	4 328
OON	337	1 389	68	1 794
Náhrady mezd v době nemoci	1 082	0	0	1 082
TP OPŽP	27 073	6 553	0	33 626
Újma	169 743	10 134	0	179 877
PPK celkem	163 218	3 508	0	166 726
Natura 2000	3 163	4 639	0	7 802
Programové financování	50 928	86 383	0	137 311
Projekty (EU účast)	60 811	51 407	1 496	113 714

123,13 z nich financováno z EU/FM a dále 124,04 přepočtených úvazků pracovních míst, z toho 58,9 z nich financováno z EU/FM. Celkem tedy 661,59 přepočtených úvazků (graf č. 12).

V roce 2020 bylo přijato 91 nových zaměstnanců, z toho 51 do služebního poměru. Oproti roku 2019 se jedná o mírný pokles (cca 2 %). V roce 2020 odešlo 72 zaměstnanců, o 6 více než v roce 2019.

Struktura zaměstnanců podle věku ukazuje, že největší podíl tvoří zaměstnanci ve věku 41–50 let, což je 33 % stávajících zaměstnanců AOPK ČR, tedy 221 zaměstnanců. Nejmenší podíl tvoří zaměstnanci ve věkové skupině 66+, pouhé 1 %, tedy 9 zaměstnanců (graf č. 13).

Podíl mužů a žen podle věku je v rámci AOPK ČR obecně vyrovnaný. Průměrný věk zaměstnanců AOPK ČR je 43,6 let.

8.4 SPRÁVA MAJETKU A MATERIÁLNĚ-TECHNICKÉ ZAJIŠTĚNÍ | Dagmar Heřmanová

K 31. 12. 2020 hospodařila AOPK ČR s movitým a nemovitým majetkem státu o celkové hodnotě 2,68 mld. Kč v následujícím členění:

- Dlouhodobý majetek (hmotný, nehmotný, revitalizace) – výjma pozemků v celkové hodnotě 1 432 574 177,77 Kč;
- Drobný dlouhodobý hmotný i nehmotný majetek (vč. OOPP a zapůjčeného majetku z MŽP/SFŽP) v celkové hodnotě 272 507 767,58 Kč;
- Pozemky v celkové hodnotě 982 964 976,21, o celkové výměře 126 913 380 m², celkem 15 129 Kč (grafy č. 14, 15, 16).

V roce 2020 byl vyřazen majetek (DHM, DDHM, DDNM, OOPP) bezúplatným převodem, likvidací, prodejem a v důsledku škodných událostí o celkové hodnotě 10 438 978,50 Kč. Vyřazený majetek již nesloužil účelu, ke kterému byl pořízen, a byl vyhodnocen pro AOPK ČR jako trvale nepotřebný.

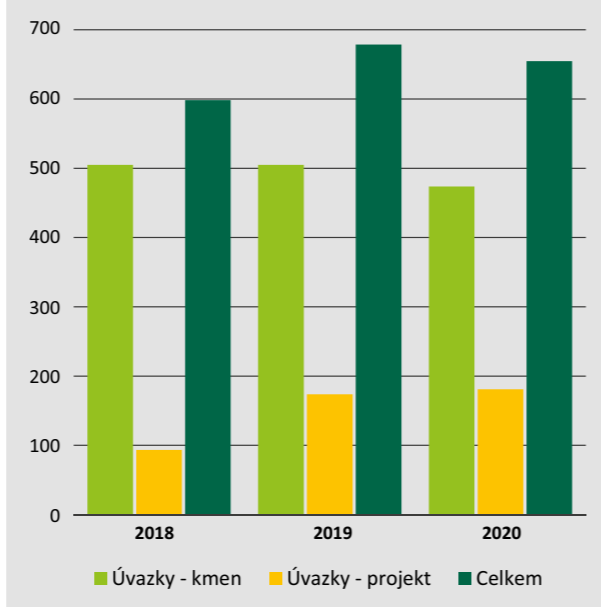
V roce 2020 byly vyřazeny a zařazeny pozemky (bezúplatné převody mezi organizačními složkami státu (ÚZSVM) a jinými státními organizacemi, komplexní pozemkové úpravy, obnova katastrálního operátu, výkupy, aj.) následovně:

- Vyřazení 414 ks, 16 879 079,64 Kč v pořizovacích cenách
- Zařazení 191 ks, 16 541 678,35 Kč v pořizovacích cenách

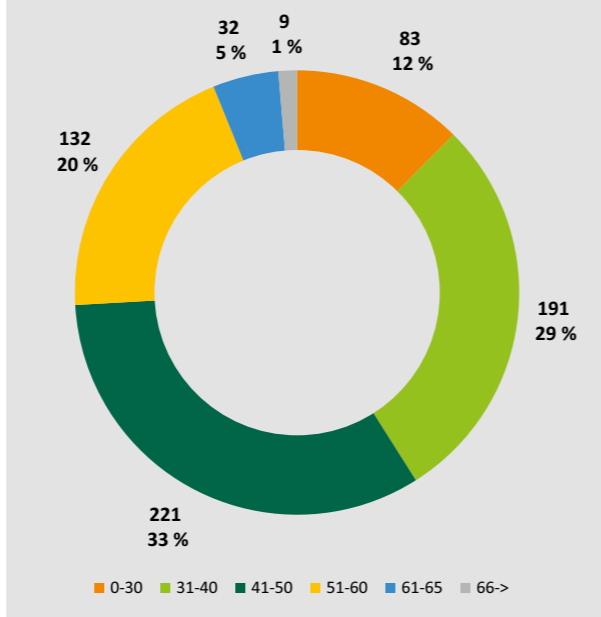
V roce 2020 využívala AOPK ČR pro svou činnost celkem 139 služebních vozidel, z toho 108 osobních a 31 terénních. V souladu s plněním jednoho z úkolů Národního programu snižování emisí je při přípravě podkladů pro centrální nákup služebních vozidel kladen důraz na zvýšení podílu „ekologicky přátelských vozidel“ na alternativní pohon. K 31. 12. 2020 byla AOPK ČR příslušná hospodařit se čtyřmi osobními automobily na elektrický pohon a 24 na CNG.

V souladu s novelou zákona č. 219/2000 Sb. a příslušnými právními předpisy byly v systému Centrálního registru administrativních budov (CRAB) průběžně aktualizovány údaje o 43 administrativních budovách, se kterými je AOPK ČR příslušná hospodařit, nebo je užívá ke své činnosti na základě smluvních vztahů.

Graf č. 12 Vývoj počtu kmenových a projektových úvazků 2018–2020

Graf č. 13 Struktura zaměstnanců AOPK ČR podle věku

Na základě uzavřené smlouvy č. 03521731 o poskytnutí podpory ze Státního fondu životního prostředí ČR, Národní program Životní prostředí Státního fondu životního prostředí ČR na podporu výkupu pozemků ve zvláště chráněných územích, byly vykoupeny do vlastnictví České republiky, příslušnosti hospodařit s majetkem státu pro AOPK ČR pozemky v ZCHÚ o celkové výměře 141.081 m² v celkové kupní ceně 2 128 717,- Kč. Tato smlouva byla prodloužena o jeden rok z důvodu pandemie COVID 19 do konce roku 2021.

V září 2020 AOPK ČR uzavřela se SFŽP ČR smlouvu č. 08241931 o poskytnutí podpory ze SFŽP ČR ve výši 30 mil. Kč (na období 2020–12/2024).

AOPK ČR eviduje a zpracovává 151 výzev k vydání majetku (730 pozemků) církvím a náboženským společnostem. Celkem řeší 19 žalob: s Arcibiskupstvím pražským, Benediktinským opatstvím sv. Václava v Broumově, Římskokatolickou farností Lidečko, Římskokatolickou farností Široký Brod, a dalšími.

Přiznání k dani z nemovitých věcí na zdaňovací období roku 2020 AOPK ČR podala na 14 krajských finančních úřadů přiznání k dani z nemovitých věcí dle výše uvedeného zákona. Celková daň za pozemky byla vyměřena finančními úřady ve výši 2 132 991,- Kč.

AOPK ČR prověřila pro Ministerstvo životního prostředí – Státní pozemkový úřad 12.422 pozemků podle ust. § 6 zák. č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a 49 pozemků podle ust. § 8 zák. č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.

V roce 2020 byly dokončeny rekonstrukce 1. PP a úprava místnosti č. 102 v 1. NP v objektu v Ústí nad Labem, vnitřní rekonstrukce objektu a venkovní úpravy areálu SCHKO Bílé Karpaty v Luhačovicích, stavební úpravy objektů SCHKO Broumovsko v Polici nad Metují, oprava fasády na objektu v Ostravě, rekonstrukce budovy SCHKO Blanský les ve Vyšném a sanace obvodového pláště, izolace a sanace stěny garáže, oplocení objektu v Liberci, udržovací práce objektu v Liberci (sanace obvodových stěn, oprava oplocení, výměna sprchového koutu, oprava dlažby schodišťových stupňů, oprava topného systému, doplnění vnější hydroizolace objektu, výměna a oprava dřevěných konstrukcí).

8.5 ZPRÁVA A PODPORA ICT

Jan Vostatek

V roce 2020 byly v oblasti ICT zrealizovány následující významné akce:

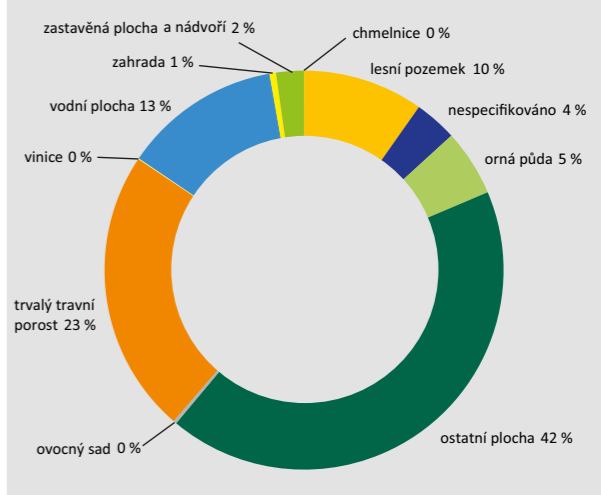
Proběhla výměna diskového pole pro centrální virtualizační cluster za pole s kapacitou 100 TB postavené na all-flash technologii zajišťující dostatečnou kapacitu, odezvu a stabilitu provozu IS, hodnota této akce byla 6 866 750 Kč. Další významnou akcí v této oblasti bylo dokončení rekonstrukcí strukturovaných kabeláží v 8 objektech regionálních pracovišť, cílem této akce bylo zajištění dostatečného množství přípojných míst pro koncová zařízení a splnění požadavků na bezpečnost a odezvu IS.

V oblasti bezpečnosti byla nasazena centrální správa koncových zařízení v celé AOPK ČR a nasazen IBM QRadar SIEM, tato technologie umožňuje monitoring a řešení bezpečnostních incidentů.

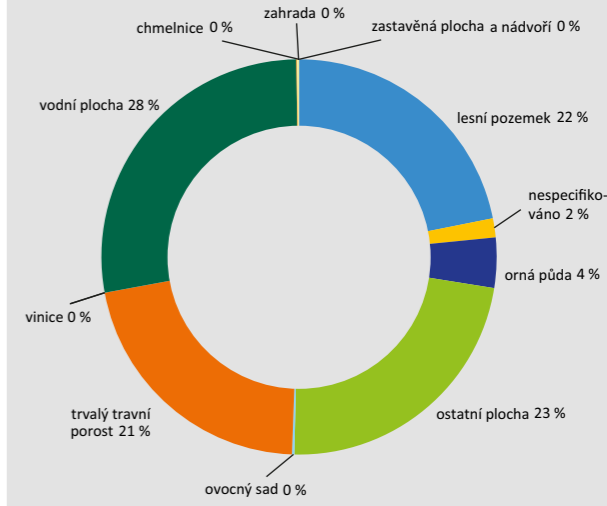
V oblasti komunikací proběhlo nasazení VoIP na většině pracovišť, výsledkem této akce je úspora finančních prostředků v částce cca 800 000 Kč ročně, sjednocení správy telefonních ústředěn a modernizace celé telefonní infrastruktury.

V oblasti podpory práce z domova při mimořádných opatřeních bylo zrealizováno externí připojení 250 uživatelů prostřednictvím šifrovaného připojení do prostředí HCL Notes a VPN a implementace a podpora videokonferenční technologie.

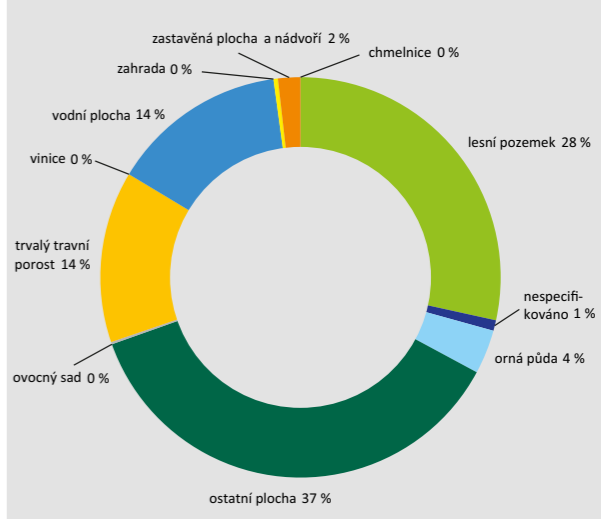
Graf č. 14 Struktura pozemků v majetku AOPK ČR dle počtu

Graf č. 15 Struktura pozemků v majetku AOPK ČR dle výměry

Graf č. 16 Struktura pozemků v majetku AOPK ČR dle hodnoty

Tab. č. 18 Přehled projektů s účastí EU s vyčísleným čerpáním v roce 2020				
Název projektu	Zdroj financování	Doba trvání (celé roky)	Celkem za projekt v Kč	Celkem rok 2020 čerpáno v Kč
Zajištění plánovací dokumentace pro vybrané lokality národního významu v České republice	OPŽP 2014–2020	2016–2023	103 005 307	13 636 310
Monitoring a mapování vybraných druhů rostlin a živočichů a inventarizace maloplošných zvláště chráněných území v národně významných územích v České republice	OPŽP 2014–2020	2017–2023	348 214 600	56 424 048
Podpora managementového plánování a biodiverzity horských biotopů v oblasti Pradědu	OPŽP 2014–2020	2017–2023	22 599 481	2 582 628
Obnovní management území národního významu na jižní Moravě	OPŽP 2014–2020	2017–2023	27 047 507	4 610 051
Záchrana a podpora biodiverzity na rybnících v PR Bažantula	OPŽP 2014–2020	2018–2020	51 827 528	45 833 821
Obnovní management pozemků AOPK ČR v EVL, NPP Na požárech	OPŽP 2014–2020	2018–2023	5 767 489	944 889
Dům přírody Žďárských vrchů	OPŽP 2014–2020	2018–2020	36 534 591	11 652 406
Oprava hráze rybníka Velký Pařezitý	OPŽP 2014–2020	2018–2020	51 398 373	8 043
Revitalizace PR U Sedmi rybníků	OPŽP 2014–2020	2019–2020	22 183 278	8 008 849
Obnova rákosin a podmáčených luk jako významného hnízdiště vodních a mokřadních druhů ptáků v Poodří	OPŽP 2014–2020	2019–2023	8 717 799	1 247 703
Ochrana vybraných jeskyní a krasových jevů ve zvláště chráněných územích ČR	OPŽP 2014–2020	2019–2023	24 150 824	1 748 097
Sjednocený informační systém ochrany přírody ČR – nástroj podpory hodnocení stavu chráněných území a chráněných druhů	OPŽP 2014–2020	2019–2023	93 634 660	4 788 260
Studie NPR Lednické rybníky	OPŽP 2014–2020	2019–2023	5 962 827	1 198 126
Management kleče (Pinus mugo Turra) v NPR Praděd a PR Břidličná a podpora managementového plánování a druhové rozmanitosti lesních ekosystémů v NPR Králický Sněžník	OPŽP 2014–2020	2020–2023	19 219 232	6 637 972
Plán ÚSES v CHKO	OPŽP 2014–2020	2020–2023	49 866 688	372 421
Odstranění nežádoucích objektů v ZCHÚ v péči AOPK ČR	OPŽP 2014–2020	2020–2022	26 822 482	39 740
3Lynx	Interreg Central Europe	2017–2020	3 500 055	655 614
Projekt: OWAD – Objektivní akceptace vlka v člověkem pozmeněné přeshraniční krajině	Programu spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko 2014–2020	2017–2020	3 239 622	894 275
ConNat	Interreg V-A Rakousko – Česká republika	2017–2021	5 324 824	1 634 264
Podpora přirozeného prostředí a výskytu perlorodky říční v povodí Malše (ATC237)	Interreg V-A Rakousko – Česká republika	2017–2020	4 229 381	1 171 352
Posilování populací perlorodky říční v lokalitách soustavy Natura 2000 v zeleném pásu Bavorsko - Česko	Program přeshraniční spolupráce Česká republika - Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014–2020	2018–2020	8 418 136	2 206 851
ConnectGREEN – Obnova a management ekologických koridorů v horských oblastech jako zelené infrastruktury v povodí Dunaje	Programu nadnárodní spolupráce Interreg Danube	2018–2021	4 647 011	1 691 847
Zajištění udržitelné správy CHKO Aragvi v Gruzii	Program Zahraniční rozvojové spolupráce České republiky	2018 – 2022	2 910 180	270 486
LIFE České středohoří – Aktivní ochrana evropsky významných teplomilných stanovišť a druhů v Českém středohoří	Program LIFE	2017–2023	62 545 992	12 747 235
Ze života hmyzu – Ochrana vybraných druhů hmyzu soustavy Natura 2000 v přeshraniční oblasti Západních Karpat (ČR-SK)	Program LIFE	2017–2022	41 392 314	8 675 527
Integrovaný projekt LIFE pro soustavu Natura 2000 v České republice (Jedna příroda)	Program LIFE	2019–2026	374 688 968	34 482 369
Celkem			1 366 456 834	224 163 185

Rada AOPK ČR

Přehled externích členů Rady Agentury ochrany přírody a krajiny ČR:

Ing. Miroslav ZÁMEČNÍK – ekonomický expert

doc. Ing. Tomáš VRŠKA, Dr. – expert v lesnické ekologii a pěstění lesa Mendelovy univerzity, ředitel Školního lesního podniku Masarykův les Křtiny

Adolf VONDRKA – majitel a jednatel firmy Rybníční hospodářství, s.r.o.

Mgr. Milan ŠTOVÍČEK – ředitel Schola Humanitas v Litvínově

prof. Ing. Dr. Bořivoj ŠARAPATKA, CSc. – krajinný ekolog a pedolog, Univerzita Palackého Olomouc, Přírodovědecká fakulta

prof. RNDr. David STORCH, CSc. – biolog a ekolog, Centrum pro teoretická studia Univerzity Karlovy a Akademie věd České republiky

prof. Ing. Petr SKLENIČKA, CSc. – krajinný ekolog, rektor České zemědělské univerzity a předseda České konference rektorů

PhDr. Ivan RYNDA – sociální a kulturní ekolog, Fakulta humanitních studií UK, vedoucí katedry

Daniel PITEK – soukromý zemědělec, držitel Ceny Josefa Vavrouška

Ing. Marie PĚNČÍKOVÁ – poslankyně

Petr OREL – senátor

Ladislav OKLEŠTĚK – poslanec

Ing. Petr MOUCHA, CSc. – expert v ochraně přírody, dlouholetý náměstek ředitele Správy chráněných krajinných oblastí, bývalý vedoucí Správy CHKO Český kras

prof. RNDr. Bedřich MOLDAN, CSc. – ekolog, zástupce ředitele Centra pro otázky životního prostředí UK, bývalý ministr ŽP

JUDr. Svatomír MLČOCH – právní expert, bývalý náměstek ministra ŽP

doc. RNDr. Ladislav MIKO, Ph.D. – zástupce Evropské komise na Slovensku, bývalý ředitel pro ochranu přírody Generálního ředitelství pro životní prostředí, bývalý ministr ŽP

Ing. Zbyněk LINHART – senátor

prof. RNDr. Pavel KOVÁŘ, CSc. – geobotanik, bývalý děkan Přírodovědecké fakulty UK

Mgr. Vojtěch KOTECKÝ, Ph.D. – biolog, Centrum pro otázky životního prostředí UK

Ing. Kateřina KONEČNÁ – poslankyně Evropského parlamentu

Ing. Dan JIRÁNEK – Svaz měst a obcí

prof. Dr. Ing. Libor JANKOVSKÝ – děkan Lesnické a dřevařské fakulty Mendelovy univerzity v Brně

prof. RNDr. Helena ILLNEROVÁ, DrSc. – fyzioložka, bývalá předsedkyně AV ČR a České učené společnosti

Ing. Jan HŘEBAČKA – expert v ochraně přírody, bývalý ředitel Správy KRNAP

PhDr. Robin BÖHNISCH – ředitel Správy KRNAP

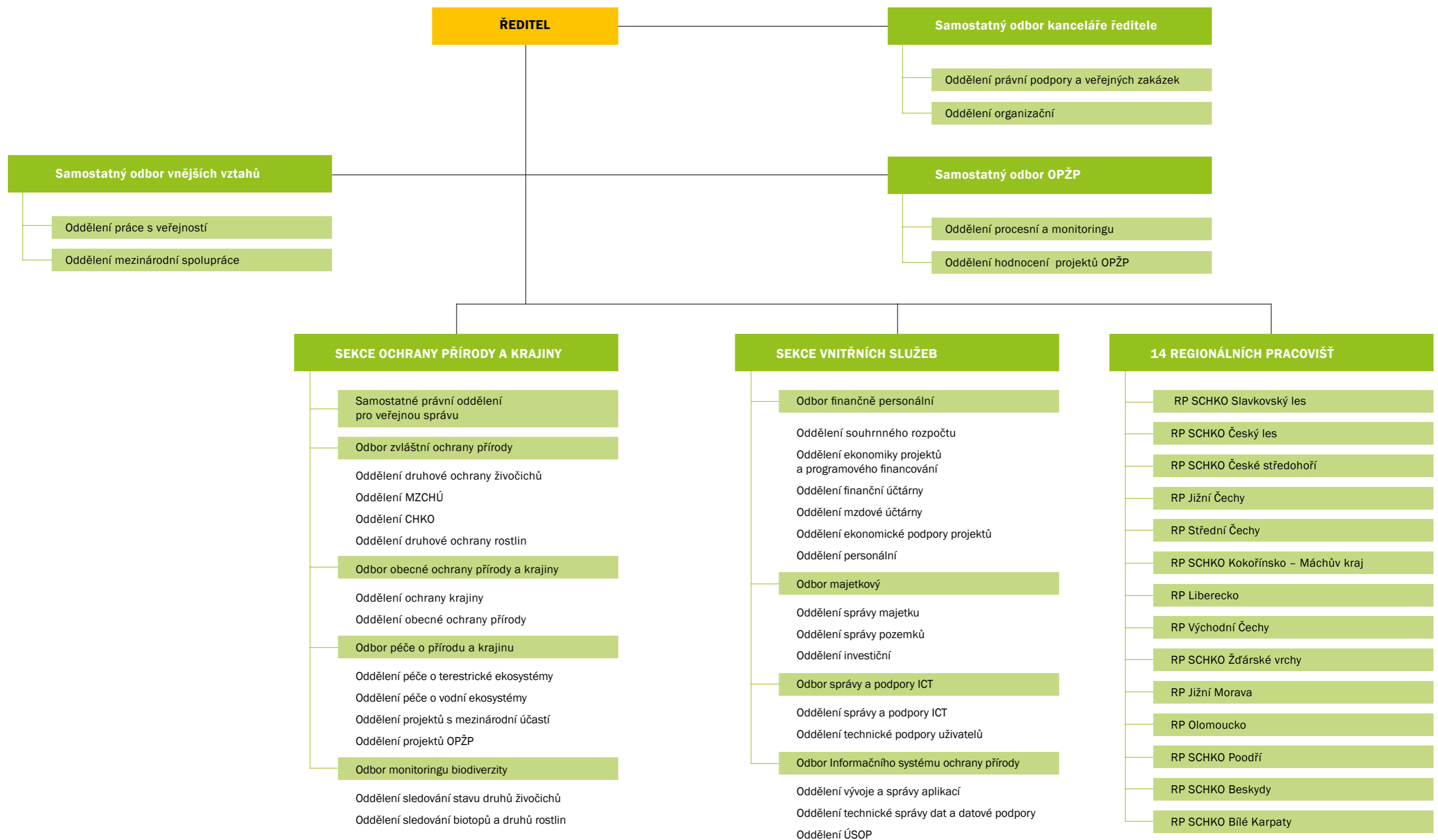
prof. RNDr. Vladimír BEJČEK, CSc. – zoolog, děkan Fakulty životního prostředí České zemědělské univerzity, předseda Rady AOPK ČR

Ing. Dana BALCAROVÁ – poslankyně, předsedkyně výboru pro životní prostředí PSP ČR

RNDr. Libor AMBROZEK – botanik, předseda ČSOP, bývalý ministr ŽP

Rada AOPK ČR byla ustanovena s cílem otevřít profesionální ochranu přírody zainteresované veřejnosti z řad uznávaných osobností zejména z oblasti vědy, zákonodárců, veřejné správy a neziskového sektoru. Rada je platformou pro výměnu názorů, znalostí a zkušeností, výsledkem jednání jsou doporučení Rady řediteli AOPK ČR. Členství je čestné, bez nároku na odměnu. V roce 2020 se Rada AOPK ČR kvůli pandemii COVID 19 sešla fyzicky pouze jednou, v srpnu. Jednání ve Školním lesním podniku ve Křtinách bylo zaměřeno na šetrné způsoby hospodaření v lesích, novelu stavebního zákona a budoucí propamové období OPŽP.

Organizační schéma AOPK ČR

Kontakty

Přehled platných kontaktů k 31. 12. 2020

Ředitel AOPK ČR
RNDr. František Pelc

Sekretariát ředitele
Marie Hoffmanová
Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11

Samostatný odbor kanceláře ředitele
Ředitelka odboru:
Ing. Pavla Hůlová

Samostatný odbor OPŽP
Ředitelka odboru:
Ing. Anna Limrová

Samostatný odbor vnějších vztahů
Ředitel odboru:
Mgr. Tomáš Růžička

Tisková mluvčí
Mgr. Karolína Šůlová

SEKCE OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY

Ředitel sekce:
Ing. Pavel Pešout

Ředitel sekce:
Ing. Jan Zohorna

Odbor zvláštní ochrany přírody
Ředitel odboru:
Mgr. David Lacina

Odbor finančně personální
Ředitel odboru:
Ing. Miloš Benedikt

Odbor obecné ochrany přírody a krajiny
Ředitel odboru:
Mgr. Jaromír Kosejk

Odbor majetkový
Ředitelka odboru:
Dagmar Heřmanová

Odbor péče o přírodu a krajinu
Ředitel odboru:
Ing. Pavel Štěrba

Odbor správy a podpory ICT
Ředitel odboru:
Jan Vostatek

Odbor monitoringu biodiverzity
Ředitel odboru:
Mgr. & Mgr. Karel Chobot, PhD.

Odbor Informačního systému ochrany přírody
Ředitel odboru:
Mgr. Jan Zárýbnický

Kontakty – regionální pracoviště

RP SCHKO Slavkovský les
Ředitel RP: Ing. Jindřich Horáček, Ph.D.
Hlavní 504
353 01 Mariánské Lázně

RP Východní Čechy
Ředitel RP: Mgr. Josef Rusňák
Jiráskova 1665
530 02 Pardubice

RP SCHKO Český les
Ředitel RP: RNDr. Tomáš Peckert, Ph.D.
Náměstí Republiky 287
348 06 Přimda

RP Žďárské vrchy
Ředitel RP: Ing. Václav Hlaváč
Brněnská 39
591 01 Žďár nad Sázavou

RP SCHKO České středohoří
Ředitel RP: Ing. Petr Kříž
Michalská 260/14
412 01 Litoměřice

RP Jižní Morava
Ředitel RP: Ing. Stanislav Koukal
Kotlářská 51
602 00 Brno

RP Jižní Čechy
Ředitel RP: Ing. Jiří Bureš
Nám. Přemysla Otakara II. 34
370 01 České Budějovice

RP Olomoucko
Ředitel RP: Ing. Michal Servus
Husova 906/5
784 01 Litovel

RP Střední Čechy
Ředitel RP: RNDr. Jaroslav Obermajer
Podbabská 2582/30
160 00 Praha 6

RP SCHKO Poodří
Ředitel RP: Mgr. Jan Klečka, Ph.D.
Trocnovská 2
702 00 Ostrava - Přívoz

RP SCHKO Kokořínsko – Máchův kraj
Ředitel RP: Ing. Ladislav Pořízek
Česká 149
276 01 Mělník

RP SCHKO Beskydy
Ředitel RP: Mgr. František Jaskula
Nádražní 36
756 61 Rožnov pod Radhoštěm

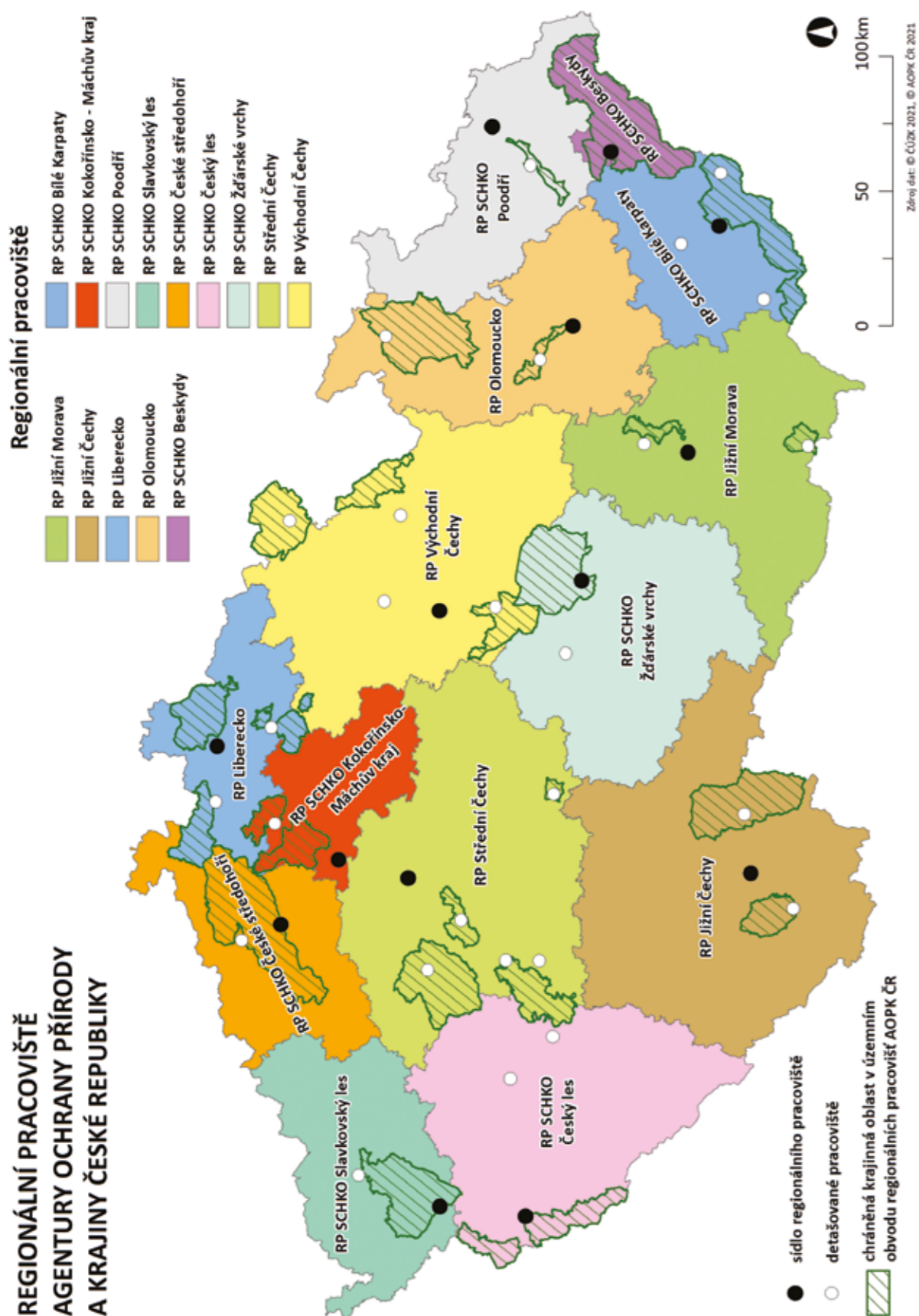

RP Liberecko
Ředitel RP: Ing. Jiří Hušek
U Jezu 10
460 01 Liberec

RP SCHKO Bílé Karpaty
Ředitelka RP: Ing. Jiřina Gaťáková
Nádražní 318
763 26 Luhačovice

Územní působnost regionálních pracovišť AOPK ČR

Seznam zkratek

- AOPK ČR** Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
- AEKO** agroenvironmentálně-klimatická opatření
- AV ČR** Akademie věd ČR
- BPEJ** bonitační půdně-ekologická jednotka
- CBD** Úmluva o biologické rozmanitosti
- CITES** Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
- CRAB** Centrální registr administrativních budov
- ČIŽP** Česká inspekce životního prostředí
- ČKA** Česká komora architektů
- ČSOP** Český svaz ochránců přírody
- DDHM** drobný dlouhodobý hmotný majetek
- DDNM** drobný dlouhodobý nehmotný majetek
- DHM** dlouhodobý hmotný majetek
- DNM** dlouhodobý nehmotný majetek
- DR ÚSOP** Digitální registr Ústředního seznamu ochrany přírody
- EEA** Evropská agentura životního prostředí / European Environment Agency
- ENCA** Evropské sdružení představitelů institucí ochrany přírody
- EK** Evropská komise / European Commission
- ETC/BD** Evropské tematické středisko biologické rozmanitosti
- EVL** evropsky významná lokalita
- FKSP** Fond kulturních a sociálních potřeb
- GIS** Geografický informační systém
- GND** geneticky nepůvodní druh
- CHKO** chráněná krajinná oblast
- CHÚ** chráněné území
- IPBES** Mezivládní platforma pro biodiverzitu a ekosystémové služby
- ISOP** Informační systém ochrany přírody
- IUCN** Mezinárodní unie ochrany přírody
- JESO** Jednotná evidence speleologických objektů
- KN** katastr nemovitostí
- KRNAP** Krkonošský národní park
- KÚ** krajský úřad
- KVES** konsolidovaná vrstva ekosystémů
- LHO** lesní hospodářské osnovy
- LHP** lesní hospodářský plán
- LPIS** veřejný registr půdy
- MaS** program péče o majetek státu
- MMR** Ministerstvo pro místní rozvoj
- MZe** Ministerstvo zemědělství
- MZCHÚ** Maloplošné zvláště chráněné území
- MŽP** Ministerstvo životního prostředí
- NDOP** Nálezová databáze ochrany přírody
- NOO** náklady obvyklých opatření
- NPP** národní přírodní památka
- NPR** národní přírodní rezervace
- OOP** orgán ochrany přírody
- OPŽP** Operační program Životní prostředí
- PLO** přírodní lesní oblast
- PO** ptačí oblast
- POPFK** Program obnovy přirozených funkcí krajiny
- PP** přírodní památka
- PPK** Program péče o krajinu
- PR** přírodní rezervace
- PRV** Program rozvoje venkova
- PS** památný strom
- PS PČR** Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
- RAP** regionální akční plán pro záchranu ohroženého druhu
- SC** specifický cíl
- SDF** standard data form
- SDO** souhrn doporučených opatření
- SFŽP** Státní fond životního prostředí České republiky
- SCHÚ** smluvně chráněné území
- SOBR** Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky
- SPPK** standard péče o přírodu a krajinu
- SVOL** Sdružení vlastníků soukromých a obecních lesů
- TMP** trvalá monitorovací plocha
- ÚAP** územně analytický podklad
- UK** Univerzita Karlova
- UNEP** Program OSN pro životní prostředí
- UNESCO** Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
- ÚSES** Územní systém ekologické stability
- ÚSOP** Ústřední seznam ochrany přírody
- ÚZSVM** Úřad pro zastupování ve věcech majetkových
- VD** vodní dílo
- VKP** významný krajinný prvek
- VÚV** Výzkumný ústav vodohospodářský T.G.M.
- VMB** vrstva mapování biotopů
- VZCHÚ** velkoplošné zvláště chráněné území
- ZCHÚ** zvláště chráněné území
- ZCHD** zvláště chráněný druh
- ZOPK** zákon o ochraně přírody a krajiny
- ŽP** životní prostředí
- WG MAES** Pracovní skupina Evropské komise pro hodnocení ekosystémových služeb

AOPK ČR | ROČENKA 2020 | www.nature.cz